

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

V E S T N I K



TEMA MESECA

Geologija Alp

Z NAMI NA POT

Asiago, Nad Krnico

INTERVJU

Michael Kennedy

TEST OPREME

Sončna očala

6
2014



PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,40
EUR



917703501434008

AKCIJA 50 % POPUST

Vodnik po Karnijskih feratah Bine in Nada Mlač



Karnijske Alpe, italijansko Alpi Carniche (tudi Carnice), nemško Karnische Alpen, so veriga skalnih vršacev med Avstrijo in Italijo. Vrstijo se v smeri vzhod–zahod, na jugu jih omejuje reka Bela (Fella), na severu Zilja, v pokrajini Veneto, torej na zahodu, reka Piava in na vzhodu Ziljica. Njihova celotna dolžina znaša nekaj več kot 100 km, umeščene pa so med kraje San Candido (Innichen), Cadore in Trbiž ter vključujejo vse najvišje vrhove.

Format: 130 x 210 mm, obseg: 288 strani, vezava: broširano, šivano

V času od 15. 6. do 15. 7. 2014 lahko Vodnik po Karnijskih feratah kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 19,95 €* (redna cena: 39,90 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

Vabljeni k nakupu!



PLANINSKE KARTE

V planinski trgovini PZS so na voljo planinske karte merila 1 : 50.000 in merila 1 : 25.000, ki jih izdaja Planinska zveza Slovenije.

Merila 1 : 50.000: Dolenjska, Julijske Alpe – vzhodni del, Julijske Alpe – zahodni del, Kamniško-Savinjske Alpe, Karavanke, Ljubljana in okolica, Nanos, Pohorje, Posavsko hribovje – Boč-Bohor, Posavsko hribovje – zahodni del, Slovenska Istra, Čičarija, Brkini, Kras, Snežnik, Šaleška dolina z okolico, Triglavski narodni park.

Merila 1 : 25.000: Bohinj, Grintovci, Jalovec in Mangart, Krn, Polhograjsko hribovje, Stol in Begunjščica, Storžič – Košuta, Triglav.

Poleg navedenih kart je možno dobiti tudi nekatere karte za Hrvaško, Avstrijo, Italijo, Švico in Francijo. Katere karte je možno dobiti, si lahko ogledate na spletni strani PZS: <http://www.pzs.si/trgovina.php>.



INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, po pošti: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po telefonu: 01 43 45 684 v času uradnih ur, faksu: 01 43 45 691, brezplačna telefonska številka: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), e-naročila: narocilo@pzs.si ali spletna trgovina PZS, <http://trgovina.pzs.si>. Uradne ure v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, telefon: 08 380 67 30, faks: 04 589 10 35, e-naročila: info@planinskimuzej.si.



NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Marta Krejan,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6000 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva.
Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

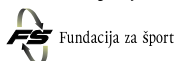
Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.



Številka transakcijskega računa PZS je
05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d.,
Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino,
posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za
člane A vključuje naročnino. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke.
Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov.
Upoštevali samo pisne odpovedi do 1. decembra
za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij
v RS in Javna agencija za knjigo RS.



FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Mišelj vrh s Tosca Foto: Peter Strgar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih
opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na
nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal
pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se
objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz
dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije
in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti
nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali
materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi
hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Sile narave – spreminjajo zemljo in nas



Večkrat po televiziji ali v kinu gledamo filme, ki prikazujejo premikanje tektonskih plošč in nastanek velikih razpok v zemeljski površini, v katere zgrmijo milijonska ameriška mesta, saj so filmi večinoma ameriške produkcije. Spet drugi prikazujejo grožnjo v obliki velikanskih kometov iz vesolja, ki bodo zdaj zdaj padli na zemljo in spremenili njeno obličje . . . Še in še je takih prizorov na filmskem platnu ali televizijskem zaslonu. Dobra plat tega je, da se večinoma vedno najde kakšen junak ali junakinja, ki s svojim neizmernim pogumom ali znanjem reši svet in ljudi pred strašno pogubo.

Povsem nekaj drugega je resnični potek sprememb zemljine površine, ki ima s filmsko domišljijo kaj malo skupnega. Takšna ali drugačna preobrazba je potekala milijone let, v času, ki si ga težko zamislimo. Dokaze za delovanje strašanskih sil pa vendarle lahko najdemo, le pogledati in videti jih je treba: naj bodo to brezna, jame, značilni skladi, ki sestavljajo naše gore, ledeniške doline, soteske, usedline, balvani . . . ali pa so to majhni fosili, ki jih komaj opazimo, skratka, naravna dediščina.

O varovanju in interpretaciji geoloških in geomorfoloških posebnosti pišemo v tokratni temi meseca. O tem ne pišemo prvič, verjetno tudi zadnjič ne. V času začetkov *Planinskega vestnika* sta o geoloških spremembah naših gora pisala Ferdinand Seidl v članku Zgradba in geološka zgodovina Savinjskih ali Kamniških planin (*Planinski vestnik*, 1906, št. 6) in Janez Žurga o Pohorju – Nekaj malega o geologiji Pohorja (*Planinski vestnik*, 1935, št. 7), pred dobrimi desetimi leti pa smo objavili članek Bogomirja Celarca Geologija slovenskih sten (*Planinski vestnik*, 2002, št. 4). To pa še zdaleč niso edini pisci, ki so osvetlili nepoznane plati nastanka in zgradbe našega "povzpeta" sveta. Anton Melik s knjigama *Planine v Julijskih Alpah* in *Bovec in Bovško*, če tu omenim samo ti dve, ter Anton Ramovš sta slovensko planinstvo obogatila z več izjemnimi knjigami o geološki zgradbi alpskega sveta.

Res je, da v zadnjem času člankov z omenjeno tematiko bralci niste mogli prebirati. Zato nas je razveselila pobuda geologinje z Geološkega zavoda Slovenije, da bi nekaj prostora v reviji ponovno namenili geologiji. Kot uvod v boljše poznavanje z geološkimi in geomorfološkimi posebnostmi alpskega sveta v bližini označenih planinskih poti nam je več različnih strokovnjakov pripravilo dva članka, prvi govori o geoparkih in varovanju naravne dediščine, drugi pa o nastanku Julijskih Alp. V naslednjih številkah vam bomo skupaj s sodelavci geografi predstavili nekatere bolj ali manj znane planinske poti z geološkimi posebnostmi, ki ste jih med hojo mogoče že videli, ne pa tudi prepoznali. Pustite, da vam skale, usedline, balvani, skladi, jame . . . ob poti šepetaje povedo svojo zgodbo!

Naj bo ta uvodnik hkrati povabilo vsem, da si na svojih bolj ali manj zahtevnih poteh v gorah svet okoli sebe ogledate še z drugačnimi očmi, hkrati pa si v uredništvu želimo in vas vabimo, da nam nove ideje, o katerih bi po vašem mnenju spet kazalo pisati ali o katerih smo morda pisali premalo, tudi sporočite.

Irena Mušič Habjan

4 Tema meseca

GEO-bonton

Lenka Rojs, Mojca Bedjanič, Nina Rman



18 Gorski velikani
**Monte Capolago/
Wolayer Seekopf, 2554 m**

Vladimir Habjan





28 Z nami na pot

Nad planotami Asiaga

Vid Pogačnik

Opisi tur

 Becco di Filadonna

 Cima Dodici

 Cima Vezzena/Pizzo di Levico

 Monte Fior

 Špik

 Mala Martuljška Ponca

 Velika Martuljška Ponca

 Frdamane police



14 Intervju

Pogovor z Michaelom Kennedyjem

Mire Steinbuch

54 Test opreme Test sončnih očal

Aljaž Anderle



UVODNIK

Irena mušič Habjan

TEMA MESECA

Kamnine Julijskih Alp 7

Boštjan Rožič, Petra Žvab Rožič, Nina Rman

RAZMIŠLJANJE

Komercialne odprave 13

Viki Grošelj

NEZNANA SAHARA

Hribovja Zahodne Sahare 22

Damjan Vrenčur

OBLETNICE

Dom dr. Klementa Juga v Lepeni praznuje 60 let 26

Vasja Leban

PLANINSKI PORTRET

Pogovor z Marico Okršlar 41

Dušan Skodič



STROKOVNO MNENJE

1 Tudi letošnja zimo plazovi niso prizanesli koči na Doliču 44

Miha Pavšek

DOLOMITSKÉ LEPOTICE

V Dolomite na "dopust" po dopustu 46

Albin Simonič

ŠPORTNO PLEZANJE

O pogledu nazaj in željah za naprej 49

Sara Femec



TRIGLAVSKI NARODNI PARK

Drobtinice s predavanj na alpinističnih odsekih 52

Jože Mihelič

NARAVOVARSTVO

Zaraščanje naših planin 58

Domen Cajnko

RAZMIŠLJANJE

Plezanje ni le igra 59

Aljaž Anderle

VOJSKARSKA OBROBJA

Z Oblakovega vrha na Vojsko 62

Rafael Terpin

PEŠ ALI S KOLESOM

Doživetje Logarske doline 63

Dušan Prašnikar

VARSTVO NARAVE

Gad je, gada ni ... 64

Dušan Klenovšek

ZELIŠČA NAŠIH GORA

Navadni rman 65

Lovro Vehovar

NOVICE IZ VERTIKALE

66

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

67

LITERATURA

68

PLANINSKA ORGANIZACIJA

69

TNP

71

V SPOMIN

71

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si.

Varovanje geoloških in geomorfoloških posebnosti

Lenka Rojs,¹ Mojca Bedjanič,¹ Nina Rman²

GEO-bonton



Pogosto spregledana neživa narava nam pomaga razumeti pokrajino in procese v njej, je pa tudi glavna opora vsakega planinskega čevlja in predmet občudovanja ob osvajanju gorskih vrhov. Njeno poznavanje in razumevanje lahko razkrijeta marsikatero skrivnost, tudi o nas samih.

Geologija je zelo zanimiva, ker z njeno pomočjo spoznavamo preteklost, ki je ključ za razumevanje prihodnosti. Že bežen pogled na pokrajino z vsemi reliefnimi oblikami kaže na burno dogajanje v geološki zgodovini. Kamnine gradijo svet, kakršnega poznamo, in zaradi raznolikih barv in oblik že dolgo burijo človeško domišljijo. V njih opazujemo zanimivosti, kakršne so gube, prelomi, zaporedja plasti, sledi raztapljanja in preperevanja, ter si na njih gradimo hiše ali pohodne poti. S proučevanjem mineralov in njihovega nastanka, tako draguljev kakor tistih malo bolj "navadnih", izvemo marsikaj o nahajališčih in rudiščih, tudi tistih, ki so zanimiva z ekonomskega vidika. S fosili dobimo vpogled v razvoj življenja v daljni preteklosti in procese, ki so vplivali nanj, ter spoznavamo evolucijo. Z opazovanjem geoloških procesov bolje razumemo delovanje planeta Zemlje ter laže predvidimo in sprejmemo velike katastrofe, kakršne so poplave, izbruhi vulkanov ali potresi.

V gorah bodimo le dobri opazovalci, geološkega materiala pa ne poškodujemo ali odnašajmo domov. Foto: Nina Rman

¹ Zavod Republike Slovenije za varstvo narave (ZRSVN).

² Geološki zavod Slovenije.

Tektonski tip geoloških naravnih pojavov vključuje veliko tektonskih elementov in pojavnih oblik, hkrati pa je tektonika eden bistvenih procesov pri oblikovanju geomorfoloških in hidroloških naravnih pojavov. Slikovit primer so gube v Kluču pri Modreju, ki so izjemne zaradi večkratne ponovitve in velike frekvence pojavljanja.

Foto: Martina Stupar, arhiv ZRSVN



Na območju Slovenije lahko govorimo o izjemni pestrosti nežive narave ali geodiverziteti. Tu se namreč stikajo tri geotektonske enote in rezultat tega so izjemno raznoliki kamnine, minerali in fosili. Geološka zgradba ozemlja je bistveno vplivala na današnjo pokrajinsko podobo Slovenije z izjemnimi geomorfološki oblikami in pojavi ter s tem tudi na poselitev in način življenja ljudi v posameznih pokrajinah.

Naravne vrednote

Izstopajoči deli narave, lepi, slikoviti ali kako drugače posebni, so bili v preteklosti poimenovani kot naravne lepote, naravne znamenitosti, naravne redkosti ali naravna dediščina.

Izrazi so se spreminjali, narava pa je ostajala (bolj ali manj) ista. Število izjemnih pojavov se je sčasoma večalo, predvsem zaradi širjenja znanja o različnih vejah geoznanosti (geologija, geografija, biologija itd.) in izpopolnjevanja meril vrednotenja narave zaradi vse večjih antropogenih pritiskov in s tem njenega ogrožanja. Poleg naravnih vrednot so opredeljeni tudi drugi vredni pojavi, sestavine oziroma deli žive ali nežive narave, naravna območja ali deli naravnih območij, ekosistemi, krajina ali oblikovana narava, ki vsebujejo posebne vrednostne lastnosti. Merila za vrednotenje naravnih vrednot so: izjemnost, tipičnost, redkost, ohranjenost, kompleksna povezanost ter ekosistemska, znanstveno-raziskovalna ali pričevalna pomembnost naravnega pojava. Na videz neznamenit fosil lahko sebi skriva ključni namig za razumevanje preteklega evlucijskega dogajanja. Da sta način beleženja in spremljanje lažja, naravne vrednote razvrščamo po zvrsteh na: površinske geomorfološke,

podzemeljske geomorfološke, geološke, hidrološke, ekosistemske, botanične, zoološke, drevesne, oblikovane in krajinske.

Geološke naravne vrednote predstavljajo izjemne dele narave glede sestave in oblike zemeljske skorje ter procesov v njeni notranjosti in na njenem površju ter z vidika zgodovine Zemlje in evolucije. V naravi se pojavljajo kot nahajališča fosilov ali mineralov, tektonska, stratigrafska, ledeniška, petrološka, paleontološka, pedološka, hidrogeološka ali sedimentološka naravna oblika.

Geomorfološke naravne vrednote pojmujejo kot pokrajine ali njene dele, ki jim lahko določimo vrednost in geomorfološke vire, ki jih lahko uporablja družba.

Površinska geomorfološka naravna vrednota je z vidika zemeljskega površja izjemen del narave, ki se pojavlja kot kraška površinska, ledeniška, rečno-denudacijska, poligenetska in obalna reliefna oblika.

Podzemeljska geomorfološka naravna vrednota je izjemni podzemni del narave, ki se pojavlja kot podzemna jama – podzemni rov, votlina, razpoka, brezno ...

Varstvo narave

Varstvo izjemne geološke in geomorfološke naravne dediščine in ohranitev naravnih procesov v Sloveniji je formalno urejeno s posebnimi ukrepi sistema varstva narave, opredeljenimi v Zakonu o ohranjanju narave.

Z dobrim zgledom lahko največ naredimo kar posamezniki sami. Z nepremišljenim ravnanjem lahko geološke zaklade izgubimo za vedno, zato upoštevajmo naslednja priporočila:

- Posebnosti, lepe kristale, minerale, fosile in kamnine le fotografirajmo.
- Površin kamnin ne označujemo z živobarvnimi oznakami, ne razbijamo in ne zasipavamo.
- Geološko kladivo je pripomoček za strokovnjaka geologa.
- Če se preizkušamo kot "geologi", moramo biti primerno terensko obuti in oblečeni – nikar ne pozabimo na čelado in očala.
- Na terenu ne ogrožajmo sebe, prav tako ne ogrožajmo in ne vznemirjajmo drugih ljudi, rastlin in živali.
- O najdbah izjemnega geološkega materiala obvestimo ministrstvo, pristojno za ohranjanje narave (www.arso.gov.si/narava), Prirodoslovni muzej Slovenije (www.pms-lj.si), Geološki zavod Slovenije (www.geo-zs.si) ali Oddelek za geologijo Naravoslovnotehniške fakultete (www.ntf.uni-lj.si).
- O ohranjanju geoloških nahajališč se posvetujemo s strokovnjaki Zavoda RS za varstvo narave (www.zrsvn.si/sl/).
- V naravi bodimo dobri opazovalci, domov odnesimo le fotografije in spomine.

Ti so: pogodbeno varstvo, začasno zavarovanje, obnovitev, med najbolj znane pa spada zavarovanje naravnih vrednot. Naloge varovanja, ohranjanja in spremljanja stanja naravnih vrednot opravlja Zavod RS za varstvo narave. Poleg zakonodajnega varstva in upravljanja z vrednotami pa je izjemno pomembno tudi stalno ozaveščanje, izobraževanje

dejavnosti v parkih, poleg njih pa so seveda predstavljene tudi vse druge zvrsti naravnih vrednot in kulturne dediščine. Pri nas sta razglašena dva geoparka: Geopark Karavanke (www.geopark.si) kot prvi slovenski geopark in eden izmed treh čezmejnih na svetu ter Geopark Idrija (www.geopark-idrija.si), ki pod okriljem

namene, pa še to le s soglasjem upravljavca parka. Planinci imamo že od nekdaj visoke naravovarstvene cilje. Častni kodeks slovenskih planincev že v 2. členu govori o spoštovanju varstva narave in okolja, saj predstavlja temeljno prizorišče planinskega udejstvovanja. Poudarjeno je zgledno delovanje vsakega posameznika, saj imajo vsi zanamci in obiskovalci gora pravico do pristnega in čistega gorskega okolja. Da bi dosegli ta cilj, PZS izvaja dve vrsti strokovnega usposabljanja: izobraževanje za gorskega stražarja in izobraževanje za varuha gorske narave. Ti ljubitelji narave na podlagi poglobljenega poznavanja osnov geologije, nastanka gora, vrst kamnin, procesov erozije, vpliva vode idr. s svojim zgledom skrbijo za informiranje in širjenje ideje o spoštovanju in varstvu narave ter nepremične geološke in geomorfološke dediščine. ●



Si v Afriki ali v Evropi? – interpretacija Periadriatske prelomne cone v Topli
Foto: Mojca Bedjanič, arhiv Geoparka Karavanke



Mineral wulfenit uvrščamo med najlepše minerale na Slovenskem, nahajališče v mežiškem rudniku v Geoparku Karavanke pa predstavlja eno redkih nahajališč v Sloveniji. Velja za najbogatejše v Evropi in eno najbolj znanih na svetu. Foto: Miha Jeršek, Prirodoslovni muzej Slovenije

Bonton na obisku pri kamninah
Ilustracija: Samo Jenčič, izdal ZRSVN



in interpretacija omenjenih pojavov čim širšemu krogu ljudi. Zavedamo se, da bodo le posamezniki, ki bodo razumeli svojo preteklost in preteklost Zemlje, znali ceniti in ohranjati našo dediščino tako zase kakor za prihajajoče rodove. Na območjih z veliko naravnimi vrednotami, kjer so se odločili, da razvoj gradijo na geodediščini, so razglašeni geoparki. Geološke in geomorfološke znamenitosti so prevladujoča osnova za razvoj spremljajočih izobraževalnih, turističnih in drugih gospodarskih

Unesca opravljata svoje poslanstvo in ponujata številna geodoživetja. Na območju Julijskih Alp sicer ni geoparka, a je večji del gorovja vključen v Triglavski narodni park, ki je z zakonom razglašeno širše zavarovano območje. Je edini narodni park v Sloveniji in med najstarejšimi parki v Evropi, saj prvo zavarovanje ureja Zakon o Triglavskem narodnem parku, ki prepoveduje odnašanje mineralov ali fosilov, razen v znanstveno-raziskovalne in izobraževalne

Poplavljenje

Najstarejše kamnine Julijskih Alp se pojavljajo na majhnem področju v okolici Kranjske Gore in so stare okoli 300 Ma (obdobje konca karbona).

Podoba takratnega sveta v primerjavi z današnjo je bila popolnoma drugačna, saj so bile vse celine združene v enoten superkontinent Pangejo. Ta je bila razdeljena na dva dela, severno Lavrazijo in južno Gondvano. Prvo sta sestavljali predvsem današnja Severna Amerika in Evrazija, slednjo pa vse ostale celine, vključno z Indijo. Med njiju se je z vzhoda v obliki klina zajedal ocean Tetida, katerega ostanke danes najdemo vse od Alp do Himalaje. Na zahodu je bilo med njima zelo dolgo gorstvo, primerljivo z današnjo alpsko-himalajsko verigo. V Evropi to gorstvo imenujemo Variskidi, od tu pa se danes njegovi ostanki nadaljujejo v Severno Ameriko preko Apalačev do Mehškega zaliva. Ozemlje današnje Slovenije, in s tem tudi Julijcev, se je v tem času nahajalo na južnem zelo izravnem predgorju Variskidov.

O tem nam pričajo klastične sedimentne kamnine, ki jih najdemo v okolici Kranjske Gore. Sestavljajo jih drobci kamnin, ki so jih z območja

Rekonstrukcija ozemlja današnje Slovenije izpred 165 Ma (sredina srednje jure): na jugu so plitvomorska okolja in severneje globokomorski prostor, območje osrednjih Julijcev se je potopilo in nastala je podmorska planota.

gora na območje današnjih Julijcev prinesle reke. Sediment se je sedel v obsežnih, običajno zamočvirjenih poplavnih ravninah in rečnih kanalih. Razmere so bili primerljive tistim, ki jih danes opazujemo v spodnjem toku reke Ganges v Indiji. Hkrati je bilo to območje zelo blizu oceana Tetida in ozemlje je bilo vsaj občasno poplavljenost s plitvimi morji, o čemer pričajo vmesni sloji apnencev s številnimi morskimi fosili. Podobne razmere so vladale še naslednjih 40 Ma. O tem nam pričajo kamnine v okolici Blede, saj najdemo na vzhodnem delu grajskega hriba ali pa v ostenjih nad Bohinjsko Belo okoli 265 Ma (srednji perm) stare masivne apnence s številnimi hišicami velikih, enoceličnih luknjičark, ki pripadajo fuzulidnam (slika na str. 7). Zanimivo je, da so Julijci v primerjavi s preostalim slovenskim ozemljem v tem času precejšnja izjema, saj so drugod po Sloveniji za ta čas značilni rečni sedimenti, katerih močna rdeča barva razkriva zelo sušno (puščavsko) podnebje.

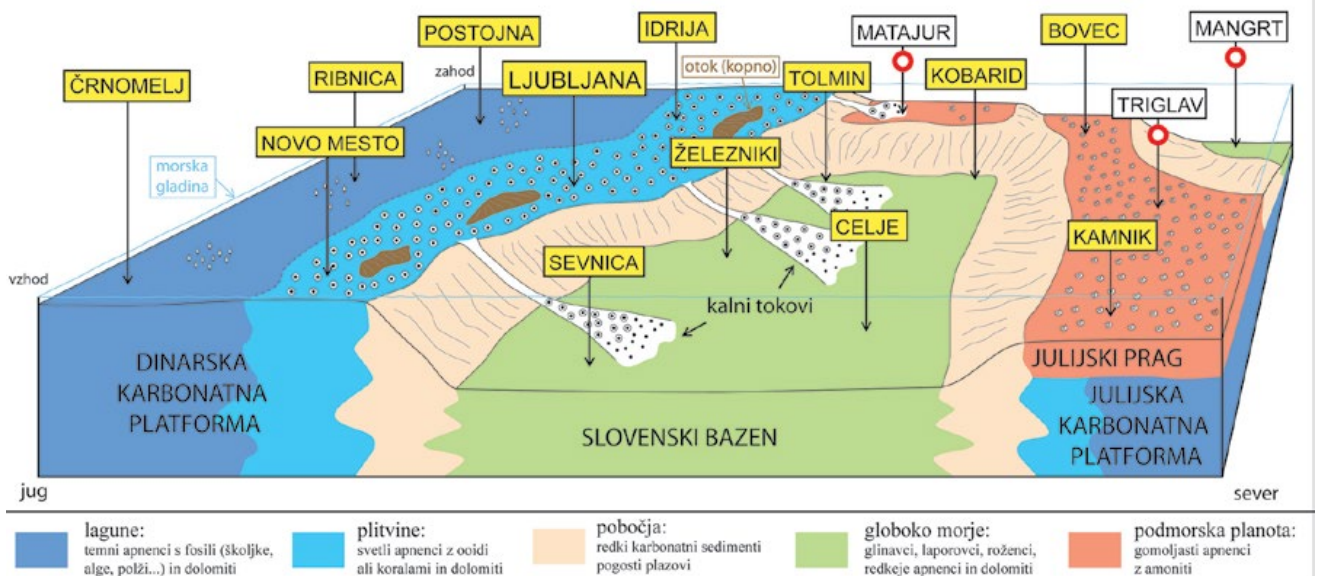
Kmalu zatem, že v zgornjem permu, je morje preplavilo celotno ozemlje Slovenije in v naslednjih 20 Ma so povsod nastajali predvsem apnenci, ki so bili pozneje pogosto spremenjeni v dolomite. Takoj po največjem izumrtju v Zemljini zgodovini, ki se je zgodilo pred 251 Ma in označuje mejo med starim zemeljskim vekom (paleozoik) in srednjim zemeljskim vekom (mezozoik), so se nekaj milijonov let (spodnji trias) odlagali s fosili redki morski sedimenti. Ti poleg

karbonatov pogosto vsebujejo tudi drobnostne klastične kamnine, predvsem muljevce, peščenjake in laporovce. Na območju Julijskih Alp so te kamnine redke in jih dobimo v okolici Kranjske Gore in pri Viševniku. Naslednjih 5 Ma (začetek srednjega triasa) so ponovno nastajale čiste karbonatne kamnine.

Razpad

Pred približno 240 Ma (sredina srednjega triasa) se je ocean Tetida, v svoji mlajši različici, imenovani Neotetida, zelo intenzivno širil proti zahodu, kar se je neposredno in zelo dramatično odrazilo tudi na območju Julijcev, ki so bili v tem času na njegovem robu. Ozemlje se je z nastankom številnih prelomov razkosalo na kamninske bloke, ki so se pogrezali z različno hitrostjo in se pri tem pogosto tudi nagibali. V splošnem so se bloki v severnem, danes osrednjem delu Julijcev, pogrezni manj in so ostali v veliki meri plitvomorski. Nastalo je obširno, od kontinenta odrezano plitvomorsko sedimentacijsko okolje, znano pod imenom Julijska karbonatna platforma. Kamnine, ki so nastajale v teh plitvinah, danes sestavljajo osrednji del Julijskih Alp. Medtem so se južni predeli veliko bolj pogrezni in nastal je globokomorski sedimentacijski prostor. Imenujemo ga Slovenski bazen, katerega kamnine danes najdemo v južnem predgorju Julijcev. Posledično so se od tega časa naprej na teh dveh območjih odlagali zelo različni sedimenti. Tudi preostali južni del Slovenije se je šibko pogrezni in ostal večinoma plitvomorski vse

OZEMLJE DANAŠNJE SLOVENIJE V SREDNJI JURJI (pred 165 milijoni let)





1

1 Debela zaporedja plitvornskih karbonatov v ostenjih Prisojnika, med katerimi se pojavljajo približno 240 Ma stare rdečkaste lave (označene z rdečimi črtami) in nad njimi nekaj 10 metrov debelo zaporedje globljevodnih tankoplastnatih kamnin. Foto: Bogomir Celarc

2 Delno spremenjena satelitska slika današnjih Bahamov, ki ponazarja sedimentacijske razmere današnje Slovenije pred 200 Ma (zgornji trias): na severu in jugu so bile plitvine tropskih morij, med njimi pa globokomorska zajeda, ki se je proti vzhodu najverjetneje odpirala proti odprtemu oceanu.

3 Plitvornski belkasti apnenci zgornjega triasa z značilnimi zelo debelimi plastmi in srčastimi školjkami, ki tvorijo vsa poglavitna ostenja Julijcev. Foto: Jajo



2

do konca mezozoika pred 65 Ma, deloma pa tudi pozneje. Znan je pod imenom Dinarska karbonatna platforma (skica na str. 8).

Na Julijski karbonatni platformi se pogreznitev odraža v obliki nekaj deset metrov debelih paketov tankoplastnatih, globokomorskih apnencev z gomolji roženca, ki se ponekod pojavljajo znotraj debeloplastnatih ali masivnih zaporedij karbonatnih kamnin. Le na Pokljuki so debeline globljemorskih apnencev nekoliko večje, saj so se odlagali več časa. Sam razpad je spremljal tudi vulkanizem in ponekod so se ohranile vulkanske kamnine, predvsem v obliki rdečkasto obarvanih lav. Najlepše so vidne na Vrščicu v severozahodnih ostenjih Prisojnika, in sicer levo nad Ajdovsko deklico (slika 1). Najdemo jih tudi v severnih pobočjih Vitranca, najlažje pa si jih ogledamo



3

v obliki nanesenih rdečih balvanov v spodnjem toku reke Ziljice, ko se vanjo priključi Mrzla reka. Predornine in tufe iz tega časa najdemo tudi na Jelovici in njenih vzhodnih pobočjih vse do reke Save. Sočasno je na območju Slovenskega bazena nastala več sto metrov debela in zelo raznolika skladovnica kamnin. Ker je bilo globokovodno okolje zelo mirno, na teh območjih prevladujejo predvsem drobnozrnati sedimenti, kakršni so muljevci, temni in ploščasti apnenci ter raznobarni roženca. Občasno so bili v obliki podvodnih masnih tokov v to okolje naplavljeni tudi bolj debelozrnati sedimenti, katerih izvor so bili erodirani tufi, ali material iz obdajajočih karbonatnih platform. Te sedimente najlepše sledimo od Hudajužne v Baški grapi preko južnih vznožij Porezna in naprej na vzhod po južnih in vzhodnih vznožjih Jelovice.



Karbonatna tovarna

Po umiritvi tektonskih procesov se je območje Julijske karbonatne platforme spremenilo v izredno produktivno "karbonatno tovarno" in ozemlje Slovenije je v tem času zelo spominjalo na današnje Bahame, kjer se je med dve plitvodni karbonatni platformi zajedal globokomorski bazen (slika 2 na str. 9).

V naslednjih 50 Ma (zgornji trias in spodnja jura) se je na Julijski karbonatni platformi odložila preko dva kilometra debela skladovalnica apnenec in v manjši meri dolomitov. Te masivne in debelo plastnate apnenice, ki tvorijo osnovno kamninsko maso Julijskih Alp, opazujemo v vseh večjih ostenjih Julijcev. S svojo belkasto oziroma svetlo sivo barvo dajejo tipično svetlo podobo gorstva. V njih zelo pogosto najdemo fosile, med katerimi so zelo značilne velike srčaste školjke (slika 3 na str. 9).

Na robnih delih platforme, ki jih danes opazujemo ob smučišču Kobla ali pod Rdečim robom, so se ohranili ostanki pravih koralnih grebenov s številnimi fosili koral, morskih spužev, polžev, luknjičark in drugih prebivalcev grebenov. To debelo zaporedje prekinjata dva zapisa o pomembnih dogodkih. Prvi je povezan s povečanim vnosom gline v takratno morje, kar je najverjetneje povezano s spremembo klime pred približno 230 Ma (začetek zgornjega triasa), ko sta se z nastopom bolj vlažnih razmer povečala preperevanje in erozija kontinentov. Nastali so tankoplastnati apnenci z vmesnimi polami laporja. Te plasti so zelo dovzetne za plazenje in so povzročile nastanek drobirskega

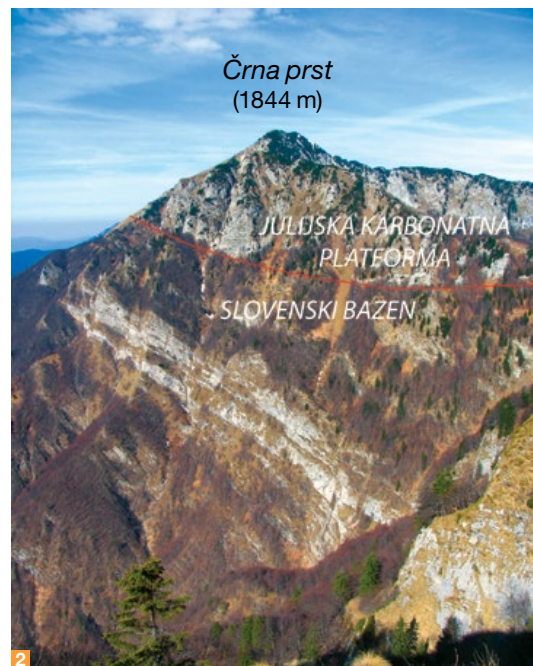
toka, ki je leta 2000 zasul del Loga pod Mangartom. Približno v istem času, kot se je zgodila klimatska sprememba, je prišlo tudi do poglobitve platforme, ki je bila še posebej dolgotrajna na njenih severnih obronkih. Nastala je nekaj deset metrov debela skladovalnica tankoplastnatih apnenec, ki so zelo lepo vidni ob vznožju severozahodnega ostenja Škrlatice in v severnih ostenjih Martuljkove skupine.

Druga velika sprememba je povezana z velikim izumrtjem organizmov pred 200 Ma, ki je posledica začetka odpiranja današnjega Atlantika in določa mejo med triasom in juro. Tako kakor drugod po svetu je tudi pri nas to izumrtje prekinilo rast grebenov. Na platformi so se začele tvoriti ogromne količine drobnih, po navadi do enega milimetra velikih okroglih apnenčastih zrn, ki jim rečemo ooidi. V Julijcih ti tvorijo tudi več deset metrov debelo plast, ki jo više prekrivajo spet nekoliko tanjše plasti. Najlepše je vidna na Batognici in v severnih ostenjih Kanjavca.

Nastajanje velikih debelin karbonatov se je odrazilo tudi v Slovenskem bazenu, kjer so namesto klastičnih kamnin začele prevladovati tanke karbonatne plasti, ki vsebujejo gomolje rožencev. Skupna debelina teh plasti je po navadi do 500 metrov. Najstarejše plasti so apnenčaste, sledijo dolomitne in na vrhu ponovno apnenčaste. Slednje so pogosto sestavljene iz prej omenjenih ooidov, naplavljenih iz severneje ležečih plitvin Julijske karbonatne platforme. Najlepše jih opazujemo vzdolž spodnjega dela južnih ostenj Bohinjskega grebena/Peči v kamninskem amfiteatru Mačjega potoka. Spektakularno pa so razgaljene tudi v soteski potoka Zadlaščica pri partizanski tiskarni Krn (slika 1).

Potopitev platforme

Med 190 in 180 Ma (proti koncu spodnje jure) je za območje današnjih Alp značilno zelo močno odpiranje novega oceana, katerega ostanke dobimo predvsem na severnih, zahodnih in osrednjih delih gorstva. Ta ocean, ki je predstavljal vzhodno nadaljevanje odpirajočega se Atlantika, imenujemo Piemont-Ligurijski ocean ali kar Alpska Tetida. Pri nas se je odpiranje izražalo kot druga pomembna faza pogrezanja ozemlja današnjih Julijcev. Karbonatna platforma je popolnoma razpadla. Nekateri deli so se pogreznilo globlje in v njih so nastale zelo podobne kamnine kakor na območju Slovenskega bazena. Te kamnine danes najdemo na Mangartskem sedlu in v



dolini reke Ribnice v Bohinju. Osrednji del Julijske karbonatne platforme se je postopoma pogreznil pod globino, do katere je lahko prodirala svetloba. To je sprva močno zavrlo, nato pa popolnoma ustavilo karbonatno produkcijo in platforma se je spremenila v podmorsko planoto, znano pod imenom Julijski prag. Na tej planoti so močni pritalni tokovi sproti odnašali sediment in v nadaljnjih 30 Ma (srednja in zgornja jura) se je odložilo le 10 metrov gomoljastih apnenec. Te plasti so značilno rdeče ali sive barve in vsebujejo številne fosilne ostanke amonitov. Najlepše so vidne ob planinski poti v dolini Triglavskih jezer. Prekinitev velike karbonatne produkcije na platformi se je dramatično odrazila tudi v Slovenskem bazenu, kjer so karbonatne kamnine z ostro mejo nadomestili laporovci, na njih pa so se odložili tankoplastnati roženci. Za slednje so značilne zelo raznolike barve, vendar običajno velja, da so sprva črni, nato zelenkasti, v vrhnjem delu pa rdečkasti. Te kamnine, ki tvorijo do 150 metrov debelo zaporedje, najdemo na več mestih vzdolž Baške grape. Lepa lokacija je tudi na Tolminskem, nekaj sto metrov naprej ob poti od planine Kuk proti planini Razor.

Velika sprememba

Pred približno 150 Ma (konec jure) se je ozemlje Julijcev popolnoma izravnalo in na celotnem območju so se začeli odlagati globokomorski, tankoplastnati apnenci z roženci, katerih zelo svetla barva in školjkast lom zelo spominjata na porcelan. Najdemo jih v Dolini Triglavskih jezer, na Mangartskem sedlu, v dolini

1 Izjemen izdanek okoli 190 Ma (spodnja jura) starih globokomorskih apnencev v soteski Zadlaščice pri partizanski tiskarni Krn, za katere so značilni tanka plastnatost in gomolji roženca. Foto: Boštjan Rožič

2 Danes kamnine Julijske karbonatne platforme (zgornja ostenja Črne prsti) ležijo na kamninah Slovenskega bazena (vznožje) in ne ene ob drugi, kakor v času njihovega nastanka, kar je posledica dvigov ob zelo položni prelomni ploskvi, katere potek je označen z rdečo črto. Foto: Boštjan Rožič

3 Pod Rdečim robom so se ohranili ostanki koralnih grebenov s številnimi fosili. Sam vrh gore gradijo zgornjekredni rdečkasti lapornati apnenci z roženci. Foto: Miljko Lesjak



Rečice v Bohinju in na številnih mestih od Tolmina do Železnikov.

V tem času je prišlo tudi do velikih sprememb na globalni ravni. Atlantik se je začel odpirati proti severu in jugu, kmalu pa je z nastajanjem Indijskega oceana začela razpadati tudi Gondvana. Odpiranje novih oceanskih območij je povzročilo zapiranje oceanov, ki so obstajali v širši okolici Julijcev. Posledično je začela nastajati za takšne razmere značilna globokovodna združba kamnin, ki

jo imenujemo fliš in jo sestavlja material, katerega vir je erozija nastajajočih novih gorstev. Takšno menjavanje laporjev, peščenjakov in breč je na območju osrednjih Julijcev redko. Pojavljajo se predvsem na južnih obronkih pogorja, kjer tvorijo nekaj sto metrov debelo zaporedje. Zanj je značilno, da so peščene in brečaste plasti predvsem apnenčaste sestave, saj je bila vir sedimenta južneje ležeča Dinarska karbonatna platforma. Fliš lahko opazujemo v Baški grapi

ter v cestnih usekih med Podbrdom in Petrovim Brdom. Laporje v teh sedimentih so med 95 in 75 Ma (osrednji del zgornje krede) nadomestili tankoplastnati apnenci z roženci, ki so sprva značilno rdečkasti, kar je posledica razbohotenja luknjičark. Te so tako velike, da so vidne z običajno lupo. V osrednjih Julijcih omenjene plasti najlepše opazujemo na Rdečem robu, sestavljajo pa tudi najvišje vrhove predgorja (Mrzli vrh, Kobilja glava in Porezen).

Slovarček nekaterih izrazov

Apnec – karbonatna kamnina, ki jo sestavlja predvsem mineral kalcit. Večinoma nastaja v toplih morjih iz drobirja skeletov morskih organizmov ali se obarja iz vodnih raztopin. Če se skeleti ohranijo, jih prepoznamo kot fosile.

Amonit – izumrla skupina morskih mehkužcev, živeča med devonom in kredo, ki so sorodniki današnjih lignjev in hobotnic.

Bazen – globokomorsko sedimentacijsko okolje, v širšem smislu pa so to vsa obširnejša območja, kjer se vrši sedimentacija.

Breča – klastična kamnina z ostrorobimi zrni, večjimi od dveh milimetrov. Nastane s strjevanjem grušča.

Dolomit – po navadi nastane iz apnenca, ko se skozenj pretakajo z magnezijem bogate vode in se kalcit spremeni v dolomit (mineral ima isto ime kakor kamnina). Fosili se le redko ohranijo.

Fliš – globokovodna združba kamnin, v kateri se menjavajo muljevci, laporovci, peščenjaki in breče.

Globokomorsko okolje – morje, globlje od približno 200 metrov, do koder svetloba ne prodira več, ima stalno temperaturo vode in minimalne podmorske tokove. To je okolje zelo mirnega in počasnega usedanja sedimentov.

Karbonatna kamnina/karbonat – kemična in/ali biokemična sedimentna kamnina.

Karbonatna platforma – plitvomorsko sedimentacijsko okolje, v katerem nastajajo predvsem apnenci in dolomiti.

Klastične kamnine – mehanske sedimentne kamnine, ki jih sestavljajo drobci starejših, erodiranih kamnin.

Konglomerat – klastična kamnina z zaobljenimi zrni, večjimi od dveh milimetrov. Nastane s strjevanjem proda.

Laporovec – klastična kamnina, ki nastane s strjevanjem laporja. Je mešanica gline in zelo drobnozrnatih karbonatov, po navadi zrn apnenca.

Luknjičarke ali foraminifere – večinoma morski planktonski enocelični organizmi s trdno lupino in mehkim tkivom, nekakšno mrežo, s katero lovijo hrano.

Ma (megaanum) – okrajšava za milijon let.

Muljevec – klastična kamnina, kjer zrn ne vidimo s prostim očesom, saj so po definiciji manjša od 63 mikrometrov. Kamnina z zrni v velikosti nad dva mikrometra je meljevec, z drobnejšimi pa glinavec.

Peščenjak – klastična kamnina, kjer se zrna vidijo s prostim očesom in so velika do dva milimetra. Nastane s strjevanjem peskov.

Plast – ločnica med dvema dogodkoma, ki nastane zaradi neenakomernega odlaganja sedimentov. Plasti, tanjše od enega centimetra, imenujemo lamine. Pri debelini do deset centimetrov so plastovite kamnine tankoplastnate, do trideset centimetrov srednje in nad tem debeloplastnate. Kamnine z neizraženimi plastmi imenujemo masivne.

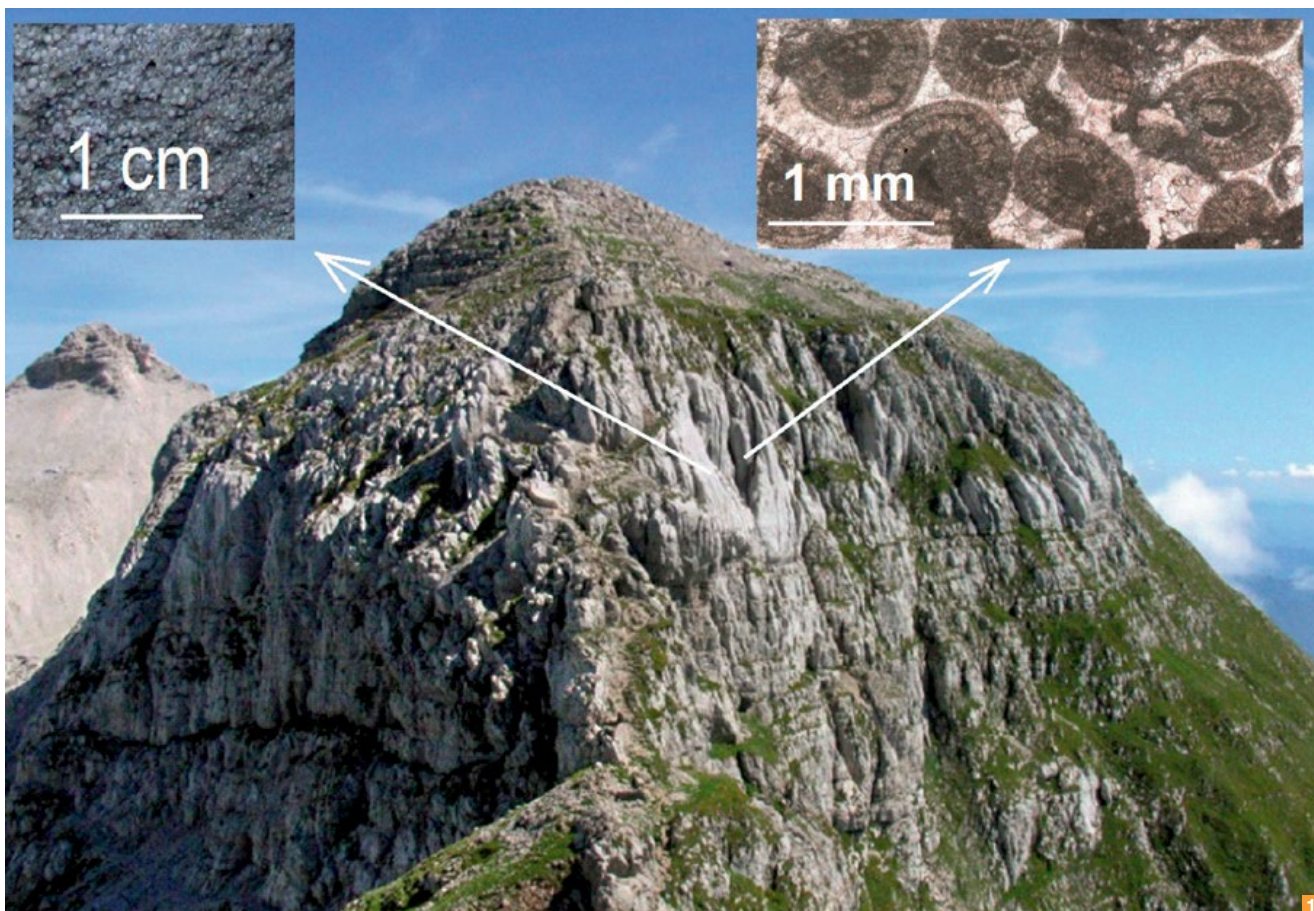
Plitvomorsko okolje – morje v globini do približno 200 metrov, kjer prevladujejo močni morski tokovi in se voda segreva. Značilne so lagune, koralni grebeni in plitvine.

Predornina – magmatska kamnina, ki je nastala z ohlajanjem in strjevanjem lave na površju.

Roženec – kemična sedimentna kamnina, sestavljena iz zelo drobnih zrn minerala kremena. Pojavlja se v obliki gomoljev v karbonatih ali pa tvori plasti. Po navadi kaže na globokomorsko okolje.

Školjkast lom – ukrivljen lom kamnine, ki je podoben koncentričnim grebenom školjčine lupine in je značilen za zelo drobnozrnatost snovi.

Tuf – piroklastična kamnina, sestavljena iz vulkanskih drobcov in pepela, ki so nastali ob eksplozivnem izbruhu vulkana.



Dvig

Najmlajši fliš na območju Julijcev je star okoli 70 Ma (konec zgornje krede). Odlaganju je sledilo zelo dolgo obdobje, iz katerega nimamo skoraj nobenih ohranjenih kamnin, zato o geoloških dogodkih ne vemo dosti. Območje je bilo najverjetneje vsaj deloma dvignjeno nad morsko gladino in posledično podvrženo eroziji.

Do sedimentacije je ponovno prišlo pred 30 Ma (pozni paleogen), ko so se začeli odlagati predvsem rečni sedimenti. Med njimi so sprva prevladovali konglomerati, pozneje peščenjaki, mulji in laporji, mestoma pa so nastajali tudi premogi in celo morski sedimenti v obliki glin in apnencev. Te kamnine najdemo predvsem južno od Bohinjske Bistrice, znano pa je tudi nahajališče fosilov pri Podnartu ob vzhodnem vznožju Jelovice.

To kratkotrajno epizodo sedimentacije je prekinil najpomembnejši dvig Julijcev, katerega višek se je predvidoma zgodil med 15 in 5 Ma (miocen), dogaja pa se še danes. Tektonski pritiski s severa so ob zelo položnih prelomih oziroma narivih doslej opisane kamninske mase potisnili eno na drugo daleč proti jugu. Zato kamnine nekdanje Julijske karbonatne platforme danes ležijo preko kamnin Slovenskega bazena, te pa na kamninah

Dinarske karbonatne platforme, čeprav so bila v času nastajanja kamnin ta območja eno ob drugem (slika 2 na str. 10)

Po glavnemu dvigu Julijcev se je način tektonskega delovanja spremenil in v zadnjih milijonih let opazujemo predvsem premikanje kamninskih blokov ob navpičnih prelomnicah. Te praviloma sekajo starejše položnejše prelome in so tudi vzrok današnjih potresov. Večina alpskih dolin je izoblikovana ob teh prelomnicah, saj so pretrte kamnine bolj podvržene eroziji.

V zadnjem poltretjem milijonu let so predhodni relief intenzivno preoblikovali ledeniki, ki so se večkrat pojavili in izginili. To je bil čas t. i. pleistocenskih polledenitev oziroma ledenih in medledenih

1 Več deset metrov debelo plast ooidov najdemo na Batognici. Sliki v sliki: Makro in mikroskopska fotografija ooidov.

Foto: Boštjan Rožič

2 Megalodontidne školjke ali srčanke v velikosti do 20 cm so pogoste v zgornjetriasnih apnencih. Lupine so običajno bele barve, a pri Jezeru v Lužnici je kalcit nadomeščen z rdečim jurskim sedimentom. Foto: Stanko Buser

dob. Njihovo delovanje prepoznamo po geomorfoloških oblikah, kakršne so krnice in ledeniško preoblikovane doline, neposredno pa jih dokazujejo ledeniški sedimenti v alpskih dolinah in več nivojev rečnih teras v predalpskem svetu. ○



Komercialne odprave

Komercializirati -am
(glej komercialen) *dati*
trgovski značaj; postaviti
na trgovsko osnovo;
spremeniti v trgovsko blago
(Verbinc, Slovar tujk, 1987)

Gneča v bazi pod
Everestom
Foto: Viki Grošelj



Vse človeške dejavnosti, aktivnosti in gibanja se od nastanka naprej razvijajo, preoblikujejo in dopolnjujejo z novimi idejami, razmišljanji in pristopi. Nekatere od teh lahko dejavnost dodatno oplemenitijo, druge ne. Tudi gorništvu in s tem vse, kar se dogaja v gorah, ni pri tem nobena izjema. Med relativno nove pristope na tem področju lahko štejemo komercialne odprave na himalajske osemtisočake ali t. i. visokogorski ekstremni turizem.

Začele so se v prvi polovici devetdesetih let. Zamisel se je porodila izkušenim himalajskim plezalcem in gorskim vodnikom, ki so začutili svojo poslovno priložnost. Ideja je bila, da ob dobri organizaciji in ključni pomoči višinskih nosačev – šerp kar najbolje opremijo najmanj težavno pot na vrh. Po njej naj bi v njihovem spremstvu in spet ob pomoči šerp poskušali do najvišje točke gore spraviti svoje goste. To so praviloma ljudje, ki niso dovolj večiči plezanja v Himalaji in nimajo zadosti alpinističnih izkušenj, imajo pa dovolj denarja, da si udeležbo na komercialni odpravi lahko privoščijo. Zamisel se je vse bolj uveljavljala, in to kljub tragedijam, v katerih so zaradi objektivnih nevarnosti, nepredvidljivega vremena pa

tudi človeških napak umirali tako gostje kakor njihovi vodniki. Dejstvo je, da so organizatorji kljub zavedanju tveganja ali podcenili nevarnosti, ki so pri takem početju vselej navzoče, ali pa preprosto upali na srečo, da se to ne bo zgodilo ravno njim.

Seveda je plezanje na himalajske velikane tudi nevarna dejavnost in so nesreče tako rekoč neizogibne. A nekaj popolnoma drugega je, če v odpravah sodelujejo plezalci z dovolj znanja in izkušnjami, da se sami odločajo za cilje in načine plezanja ter tudi sami odgovarjajo za posledice svojih odločitev in dejanj. Na komercialnih odpravah pa so gostje popolnoma odvisni od odločitev vodnikov in pomoči šerp. Če se v velikih višinah kaj zalomi ali gre narobe, zaradi pomanjkanja kisika in ekstremno nizkih temperatur ne vodniki ne šerpe gostu praktično ne morejo pomagati.

Željo, stopiti na vrh visoke gore, še kako razumem. Do nje ima pravico vsak, ki ga gore zanimajo, in tako je tudi prav. A bližnjica preko komercialnih odprav mi je povsem tuja in nesprejemljiva. Človek, ki ga mika, da bi se povzpел na katerega od štirinajstih najvišjih vrhov našega planeta, naj se včlani v alpinistični odsek ali klub, v katerem bo v nekaj letih resnega

ukvarjanja z alpinizmom pridobil dovolj potrebnega znanja in izkušenj. Če je nadarjen in bo dovolj predan in potrpežljiv, se bo na Everest ali kak drug osemtisočak skušal povzpeti sam s svojimi alpinističnimi kolegi. In če mu bo tak vzpon uspel, bo tudi zadoščenje neprimerno večje.

Slovenci smo že dolga leta v vrhu svetovnega himalajzma. Z organizacijo komercialnih odprav v Himalajo pa se do sedaj skoraj nismo ukvarjali. Upam, da bo tako tudi v prihodnosti. Na alpinističnih odpravah, na katerih smo sodelovali s šerpami, pa smo tako rekoč vselej nase prevzemali najzahtevnejše in najnevarnejše dele smeri, ki smo jih izbrali za vzpon, jih zavarovali in šele potem, če je bilo treba, uporabili šerpe kot pomočnike pri transportu. Kljub nesrečam vodnikov, gostov in predvsem višinskih nosačev na komercialnih odpravah (ob zadnji nesreči na Everestu maja letos jih je umrlo kar šestnajst) zanimanje zanje v svetu ne usiha, ampak se po pripovedovanju organizatorjev celo povečuje. Kljub vrtooglavim vsotam od 40.000 do 65.000 dolarjev in celo več na osebo, ki jih morajo za udeležbo plačati petični gosti. Nedvomno bodo komercialne odprave kot "prestižna ponudba"

ekstremnega turizma obstajale, dokler bo zanje zanimanje in bo na svetu dovolj premožnih gostov, ki si bodo z denarjem skušali kupiti bližnjice do *instant* visokogorskih doživetij. Na zadovoljstvo vlad držav, v katerih stojijo osemtisočaki, saj samo z dovoljenji za vzpone zaslužijo milijone dolarjev, posredno pa pride v državo še nekajkrat toliko denarja. Na zadovoljstvo organizatorjev, ki se jim dobiček iz leta v leto povečuje. In celo na zadovoljstvo višinskih nosačev – šerp, ki opravljajo za njihove razmere dobro plačano, a izjemno nevarno delo. Brez njih in njihovega dela komercialne odprave sploh ne bi bile izvedljive. Njihovi protesti ob zadnji nesreči na Everestu niso bili uperjeni proti komercialnim odpravam, ampak proti dejstvu, da na njih delajo in tvegajo daleč največ. V primerjavi z državo, organizatorji in tujimi vodniki pa zaslužijo daleč najmanj. Koliko imajo komercialne odprave še skupnega z alpinizmom, pa ponazorijo razmišljanja in ideje ob zadnji nesreči na Everestu. Goste naj bi preko nevarnega Ledenega slapu vozili kar s helikopterji. Ne vem, zakaj jih v izogib vsem nevarnostim, ki jih prinaša plezanje v Himalaji, ne bi vozili kar na vrh!?

Plezalce povezuje notranje izkustvo

Pogovor z Michaelom Kennedyjem

Mire Steinbuch



Michael Kennedy Osebni arhiv

Deset let ste bili lastnik in glavni urednik revije *Climbing*. Zakaj ste jo prodali?

Pred nakupom revije sem delal za časopis *Aspen Times*. Ko sva z ženo Julie kupila *Climbing*, je izhajal v 15.000 izvodih. V desetih letih se je naklada dvignila na 50.000. Seveda sem se moral o tem poslu še marsikaj naučiti. Potem je prišel nekdo in rekel, da bi kupil revijo. Izkoristila sva ponudbo in jo prodala, saj je bila to priložnost, da začnem delati kaj drugega. Več časa sem lahko posvetil sinu, ki je imel takrat sedem let, potovanjem in prostovoljnemu delu v dobrodelnem skladu nekaterih lokalnih šol. Lahko sem počel zanimive stvari, vendar mi ni bilo več treba delati po 60 ali 80 ur na teden kakor prej, ko sem vodil revijo.

Kaj lahko rečete o odnosu ameriških plezalcev do revij *Climbing* in

***Alpinist*? Sta dovolj priljubljeni, da se dobro prodajata?**

Climbing smo delali v zelo ugodnem času, še pred svetovnim spletom. Imeli smo imenitno priložnost posredovati vrednote, mnenja in novice. Priskrbeli smo prostor, kjer so ljudje lahko izmenjavali svoje misli. Na neki način smo imeli srečo, da smo se umaknili še pred razmahom spleta, kajti z njim se je veliko spremenilo. Obe reviji sta v ZDA še vedno priljubljeni, vendar se ne prodajata več tako dobro. Zdaj je veliko več virov informacij, komuniciranja, priložnosti za izmenjavo idej. Po eni strani smo bolj povezani kakor nekoč, po drugi manj.

Na Latoku I leta 1978 ste bili okoli 250 metrov pod vrhom, ko je prišla huda nevihta, obenem pa je Jeff Lowe resno zbolel, zato ste sestopili. To je na severnem grebenu še vedno najvišja dosežena točka. Vašo

Ne ustreza stereotipu samozavestnega Američana, polnega samega sebe. Prijazen, umirjeno sproščen sogovornik s prefinjenim smislom za humor. Eden od začetnikov lednega plezanja v Koloradu. Reviji *Alpinist* je pomagal, da se je rešila bankrota. Član žirije 8. mednarodnega festivala gorniškega filma Domžale. Od njegovih odmevnih vzponov je najbolj znan poskus na Latoku I, 7145 m, v Karakorumu, s katerim se je z bratrancema Georgeom in Jeffom Loweom ter Jimom Doninijem zapisal v zgodovino alpinizma.

nedokončano smer je *Alpinist* ocenil kot "enega največjih alpinističnih poskusov v zgodovini alpinizma". Kaj je glavna težava tam zgoraj?

To je klasična težavna visokogorska plezarija s težkimi tehničnimi mesti in skoraj vodoravnim grebenom, ovešenim z opastmi. V smeri smo bili 26 dni, imeli smo daljša obdobja lepega vremena z dvema nevihtama. Tisto leto je bilo relativno suho. Opasti so bile sicer nevarne, vendar ne tako kakor v drugih letih. S tehničnega stališča to ni noro težka smer, potrebna pa je primerna kombinacija vremena in razmer. S tem drugi niso imeli sreče.

Je iskanje ravnotežja na konicah prstov enako pomembno kakor ravnovesje med plezanjem in družinskim življenjem?

Seveda, absolutno. Mislim, da je to eden največjih izzivov za plezalce. Plezanje te



lahko zasvoji, je zelo lepo in pomembno, z njim dobiš nekaj, česar ne moreš v normalnem vsakdanjem življenju. Vendar je treba na to gledati iz prave perspektive – saj je samo plezanje. Lahko je zelo sebično, plezalec je pri-zanesljiv do samega sebe. Če hočeš biti srečen, moraš delati kompromise, ko gre za družino, skupnost in službo. Tega se lahko sčasoma naučiš. Na srečo sem o tem začel premišljevat, ko sem bil še razmeroma mlad. Ko sem bil mlajši, sem bil tak kakor vsi drugi – sebičen, zanemarjal sem dekle in mislil samo na plezanje. Menim, da je mogoče doseči ravnotežje in kljub temu biti zelo dober plezalec. Mogoče ne tako dober, kakor če bi bil popoln egoist, ampak dolgoročno boljše shajaš.

Zdi se, da pobilže poznate zlati cepin. Vaš sin Hayden ga je skupaj s Kylom Dempsterjem dobil leta 2013 za

vzpon v južni steni OGREJA, 7285 m, v Karakorumu. Bili ste član žirije leta 2012. Kako ocenjujete zlati cepin, zlasti lansko odločitev žirije, da ga podeli vsem nominirancem?

Vedno sem imel protisloven odnos do nagrad. Kako lahko nagradiš alpinistični vzpon? Mislim, da je to v nasprotju z načeli alpinizma, toda o tem si še nisem docela na jasnem. Kot član žirije sem skušal sam pri sebi razrešiti to dvoumnost. Mislim, da bi bilo bolj pozitivno, če bi zlati cepin postal praznik določene vrste alpinizma, določenih vrednot, predanosti, drznosti, vizije, plezanja novih smeri, moštvenega duha in podobno. Lahko slavite in promovirate te vrednote kot festival idej, vendar se morate na koncu odločiti, kakšne vzpone boste slavili. Nekateri ljudje bi ugovarjali, češ, kakšno tekmovanje je to, če ni zmagovalca. Nazadnje se bo treba odločiti, ali bo tekmovanje ali praznovanje.

Michael Kennedy pod vrhom prvenstvene smeri Infinite Spur na Mt. Forakerju, 1977
Osebni arhiv

Kaj sicer mislite o tekmovalnosti v alpinizmu?

Tekmovalnost je v človeški naravi. Ko si z vso strastjo vpet v neko dejavnost, v kateri želiš biti tako dober, kolikor je mogoče, je vsaj deloma že navzoča tekmovalnost. Mislim, da je v alpinizmu prevelika tekmovalnost nevarna. Bolj zdravo bi bilo, če bi plezalci tekmovali sami s seboj, ampak to je idealistično. Toda če bi me vprašali, ali naj bi v alpinizmu obstajalo organizirano tekmovanje, bi rekel, da ne. S tem ne mislim tekmovanje v športnem plezanju. To je stranska veja, dolgočasna za gledanje, čeprav je atletsko sijajna. Alpinizem je preveč oseben, tvegan in nevaren, da bi bil tekmovalen.



Michael Kennedy na ledeniku Choktoi po sestopu z Latoka I, 1978 Osební arhiv

Mislite, da sponzorstvo spodbuja tekmovalnost?

To je veliko vprašanje. V mojih časih ni bilo sponzorjev. Morda si kdaj dobil majhno denarno podporo ali kakšen kos opreme. Da bi bil plačan za plezanje, je bilo takrat v ZDA nemogoče. Danes več ljudi služi s plezanjem in to vključuje tekmovalnost, kajti ljudje se morajo prodati, za podjetja morajo predstavljati določeno vrednost. Je tekmovalno v smislu samopromocije, morajo se čim več pojavljati na videih, predavati, govoriti o svoji dejavnosti. Je to zdravo? Jaz tega ne bi počel, raje bi zaslužil z delom in nato šel plezat. Ko sem bil mlajši in plezal v težkih smereh, sem želel, da bi ljudje vedeli, kaj smo naredili, želel sem priznanje, vendar bolj od kolegov kakor na splošno, od kogarkoli. To je ena od pasti. Iščejo zunanje priznanje, namesto notranje, v samem sebi. Z leti mi zunanje priznanje postaja vedno manj pomembno. Skušam biti bolj zadovoljen samo s tem, da sem nekaj naredil po svojih najboljših močeh. Ampak to je že človeški problem, ne plezalski.

Ali uspešen vzpon v celoti upraviči tveganje?

To je zelo osebno vprašanje, na katerega si mora odgovoriti vsak sam. Mislim, da se spreminja s časom. Nekdaj sem bil pripravljen več tvegati, čeprav se mi je zdelo, da ostajam v razumnih mejah.

Vendar, kar je razumno za enega, je lahko popolnoma nerazumno za drugega. Na primer, veliko ljudi govori o Alexu Honnoldu, kako dober plezalec in solist je – nekoliko ga poznam, ker smo nekaj časa preživeli skupaj – moj vtis je, da lahko solira, recimo, do ocene 8a, vendar pleza do 8c. Za njega je smer z oceno 7c verjetno skoraj lahka. Torej so njegovi solo vzponi precej pod dejansko mejo njegovih zmoglosti. Dolgo časa sem mislil, da lahko popolnoma obvladaš tveganje, če vse dobro premisliš in si razumen, usklajen s seboj, s soplezalcem, z vremenom in podobno, vendar se sčasoma zgodijo različne stvari, umre prijatelj ... Zato sem spremenil mišljenje. Ne samo pri plezanju, tudi sicer. Lahko nadziraš veliko stvari, vendar je v nekem trenutku vse odvisno od sreče. Ne glede na vse odloča sreča. Odločiti se moraš, kaj želiš, in oceniti tveganje. Ali je vredno? Da, mislim, da je, seveda. Menim, da moraš tvegati, kajti če je tvoj glavni cilj varnost pri plezanju ali pri čemerkoli, ne moreš dosti narediti; vedno si pod svojimi zmoglostmi. Torej moraš tvegati. Koliko, pa je odvisno od tebe.

"Ne zanimajo nas številke – kako težko, kako visoko, kako hitro –, temveč notranje izkušnje, strah, dvom, veselje, včasih celo norost," ste zapisali v intervjuju na Facebooku. Ali ste se med plezanjem kdaj znašli v situaciji,

ko vas je bilo na težkem mestu zares strah, vendar ste se zavedali, da ga morate preplezati – strah gor ali dol –, in nenadoma se niste več bali in vam je bilo vseeno, če padete?

Med velikimi vzponi me je bilo vedno malo strah, zmeraj pa sem bil tudi precej previden. Ne maram situacij, v katerih bi lahko padel in se ubil, čeprav sem se nekajkrat znašel v njih. Pri plezanju v gorah se temu enostavno ne moreš izogniti. Vendar se ne morem spomniti, da bi se kdaj znašel v položaju, ko bi pomislil: "Mojbog, če tu padem, bom *najebal*." Nekajkrat sem pa doživel zunajtelesno izkušnjo – razumete, kaj mislim?

Da.

V Mount Forakerju sva plezala 22 ur, prišla sva pod strmo zajedo. George (Lowe, op. M. S.) je bil utrujen, pravzaprav sva bila oba precej utrujena; razmišljala sva, ali naj izsekava polico in biva-kirava ali vsaj malo počijeva in potem nadaljujemo. Zelo jasno se spominjam, da sem nenadoma v mislih videl, kako plezam čez ta odsek, in rekel: "Okej, grem naprej." Ne spomnim se, kako sem preplezal zajedo. Spomnim se samo, da sem z vrha zajede gledal navzdol. Imel sem še nekaj podobnih izkušenj. Veš, da moraš nekaj narediti, in to storiš kot ... žival, tako nekako. Ne zavedaš se strahu, ničesar, razen tistega, kar je pred teboj. To so zelo močne izkušnje, zame zelo dragocene.

Legendarni pokojni alpinist Stane Belak - Šrauf je imel navado reči: "Fantje, zgodba je važna." Koliko prostora za zgodbo je še ostalo pri današnjih "lahkih in hitrih" vzponih, pri katerih je najpomembnejši cilj hitrostni rekord?

Pri nekaterih plezalcih morda res gre za hitrostni rekord. Vendar mislim, da je celo pri ljudeh, ki plezajo zelo hitro, rekord samo del zadeve, večina ljudi išče določeno vrsto notranjega izkustva, za to gre pri plezanju. Lahko ste na primer Alex Honnold s približno takimi izkušnjami kakor on ali nekdo, ki je bolj običajen, normalen plezalec, a vajine notranje izkušnje in občutki so si zelo podobni. Morda bom šel na Ama Dablam čez steno, nekdo drug, ki ni alpinist, pa po normalni smeri. Za oba je izbrana smer velik izziv. Čeprav gre za

različne težavnosti, se lahko pogovarja o notranjih občutkih in izkušnjah ter občutiva sorodnost. In to je tisto, kar povezuje plezalce kot skupnost po vsem svetu. Mislim, da je to tisto, kar iščejo ljudje. Ampak, morda gledam preveč idealistično.

Sklad Mugs Stump¹ vsako leto finančno podpre nekaj vzponov posameznikov ali navez, ki predstavljajo izjemen izziv bodisi kot prvenstveni vzpon, kot pomembno ponovitev ali kot prvi vzpon v alpskem stilu s posebnim poudarkom, da plezalci ne pustijo sledov za seboj. Bili ste eden od ustanoviteljev sklada. Kdo so bili drugi? Kakšna je vaša sedanja vloga pri skladu?

Bil sem med ustanovitelji, ki sem bil še lastnik *Climbinga*. Drugi so bili Black Diamond, Patagonia, W. L. Gore in revija *Alpinist*. Zraven je še nekaj ljudi, ki pridejo in gredo. Ker nisem več povezan s temi podjetji, je moja vloga kot enega od ustanoviteljev v tem, da še z neka-

V letu 2014 je dobilo sedem prejemnikov² 36.000 dolarjev. Ali vsaka naveza dobi enak delež?

Ne. Znesek je odvisen od cilja. Če gredo npr. trije na Aljasko, to pri nas ni tako drago, kakor če bi šli v Himalajo. Denar razdelimo glede na projekte. Nikoli ne pokrijemo odprave v celoti, ker nimamo dovolj denarja. Ljudje dobijo finančno pomoč tudi od podjetij. S filozofskega stališča, ko pregledujem prošnje, se vedno vprašam, ali bodo plezalci šli na pot ne glede na vse. Če si to močno želijo, bodo našli še eno službo, opravljali gradbena ali druga dela. Vedno si mislim, da morajo ljudje imeti nekaj lastnega denarja. Če je cilj zanje tako pomemben, bodo nekaj vložili vanj. Sklad ni komercialen, podjetja v zameno neposredno dobijo nekaj reklame, vendar ne veliko. Plezalci jim nič ne dolgujejo. Ko se vrnejo, morajo predložiti poročilo in fotografije. Drugih obveznosti nimajo. Mislim, da je to zelo pomembno.

ne predstavljajo večine. Bil sem nekoliko presenečen, da sta bila tako drzna. Mislim pa, da sta naredila prav. Način prvenstvenega vzpona je bil sporen, polemičen že ob nastanku. Kot mlad plezalec sem o njem bral v reviji *Mountain* in mislil, da je bil precej neumen. Sedaj je opravljeno. Ne verjamem, da jih bo kdo privil nazaj. Sicer pa ne vem, kaj bi lahko še vprašali glede tega.

Pravzaprav me vznemirja samo eno vprašanje. Ali lahko z današnjo etiko ocenjujemo oziroma sodimo dejanja, storjena v zgodnjih sedemdesetih prejšnjega stoletja, ko je veljala drugačna etika?

Tudi takrat se mnogim ni zdel opravljen na pravi način. Drugič, Maestri tedaj ni prišel na vrh. Pravi, da se je ustavil pod vrhom glavne stene, pod snežno gobo. Ko je Jim Bridwell s Stevom Brewerjem leta 1976 ponovil smer do vrha, je bilo snega sicer manj, vendar so se svedrovci končali daleč pod vrhom. Tudi jaz bi lahko rekel, da smo prišli na konec težav v Latoku I, vendar smo bili še daleč od vrha, najmanj dan plezanja. O tem bi se lahko pregovarjala cel dan. Danes se pogosto zgodi, da ljudje pravijo, tam smo preplezali smer, do tiste točke v grebenu – ki pa je še daleč pod vrhom. In to je smer. Lahko jih še nekako razumem, vendar se z njimi ne strinjam. Ali pa pravijo: priplezali smo do te točke. Ampak tam sploh ni nobene točke, tam so se le ustavili, nehali plezati.

Sredi ničesar.

Sredi ničesar so končali, plezali ali *abzajlali* nazaj dol in rekli: imamo novo

George Lowe, Michael Kennedy in Jeff Lowe v Talkeetni pred odhodom na Mt. Hunter, 4257 m, in Mt. Foraker, 5304 m, oba na Aljaski, 1977 Osebni arhiv



terimi, ki so že dolgo poleg, skrbim, da ostane osnovna ideja taka, kakor je bila prvotno zamišljena. Torej pomagati plezalcem pri lepih vzponih v alpskem stilu, pustolovskih, tehničnih smereh v oddaljenih krajih.

Ko se je Jason Kruk decembra lani vrnil v El Chaltén, je videl plakat, na katerem je pisalo, da sta on in Hayden Kennedy personae non gratae, ker sta odstranila okoli 150 svedrovcev iz Maestrijeve smeri na Cerro Torre. Kako komentirate to?

To je eno od stališč. Ne mislim, da je univerzalno, niti v Argentini. Tam je nekaj ljudi, ki so zelo soglasni, vendar

smer. Ne vem, s tem imam težavo. To je podobno športnemu plezanju, kjer se smeri končajo sredi stene. V alpinizmu je drugače. Morda ne greš na vrh, če je prenevarno, vendar moraš to povedati. Zame je bil Latok I uspeh v smislu izkušenj in neuspeh v smislu vrha. Glede zadnjega je bil poskus. Srečen sem, da sem to izkusil.

Cerro Torre je pomemben, ker je ikona. Druga gora ne bi bila tako pomembna. Po drugi strani pa ... saj je samo gora, ena od mnogih, in priložnost za diskusijo. ○

¹ Terrence "Mugs" Stump (28. 8. 1949–21. 5. 1992) je bil eden najbolj vidnih in vizionarskih ameriških plezalcev z vrsto prvenstvenih vzponov na Aljaski in v kanadskem Skalnem gorovju. Med sestopom po Južnem steburu Denalija je padel v razpoko in umrl (op. M. S.).

² Med prejemniki donacije za leto 2014 je tudi Urban Novak, član odprave v zahodno steno Gašerbruma IV (7925 m) v Pakistanu; druga dva člana sta Kyle Dempster in Hayden Kennedy.

Lepotica v senci prvaka Karnijcev

Monte Capolago/Wolayer Seekopf, 2554 m

Vladimir Habjan

Zdaj bo šlo pa zares, si rečem sam pri sebi. Stojim pod strmim in krušljivim žlebom ob veliki skali z napisom "Seekopf". Tu se začne resna plezarija druge težavnostne stopnje, ki naj se je prosto lotijo le res izkušeni alpinisti, ki vedo, kaj zmorejo. Zahtevnega dela je kar 500 višinskih metrov. Vzpona brez varovanja 2 uri, z varovanjem 4–4.30, sestopa brez varovanja 2–2.30, z varovanjem pa 4.30–5. Koliko vsega skupaj gor in dol? Kar seštejte in videli boste, da ne malo. Vse to so podatki iz vodnika. Ni kaj, lep zalogaj, še posebej, če pomislim, da je prvi november in da dan ni več prav dolg.

Dan pa je prav lep, jesenski, pravnji za pohajkovanje po visokih gorah. Kakor se je pozneje izkazalo, tudi eden zadnjih v letu, saj je bil naslednji konec tedna že pobeljen ... S hojo v gore med prazniki nimam posebnih težav, recimo s prvim januarjem, ko se redno odpravim v gore, niti z dnevom spomina na mrtve. Saj lahko obiščem grobove tudi kak drug dan.

V osrčju Karnijskih Alp

Monte Capolago ali Wolayer Seekopf (po naše Jezerska glava) je bližnji sosed precej bolj znanega Monte Cogliansa/Hohe Warte, najvišjega vrha v Karnijcih, 2780 m. Seekopf se dviga zahodno od Cogliansa, tik nad gorskim jezerom Wolayer See/Lago Volaja v kotlini med obema vrhovoma. Gora se pokončno pne nad jezerom, na zahodni strani vrha pa se nadaljuje v zaokrožen venec gora, imenovan Monti di Volaja/Obere Wolayer Alpe, ki se malo naprej obrne proti severu. V tej grebenski paleti je več gora: M. Canale, 2540 m, Sasso Nero, 2468 m, M. Volaja/Wolayerköpf, 2470 m, in Biegenköpfe, 2263 m. Po teh grebenih in čez Monte Cogliansa poteka meja med Italijo in Avstrijo. V kotlinici med Seekopfum in Cogliansom sta dve planinski koči: avstrijska Pichl

Hütte, 1959 m, in italijanska Rifugio Lambertenghi Romanin, 1970 m. V tem vencu gora ni prav veliko možnosti za lahkotne vzpone. Le na Seekopf in na M. Volaja se da bolj enostavno priti, pa še to le z lažjim plezanjem. Pristop na Seekopf poteka po vzhodni strani gore, ki je najbolj razčlenjena, še vedno pa precej pokončna. Izhodišče za vzpon je pri koči Rif. Tolazzi na višini 1350 metrov, na južni strani gore, do koder vodi asfaltirana cesta iz kraja Forni Avoltri v dolini Canale del Gorto (naslednji večji kraj je Sappada). Cesta po dolinici iz Forni Avoltrija je zavita in mestoma ozka, proti koncu pa se dolinica razširi.

Na pot sva z Ireno krenila zarana, že v noči, vožnje pa je bilo več kakor za dve uri. Cestna orientacija ni bila kdo ve kako zahtevna, vožnjo v zadnjem delu pa si bom zapomnil po tem, da sem skoraj povozil rjavo veveričko, ki je nenadoma stekla čez cesto. Že za dne sva stala pri zaprti koči, kjer se vožnja konča. Kolovoz, po katerem se da še voziti, pa se od tod še nadaljuje. Očitno se po njem nekateri še vozijo, tudi gorskih kolesarjev je bilo pozneje nekaj. Kaj vzeti s seboj? Večno in težko vprašanje, na katerega dobiš odgovor na vrhu cilja ali pa šele, ko si spet nazaj na izhodišču. Če je v vodniku toliko

klicajev, sem torej vzel kratko vodniško vrv (30 m), nekaj vponk, trakov, vrvic in sistemov. Kladiva in klinov pa ne. Nikogar ni bilo v bližini, slišalo se je le ptičje petje. Dolina, po kateri sva se pripeljala, je obrnjena na zahod in bila je še mračna. Hladno je bilo, zima je bila pred vrati. Med krošnjami dreves brez listja se je v jutranji rdečici odkril oster steber. Tam nekje se je skrival današnji cilj. Ožarjen s soncem je bil videti prav vabljev. V jutranjem hladu je bilo treba kar stopiti, da se je telo ogrelo. Nad gozdno mejo se je razgled razširil. Pot je v ključih vodila po dolinici na sedlo Passo di Volaja, 1977 m.





Po tem grebenu poteka
običajni pristop na vrh.
Foto: Vladimir Habjan

Na jugozahodu je kraljevala prav tako s soncem ožarjena Creta Forata, obkrožena s svojimi nižjimi podložniki.

Iz mračne in hladne sence sva stopila na sonce šele na meliščih pod vzhodno steno Seekopfa. Čas je bil za malico in razgledovanje. No, tega pravzaprav tu ni bilo ravno na pretek, saj vse poglede po okolici prevzameta zahodna stena Cogliansa in vzhodna stena Seekopfa. Drugega se vidi bolj malo. A prej ko slej se bo razgled le povečal ...

Čez oster raz vse do vrha

Dve rdeči puščici in rdeča pika malo višje me vodijo v nemarno krušljiv žleb.

Če si sam, ni problema, če pa je kdo za teboj, moraš biti pazljiv. Plezanje ni posebno zahtevno in kmalu se znajdeva na strmih travnatih vesinah. Toplo sonce prijetno greje, radovednost pa me žene naprej. Na trdi in vlažni zemlji velja previdnost. Strmo je in noga ne sme zdrsniti. Rdeče pike me usmerijo prečno v desno, kjer je svet bolj razčlenjen. Ne hitiva, vmes fotografirava in se razgledujeva. Sosednji Coglians je vse bolj mogočen. Njemu veljajo vsa najina občudovanja in pogledi. Gladki žlebovi, po katerih je prav prijetno poplezavati, naju vodijo naprej. Na gladkih ploščah je izpostavljen prestop. Ves čas sem na

preži in skoncentriran na plezanje, na iskanje oprimkov, na trdnost skale pa tudi na iskanje rdečih markacij. To niso "uradne" markacije, so pa kažipot, ki vodi v pravo smer. V mali grapi se ustaviva. Ko pogledam navzdol, je videti kar strmo. Globoko spodaj je dolinica, iz katere sva se vzpela. Še vedno je v senci. Kar visoko sva že, jezera pa še ni videti.

Zdaj stopiva v bolj skrotast in manj prijeten svet, ki naju privede na greben. Odkrije se dolinica, po kateri sva prišla. Je že v soncu, na drugi strani doline pa je skupina gora okoli Crete Forate. Za Cogliansom se pokaže temno rjavi



1

travnati vrh. To je Rauchkofel, na severni strani Cogliansa, s katerega je prijetna turna smuka. Rdeče pike vodijo v desno pod grebenom. Plezanje postaja vedno zahtevnejše, treba je preplezati krajše in daljše pragove in prečiti po ozkih policah. Seekopf

se zdaj kaže kot kopasta razčlenjena kupola. Pot v zadnji, vršni del gore se začne z izpostavljenim razom. Do zdaj se ni bilo treba varovati. Kako bo naprej?

Izkaže se, da kar gre. Skala je čvrsta, plezanje v mejah dopustne varnosti,

torej varovanje ni potrebno. To je ravno tisto, v čemer lahko uživaš. Vrv bi to *uživancijo* samo pokvarila. Tega pa ne maram, če ni nujno potrebno. In tukaj ni.

Za razom je spet skrotje, potem pa vstopiva v strm žleb. Pripelje naju v razčlenjen svet, kjer si sledijo lažji in težji odstavki poti. Hoje je vse manj, plezanja vse več. Očitno je pomenil izpostavljeni raz vstop v vršni del gore. Greben, kjer sva plezala, se že lepo vidi niže spodaj. Razgledi se širijo. Na najtežjem pragu naju preseneti kratka jeklenica. Tu bi bilo sicer potrebno varovanje. Sestop z gladkega sedem-metrskega stolpiča je prav zanimiv, saj z razprtima rokama tesno objemaš skalo, kakor da bi ti bila najbolj draga. Še par pragov in začne se odkrivati najvišja točka!

Juhej. Na severu ni nič več. Na vrhu sva. Objame naju močan veter in hitiva se oblačiti. Okoliški razgled zakriva le mogočna gmota Cogliansa, na vse druge strani pa se vidi vse. No, ne za dolgo, ker se iz doline z juga naenkrat pripodijo megle in nama zakrijejo pogled na venec gora Monti di Voliaia. Res škoda. A pred meglo sva videla

2





1 Uživaško poplezavanje po ostrem razu

Foto: Vladimir Habjan

2 Wolayer See z vrha Seekopfa

Foto: Vladimir Habjan

3 Monte Coglians/Hohe Warte, najvišji v Karnijskih Alpah

Foto: Irena Mušič Habjan

vse tja do Sekstenskih Dolomitov z Dreischusterspitze pa Pelmo, Antelao in druge dolomitske lepote. Na severu dominirajo Lienški Dolomiti, v daljavi se vidita tudi Viš in Montaž. Vse okrog same gore ... Globoko spodaj se pokaže idilično zeleno jezerce Wolayer See. Pogledam na uro: dve uri in pol. Prav uživaški vzpon na prestižno goro, ni kaj. Za priporočiti kolegom!
In kako je šlo navzdol? Brez problemov in brez varovanja. V uri in pol. Saj ko pot ali pristop že poznaš, je vse laže. Opreme nisva potrebovala, a s seboj jo bom vzel tudi drugič. Ker je bilo časa na pretek, sva se vzpela še do jezerc. Če je bil zjutraj še popoln mir, je bilo nazaj grede precej več obiskovalcev. Vendar niso bili prav nič moteči. Ko naju je objel zlatorumeni gozd macesnov, je vzpon na Seekopf že romal med prijetne spomine ... ●

informacije

Informacije

Monte Capolago/Wolayer Seekopf
Karnijske Alpe

Zahtevnost: Alpinistični vzpon (II/I, 500 m). Sledimo rdečim pikam, zato orientacija v lepem vremenu ni zahtevna. Neizkušenim priporočamo spremstvo gorskega vodnika!

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, čelada. Za varovanje uporabimo osnovno alpinistično opremo.

Nadmorska višina: 2554 m

Višina izhodišča: 1350 m

Višinska razlika: 1204 m

Izhodišče: Parkirišče pri koči Rif. Tolazzi. Sem se z Gorenjske pripeljemo skozi Kranjsko Goro, Trbiž in po avtocesti Trbiž–Tolmeč/Tolmezzo. Avtocesto zapustimo na izvozu Carnia, zavijemo levo in sledimo oznakam za Sappado. V Villi Santini zavijemo desno in se po dolini potoka Torrente Degano pripeljemo v Forni Avoltri. Tu zavijemo desno in se po ozki asfaltni cesti skozi več vasi pripeljemo do izhodišča.

Koči: Rifugio Tolazzi, 1350 m, telefon 0039 043 37 22 89; Rifugio Lambertenghi Romanin, 1970 m, telefon 0039 043 37 20 17.

Časi: Izhodišče—odcep poti za Seekopf 1 h
Odcep poti za Seekopf—vstop v steno 30 min
Vzpon na vrh 2.30 h
Sestop 2–2.30 h
Skupaj 5.30–6.30 h

Sezona: Kopni letni časi.

Vodnik: Andrej in Urška Stritar: *Karnijska potepanja*. Kibuba, 2006.

Zemljevid: Sappada – S. Stefano – Forni Avoltri, Tabbaco 01, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča sledimo oznakam za kočo Rif. Lambertenghi po označeni poti št. 144, ki je v začetku široka makadamska cesta, više pa cesto zapustimo in se po uhojeni poti zložno dvigujemo proti koči. Na manjši uravnavi Pecol di Sopra (desno tudi odcep poti št. 145) malo pod kočjo (voda) zavijemo levo (oznaka) na melišče pod vzhodno steno Seekopfa. Po njem se povzpemo do dobro vidnega žleba (oznaka), po katerem previdno (krušljivo) splezamo do strmega travnatega pobočja. Nadaljujemo po njem, nato pa više zavijemo v desno, prečimo razčlenjen svet (žlebovi, robovi) do grape, po kateri poplezavamo (vmes izpostavljen prestop po gladkih ploščah). Više zavijemo na levo in po skrotastem pobočju pridemo na greben ter nadaljujemo desno pod njim. Skalni pragovi in ozke police nas privedejo do izpostavljenega raza (dobri oprimki). Po krajšem sestopu na skrotje pridemo na škrbino, z nje v strm žleb in malo naprej čez strm skalni prag. Vmes kratka jeklenica poskrbi za varen vzpon po strmi stenici. Nadaljujemo po razčlenjenem svetu na greben, kjer nas malo pod vrhom čaka zanimiv sestop z gladkega stolpa. Še nekaj lažjega plezanja po vršnem delu in že smo pri skrinjici z vpisno knjigo.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Irena Mušič Habjan

Gorništvo v zakotju največje puščave na svetu

Hribovja
Zahodne
Sahare

Damjan Vrenčur

Počitek in sprostitvev na robu ene izmed mnogih sebh, slanah ravnin v puščavi. Foto: Damjan Vrenčur

Pohodništvo, priznava, ni bilo v prvem planu, ko sva načrtovala to pot. Takrat nama je šlo bolj za to, da se za par tednov umakneva iz vrveža vsakodnevnega življenja in se potopiva v spokojnost in mir puščave. V samotna tavanja po pusti, peščeni pokrajini sva bila že dodobra zaljubljena, saj sva leto dni prej v Sirijski in Jordanski puščavi izkusila, kaj pomeni raziskovati takšne kraje na lastno pest; v tišini, samoti, brez vnaprej načrtanega urnika, brez turističnih vodičev, brez po sili razmer sestavljene družbe sopotnikov. S spomini na čudovit hriboviti svet Wadi Ruma v Jordaniji sva se spraševala: "So morda v Zahodni Sahari tudi kakšni podobni hribovi, se spleča s seboj vzeti pohodne čevlje, morda tudi plezalke, vrv ter ostalo alpinistično opremo?"

Po kratkem posvetu z *Google Earthom* sva vedela: hribovi so. Dosti več od tega pa ni bilo možno izvedeti, saj Zahodna Sahara ni ravno pogosto obiskovan cilj puščavskih avanturistov. Dežela ima svoje probleme, ki skupaj z intenzivno in načrtno antireklamo vladajočega Maroka, ki okupira deželo, skrbijo za to, da se turisti izogibajo raziskovanja notranjih predelov. Kako torej glede hribov, sten? Ob prvem obisku sva se odločila zadovoljiti se s pohodnimi čevlji

v prtljagi in načrtom, da osvojiva kakšen ne preveč zahteven vršac z dobrim razgledom.

Ausard

Majhna vasica z okoli sto prebivalci je naravna izbira za izhodišče hribovazenja v Zahodni Sahari. Po tem, ko sva opravila z obvezno prijavo in naznanitvijo najine prisotnosti ter namenov na sedežu žandarmerije, sva najela hiško in začela poizvedovati glede možnosti za planinarjenje. Glavna ideja, obhoditi celoten

prstan hribov in osvojiti najvišji vrh, se je takoj izkazala kot neizvedljiva. Na sredi je namreč pomembna baza maroške vojske in poveljujoči general ni bil navdušen nad mislijo, da bi dva tujca s ptičje perspektive in iz vseh možnih kotov pregledala njihovo, sicer skrbno varovano državno skrivnost. Zadovoljiti sva se morala z izletom na nekaj nižjih vršacev, kar naju je najprej malo vznejevoljilo, a se je hitro izkazalo, da so tudi na videz nezanimivi sprehodi lahko zelo zabavni.

Na prvem izletu so se nama pridružile Ajša, Mariam in Hajat, tri sestre, ki so bile odločene, da kot poznavalke terena poskrbijo za varnost podviga. Samooklicane vodičke so bile zavite v *mlfhe*, tradicionalne saharške ženske obleke, in obute v natikače, v katerih si sam ne bi upal niti iz hiše, kaj šele, da bi se z njimi lotil strmih brezpotij. Vzpetina pred nami je obljubljala plezanje po granitnih ploščah, težavnosti prve, morda druge stopnje, s spoštljivo količino zraka pod zadnjo platjo. Najine vodičke so se samozavestno spopadle s strmim brezpotjem, a so po par deset metrih ugotovile, da so zagrizle v kolač, ki mu ne bodo kos. Nadaljevanje

vzpona je potekalo ob spremljavi mešanice krikov groze in presenečenja, ko sva sama prevzela pobudo, poiskala najvarnejše prehode in pomagala prestrašenim puncam pri vzponu. Na vrhu salve smeha in veselje, bilo je več kot očitno, da domačinke prvič stojijo tako visoko in opazujejo rojstno vas s ptičje perspektive. Midva sva se le muzala, saj sva vedela, da je priti na vrh marsikdaj manj težko, kot vrniti se nazaj – sploh, če nisi vajen martinčkastega plazanja po gladkih ploščah s pogledom na praznino pod seboj ...

Po prvem skupnem hribolazenju so se vodičke odločile, da bo najbolje, če vsak dela tisto, kar mu gre najbolje od rok. V hribe sva od takrat naprej zahajala sama, punce pa so poskrbele, da naju je ob prihodu domov čakala dobra večerja. Sicer pa sva se bila prisiljena začeti ozirati po ostalih, bolj oddaljenih vzpetinah. V Ausardu sva namreč hitro obdelala vse legalno dostopne vršace in še kakšnega več. V pomanjkanju kakršnihkoli pisnih informacij o tem delu Sahare sva spraševala domačine in si zapisovala ugotovitve o hribovih, vidnih na obzorju. Leglet, Daraman, Lahuejda, Ahbari, Želua, Tedardurd ...

V nekaj dnevih sva poznala imena vseh hribov na Ausardskem obzorju. Najprivlačnejša med njimi je bila gladka vzpetina na vzhodnem obzorju. Vsak večer je obsijana z zahajajočim soncem zažarela kot brušen dragulj. Bilo je očitno, da gre za goro, ki je nekaj posebnega, goro, strukturno drugačno od ostalih. Monolit? "Ležquad", je nostalgичno zavzdihnil dedek Mohamed, ko sva ga povprašala, kako se imenuje zanimivi hrib. "Do tja ne moremo priti. Leži na osvobojenem ozemlju Polisaria, na drugi strani razmejitvenega nasipa in minskih polj, ki so jih posejali Maročani." V Mohamedovem pogledu sem začutil žalost in grenkobo, odsev krivic, ki so bile Saharcem storjene v zadnjih štiridesetih letih, in spominov na sorodnike, ki že desetletja živijo v begunskih taboriščih onkraj maroškega nasipa. Jih bo še kdaj videl? Leta tečejo in upanje, ki sicer nikoli ne umre, počasi usiha ...

Leglet

Po priporočilih najin角度 ausardskih gostiteljev sva za naslednji pohodniški cilj izbrala to skupino hribov, ki v

obliki podkve objema slikovito oazo, v kateri tudi ob najbolj vročih poletjih ne zmanjka sveže studenčnice. Zaradi naravno zaščitene lege in stalnega izvira je Leglet že v tridesetih letih dvajsetega stoletja služil kot baza domačih upornikov, ki so se bojevali proti takratni španski kolonizacijski nadoblasti. Po odhodu Špancev so leta 1975 to ozemlje zasedli Mavretanci in nato konec sedemdesetih Maročani. Leglet in Ausard sta bili od nekdanje dve strateško najpomembnejši točki daleč naokoli; kdor je imel v rokah ta dva kraja, je kontroliral celotno območje zahodnosaharskega Tirsisa. Tipično je Ausard ostajal utrjeno oporišče okupatorskih sil, Leglet pa so obvladovali uporniki, kar je botrovalo mnogim ofenzivam in težkim bojem na tem območju. Danes o tem pričajo spominski grobovi upornikov, ki so jih pokopavali v Legletu. Trenutna maroška oblast seveda ni preveč zainteresirana za ohranjanje spomina na ta del zahodnosaharske zgodovine, zato so spominska obeležja, ki so izpostavljena sončni pripeki in meteornim vodam, v zelo slabem stanju.

Prespati sva se odločila na prostem, v oazici, obkroženi z vršaci. Navsezgodaj, še pred zoro, sva se odpravila na pohod, saj sva hotela z vrha Legleta opazovati sončni vzhod. Poti po Legletu, podobno

kot drugod po zahodnosaharskih hribovih, niso urejene, treba je najti najlažje prehode, kar pa v temi ni ravno enostavna naloga. Malo sva obžalovala, da si nisva že prejšnji popoldan dobro ogledala terena in načrtovala pot vzpona, saj nama je ob zori postalo jasno, da bova sončni vzhod zamudila. Tako sva obredla kar nekaj nižjih vrhov in se nemalokrat morala vračati, saj nama je pot zaprla skalna prepreka, ki je brez opreme nisva mogla preplezati. Končno sva kakšne pol ure prepozno prisopihala na vrh Legleta in se prepustila božanju žarkov jutranjega sonca, ki je že sijalo nad Ausardom. Vrh obeležuje tudi kiparska mojstrovina puščavskih vetrov, veliko naravno okno, skozi katerega se odpira veličasten razgled preko previsne vzhodne stene. Jutranji sončni žarki so puščavsko ravnico osvetljevali na način, ki je poudaril sicer skoraj neopazne brazde v pokrajini. Pogled je bil enkrat in vsi pomisleki, ki so naju skoraj zadržali v toplem objemu spalnih vreč, so bili v trenutku pozabljeni. Pot nazaj je bila bolj spokojna. Spustila sva se v majhen kanjon, ki povezuje krnico pod vrhom z dolino v osrčju Legleta, in na najino veliko presenečenje odkrila tri jezerca, ki so kar vabila k pikniku s kopanjem. Pozno popoldne je bilo, ko sva se vrnila do oaze.



Razgledi nad pustimi ravnici so pogosto dih jemajoči. Območje Darramana, Zahodna Sahara. Foto: Damjan Vrenču

Ahbari in Želua

Iz Legleta sva se odpravila proti jugu, v smeri, za katero so nama domačini pokazali, da vodi do drugih hribovitih predelov. Prvi cilj je bil obisk Ahbarija in Želue, dveh gričevnatih območij, ki sicer ne nudita omembe vrednih pohodniških ciljev, skrivata pa ostanke starodavnih saharskih civilizacij, nomadskih ljudstev, ki so tukaj prebivala pred par tisoč leti. Z arheološkega vidika je območje še popolnoma neraziskano. Domačini so nama povedali, da so tamkajšnje skale polne risb in da lahko z malo brskanja najdeš kamnite puščice, sekire in ostanke ostalega orodja. Z nemalo sreče sva po opisih, ki so nama jih dali v Ausardu, in ob pomoči starih ruskih specialk, edinih, vsaj malo bolj natančnih kart tega območja, res prispela do kraja, kjer so se iz rumenega peska dvigali griči iz temno

izdelal nekaj, za kar je vedel, da bo stoletja kasneje begalo ljudi, ki se bodo spraševali o smislu in namenu teh risb. Ena izmed upodobitev sumljivo spominja na kolesarja. Kasneje sva fotografijo te risbe kazala domačinom in jih spraševala, kaj bi to lahko pomenilo. Nihče ni vedel nič določnega, edina stvar, s katero so se vsi strinjali, je bila, da gre za delo starodavnih ljudstev, ki so te kraje naseljevala davno pred časom, ki ga beleži njihov zgodovinski spomin.

V ilegalo, med partizane

Maroško Zahodno Saharo sva zapustila na njenem skrajnem jugu, saj naju je pot vodila preko Mavretanske puščave naprej v črno Afriko. Eden od prvih nadaljnjih ciljev je bila Ben Amira, monolitna gora, ki po velikosti zaseda drugo mesto na svetu, takoj za avstralskim

od maroškega dela Zahodne Sahare: osvobojeno ozemlje Polisarija. Tisti del dežele, ki je z 2300 kilometrov dolgim obrambnim nasipom prava moderna oblika Kitajskega zidu, tako rekoč odrezan od sveta. Spomnila sva se, da je tam tudi tista zanimiva gora Ležua, ki sva jo ob sončnih zahodih opazovala iz Ausarda. Spogledala sva se in brez besed nama je bilo jasno, da preprosto morava poskusiti obiskati tudi ta predel, pa čeprav nimava uradnih dovoljenj za vstop na to območje.

Med vožnjo preko sipin do prve kontrolne točke Polisaria v vasi Zoug sva bila polna negotovosti. Kako se bodo partizani odzvali na najin obisk? Naju bodo odslovili, naju bodo zadržali, jim bova sumljiva kot morebitna maroška ogleduha? Kako bomo sploh komunicirali? Oni govorijo arabsko in špansko, midva pa v



Jezerca Legleta predstavljajo osvežujoče presenečenje v sicer suhi puščavski pokrajini. Foto: Damjan Vrenčur

rjave metamorfne kamenine. Vzpon na prvega izmed njih je pregnal vse dvome. Našla sva Ahbari.

Zglajene površine večjih balvanov so bile polne risb čred žiraf, govedi, antilop in ostalih živali, ki jih zadnje tisoče let v teh krajih ni opaziti. Najbolj zanimive in ugank polne pa so bile abstraktne risbe krogov in povezav med njimi. Je šlo za primitivne zvezdne karte, pomoč pri orientaciji ali kaj čisto tretjega? Morda pa je bil tisti, ki je klesal te risbe, zgolj prešernega razpoloženja in je zanalašč

Ulurujem. A bolj, ko sva se bližala izbranemu cilju, manj sva bila navdušena nad njim. Ko danes s časovne razdalje razmišljam o najinih takratnih občutkih, priznavam, da ni bilo zgolj izjemno slabo vreme z nezasišano gosto meglo tisto, zaradi katerega se nama obisk Ben Amire ni tako kot večini drugim popotnikom vtisnil v spomin kot nekaj izjemnega. Svoje je naredil tudi kanček ne ravno zgleda vrednega ponosa, skorajda snobizma, ki nama je navdihoval misel, da takšni masovno obiskovani cilji nekako ne sodijo v itinerarij puščavskih zanesenjakov najinega kova. Poleg tega pa sva vedela, da leži nedaleč stran, na dosegu roke pravzaprav, kos puščave, ki je še mnogo manj poznan

Žiraf in čred antilop ter goveda ti kraji niso videli že več tisoč let.

Foto: Damjan Vrenčur

teh dveh jezicah ne spraviva skupaj dosti več od pozdravov in osnovnih vljudnostnih fraz. Dvomov v smotrnost najinega podviga torej ni manjkalo, a že prvo srečanje s patroljo Polisaria nama je dalo vedeti, da sva prišla v deželo odprtih in razgledanih ljudi, ki niso obremenjeni s predsodki in strahom pred še neznanim. Napotena sva bila do generalštaba v Dougju, kjer nama je poveljnik po prisrčni dobrodošlici brez pomislekov odobril prehod proti mavretanskemu Zoueratu. S tem sva sicer dobila uradno dovoljenje



za prečenje Polisarijevega ozemlja, a obisk hribovja Ležuad, najinega glavnega cilja te poti, v poveljnikovem dovoljenju ni bil omenjen. Ležuad namreč leži dobrih petdeset kilometrov zahodneje, le streljaj daleč od razvpitega maroškega obrambnega nasipa, ki deli deželo, daleč od tranzitnih pist, za katere je poveljnik mislil, da jih bova uporabila. Midva sva se odločila dovoljenje interpretirati malo po svoje in zavila na zahod. Pozno popoldne je bilo, ko so se na obzorju pokazali obrisi veličastnih monolitov Ležuada, in malo pred mrakom sva si uredila kamp med balvani ob vznožju najvišje vzpetine. Zavedala sva se neuradnosti najinega odklona od odobrene poti in dejstva, da naju bo prva patrolja, s katero se bova srečala, pospremila nazaj do pist na vzhodu dežele.

Navsezgodaj sva zato krenila na ogledni pohod po ravninah okoli monolitnih gora, da bi ocenila možnosti za vzpon na vsaj kakšno izmed njih. Hribi Ležuada so strmi, z gladkimi, ponekod tudi previsnimi granitnimi stenami. Prehodi, ki omogočajo vzpon brez alpinističnega znanja in opreme, so redki. Najvišji vrh je ponujal prehod, za katerega nisva bila prepričana, da ga zmoreva brez varovanja, zato sva se odločila, da poskusiva osvojiti nekoliko nižjo vzpetino na zahodu. Vzpon ni bil lahek. Strmo granitno pobočje brez razčlemb, kjer je treba popolnoma zaupati trenju in ohranjati mirno kri ob pogledu na vedno večjo praznino pod seboj. Vsakih nekaj deset metrov postanek in razmislek, ali ne plezava morda v vertikalno mišnico, ali bova te plošče lahko preplezala tudi navzdol? Višje se strmina unese in skala

razčleni, vrh je posejan z balvani. Sedla sva v senco največjega med njimi in se zazrla proti zahodnemu obzorju, proti vrhovom Ausarda, kjer sva začela z najinim raziskovanjem hribov Zahodne Sahare. Le slabih petdeset kilometrov zračne razdalje nas loči, a če hoče popotnik obiskati oba kraja, mora narediti ogromen ovinek in prepotovati dobrih tisoč kilometrov zahtevne puščave. Nesmisli mednarodne politike, ki bodo, tako upamo saharci, kmalu stvar preteklosti.

Morebitni prehod na najvišji vrh Ležuada, ki sva ga odkrila zjutraj, mi ni dal miru in popoldne sem se odločil, da splezam visoko, kolikor se bo dalo, in si поблиže ogledam ter ocenim zahtevnost vzpona in potrebno opremo, ki jo moram ob naslednjem obisku imeti s seboj. Balvanski svet v vznožju se je končal, takoj ko je pobočje postalo malce bolj strmo. Prehod sta tvorili dve plitki razčlembi, od katerih je desna obljubljala nekoliko lažje plezanje. Počasi in previdno sem se vzpenjal meter za metrom in ugotavljal, da je težavnost manjša, kot je bilo videti iz daljave. Sisteme razčlemb, bogate z oprimki, so prekinjali nekajmetrski gladki prehodi, ki se jih je dalo premagati na trenje, težavnost morda dobre III. stopnje, več gotovo ne. Vsakih nekaj deset metrov je bila struktura stene prekinjena s policami, kjer sem si lahko odpočil, na novo ocenil situacijo in se odločil, ali je še smiselno nadaljevati. Tako je šlo približno do dveh tretjin višine stene, kjer se je vodilna razčlemba zlila v gladek granitni trebuh. Nadaljevati bi bilo možno s tveganim dvajsetmetrskim prečenjem v levo

Ena izmed mnogih manjših monolitnih vzpetin na osvobojenem ozemlju Polisaria

Foto: Damjan Vrenčur

razčlembo, za katero je kazalo, da se višje poglubi v razbito grapo s sistemom kaminov, ki vodijo do položnega sveta na vrhu monolita.

Odločil sem se, da ne bom tvegala. Ura je bila že pozna in četudi bi se ogledan prehod izkazal za relativno enostavno preplezljivega, tako kot metri granita, ki so bili pod menoj, bi me nazaj grede gotovo ujela tema, kar bi še otežilo že tako ne preveč enostavno plezanje navzdol. Sedel sem na gruščnato polico in se prepustil uživanju v razgledih. Monolitne strukture Ležuada so žarele v poznopopoldanskem soncu. Predstavljal sem si, kako v Ausardu prav isti trenutek dedek Mohamed gleda proti vzhodu in se nostalgичno spominja mladosti, ko je s karavano kamel vsak mesec prečil peščeno ravnico, da je družino, ki je bivala v šotorih pod Ležuadom, oskrbel s potrebnimi zalogami.

Takoj po sončnem zahodu sem začel s spustom in ob mraku dosegel balvane v vznožju. Še slaba ura sprehoda me je ločila od najinega kampa, kjer me je čakala Janja s skodelico saharskega čaja. Ležuad je tonil v temo, obrisi veličastnih monolitov so se iz minute v minuto težje razločili. Srkala sva topel napitek in v mislih že razmišljala o dnevih, ki so pred nama, o izzivih, s katerimi se bova soočala v puščavi Mavretanije. Zgodbo o zahodnosaharskih hribov sva uspešno zaokrožila, pred nama so se odpirala nova obzorja, nove poti, novi izzivi. ◉

Kako je iz vojašnice nastal planinski dom

Dom dr. Klementa Juga v Lepeni praznuje 60 let

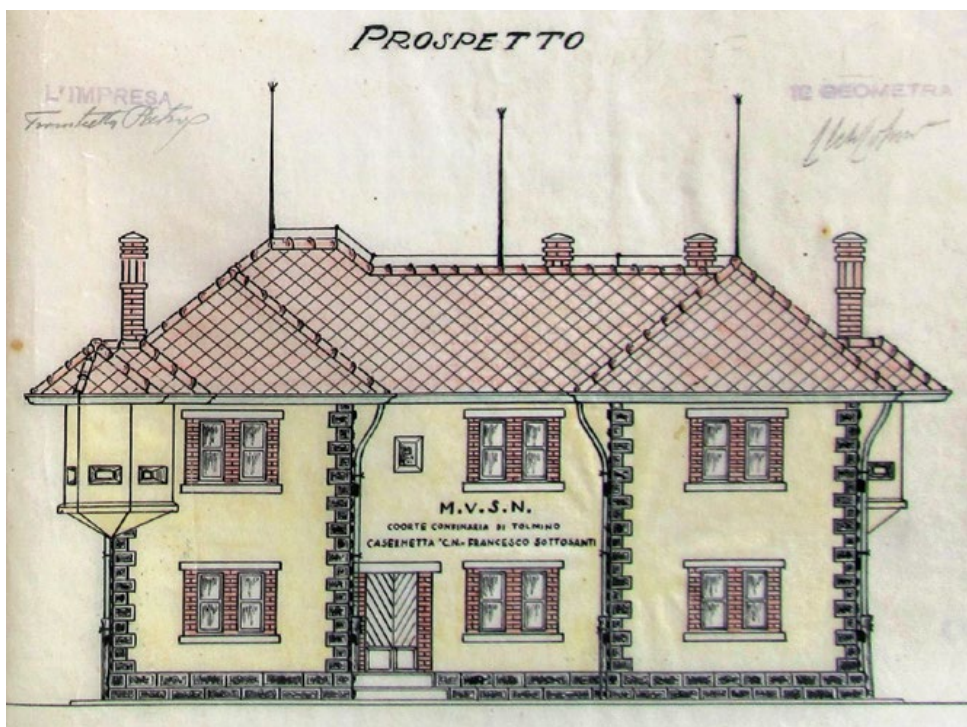
Vasja Leban

"Dolina Lepena tvori naravni in najbližji prehod iz Zgornje Soške doline v Bohinjsko dolino, in sicer preko planine Duplje, Bogatinskega sedla in Komne, kakor tudi čez Prehodavce za Tolmin. Dolga je 6 km in se začneja 2 km pred vasjo Soča. Zaradi te naravne povezave so planinci in turisti že dolgo pogrešali v tem predelu planinsko postojanko, ki bi jim omogočila lažji prehod iz Komne ali Krna v gornjo posoško dolino, posebno Trento. Tej želji je sedaj ustreglo PD Nova Gorica, ki je dne 19. 7. 1953 otvorilo na koncu te doline, ko se pot začne vzpenjati proti planini Duplje in Krnskemu jezeru, novo lepo planinsko postojanko in jo posvetilo spominu znanega alpinista dr. Klementa Juga. Da je bila ta postojanka res nujno potrebna, je pokazal dosednji obisk, čeprav je društvu še ni uspelo popolnoma opremiti ..."¹

S temi besedami je bila v *Planinskem vestniku* leta 1953 pozdravljena nova planinska koča v Lepeni. Seznamu v povojnih letih odprtih ali obnovljenih planinskih koč se je pridružila nova, ki je nato skoraj 30 let veljala za najpomembnejše izhodišče v tem delu Julijskih Alp. Za povojno obdobje sta značilna prost razvoj planinstva na Slovenskem ter vlaganje v obnovo in gradnjo koč. O veliki zagnanosti priča podatek, da je bilo v zgolj treh letih (od 1949 do 1951) v izgradnjo in obnovo 73 koč in 6 bivakov vloženi več kakor pol milijona prostovoljnih delovnih ur.²

Leta povojne obnove

V tem obdobju so okrog Triglavске skupine predvsem obnavljali koče, veliko so jih zgradili na novo, v Posočju pa je bila večina postojank obnovljenih ali dograjenih na odsluženih vojaških stavbah. Tako je temelj Gomiščkevega zavetišča na Krnu nekdanji italijanski spomenik in zavetišče Alberto Picco, Koča pod Bogatinom je



služila kot avstrijska vojaška bolnišnica, Zasavska koča na Prehodavcih, Koča na Planini Razor ter Dom dr. Klementa Juga pa so bili prvotno namenjeni pripadnikom fašistične obmejne milice.

V prispevku se bom posvetil Domu dr. Klementa Juga v Lepeni, ki letos praznuje 60. obletnico kot planinski dom. Minuciozno zgrajen, sicer pa tipična italijanska stavba predvojne obdobja, ki odraža robustnost, estetskost, mogočnost in popredmetenje trajnosti. Stavba je bila zgrajena pred natanko 80 leti za varovanje meje med obema kraljevinama.

Lepena v italijanskih rokah

Italijanska vojska je mejo dejansko zasedla že takoj po koncu vojne, vendar se je vojaško utrjevanje začelo šele po desetletju z gradnjo utrjenih vojašnic finančne straže G. d. F. in obmejne straže G. a. F., nadaljevalo pa z vojaškimi objekti fašistične obmejne milice M. V. S. N. (*Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale*, slovensko Prostovoljna milica

Zadnja različica načrta vojašnice iz leta 1932
Vir: Archivio di Stato di Gorizia

državne varnosti, v nadaljevanju milica). Zaradi uniforme se je njenih pripadnikov prijel vzdevek črnosrajčniki. Glavna zadolžitev dobro plačanih in zagriženih prostovoljcev je bila zagotavljanje javnega reda in miru ter skrb za "pravo držo" novih italijanskih državljanov. Dolina Lepena je zaradi neposredne bližine meje spadala v prvo črto utrdb, imenovano varnostno območje (*Zona di Sicurezza*). Kakor po drugih dolinah in pogostejših prehodih so tudi v Lepeni zgradili vojašnico, v kateri bi oficirji in vojaki živeli in nadzorovali mejo ter od tam imeli dober pogled na okolico. Pred prihodom fašistične stranke na oblast je imela pristojnosti za nadzor meje še kraljeva finančna straža v okviru Ministrstva za finance, da bi preprečevala tihotapstvo. Tudi sedež brigade finančne straže je bil leta 1923 zgrajen v Lepeni.

¹ *Planinski vestnik*, 1953, št. 12, str. 752.

² P. Mikša, K. Ajlec: *Slovensko planinstvo*, 2011, str. 188.

Gradnja nove vojašnice obmejne milice

Gradnja vojašnice je bila v domeni Urada za gradnjo inženirskih objektov, posebna komisija v Tolminu pa je izbrala lokacijo "V Koncu", torej v zatrepu Lepene. Dela so se začela poleti 1932. Gradnja je potekala hitro, tako da je bil objekt kljub težavam z vremenom in večkratnim spremembam načrtov dokončan v enem letu. Iz poročila s konca leta 1934 je razvidno, da je bilo v vojašnici nastanjenih 20 pripadnikov milice, od tega 1 oficir, 3 podoficirji in 16 črnosrajčnikov.³

V letih 1942 in 1943 sta bila zgrajena še vodno zajetje in vodovod, ki še danes opravljata svojo funkcijo. Objekt je svojemu namenu služil do konca druge svetovne vojne, ko je Italija izgubila nadzor nad našim ozemljem.

Vojašnica postane planinska postojanka

Po priključitvi k Jugoslaviji so nekatere italijanske stavbe dobile status družbene lastnine, večina vojaških objektov pa je prešla v upravljanje Jugoslovanske ljudske armade. Veliko stavb je bilo opustošenih in v slabem stanju, zato se za njihovo obnovo in uporabo niso posebno zanimali, predvsem tistih na težko dostopnih in odmaknjenih mestih. Na željo zagnanih članov novoustanovljenega

PD Nova Gorica je okrajni ljudski odbor Bovec kmalu dosegel dogovor z JLA glede objekta v Lepeni. Ta je prešel v upravljanje PD Nova Gorica, s čimer je bila želja novogoriških planincev o izhodišni točki za Krnsko pogorje ter povezavi na bohinjsko in tolminsko stran korak bliže k uresničitvi.⁴

Stavbo je društvo začelo obnavljati leta 1952. Z danes nepredstavljenim številom ur prostovoljnega dela in dodatno podporo PZS je društvu uspelo dela končati julija naslednje leto in dom 19. julija 1953 predati namenu. Člani so se odločili, da bo nova planinska postojanka nosila ime dr. Klementa Juga, uglednega in prezgodaj umrlega alpinista in filozofa iz Solkana. Društvo je v naslednjih letih veliko sredstev namenilo dodatni obnovi in vzdrževanju. V celoti so obnovili notranjost, leta 1960 pa v bližnji stavbi uredili depandanso, s čimer so podvojili število prenočišč. Dom je postajal priljubljen in je predstavljal idealno izhodišče za izlete v hribe in tudi za večdnevno bivanje. Pozneje so uredili električno napeljavo (leta 1967), zbiralnik vode in vodovod (leta 1971) ter zgradili prizidek s sanitarijami in kletjo (leta 1973). Deset let pozneje je dom dobil novo streho. Leta 1984 je vrata odprl planinski dom pri Krnskih jezerih, s čimer pa se je obisk v Lepeni začel opazno zmanjševati.

Dom živi in bo živel tudi v prihodnje

Čeprav so po tem vlagali predvsem v novo-zgrajeni dom pri Krnskih jezerih, je bil dom v Lepeni redno vzdrževan, vsa dela pa temeljito izvedena. Obnovljen je bil leta 2008, ko je društvo poleg notranjih del obnovilo del fasade in verande pred vhodom, sanitarije v bližnjem seniku ter zgradilo čistilno napravo.⁵

V letu 2013 je dom praznoval 60. obletnico preureditve v planinsko postojanko. Ob tem je dobil novo preobleko, ki si jo, glede na starost, tudi zasluži. Veliko srečo imamo, da je stavba v odličnem stanju in je ohranila skoraj vse prvotne elemente, od katerih izstopajo predvsem zunanji gabariti, jeklena polkna in vrata. Zgodovina je zrcalo preteklega dela in dogajanja. Lahko nam pomaga doseči boljše stanje in utreti pot v boljši jutri. Za obiske v postojankah bo vse bolj pomembna kakovost ponujenih storitev in medčloveških odnosov. Dom dr. Klementa Juga v Lepeni je odličan primer ohranjanja kulturne dediščine, za katero so v preteklosti poskrbeli planinci. In če so si ti v petdesetih letih prejšnjega stoletja želeli svojo postojanko postaviti prav tu, je šest desetletij pozneje želja po nadaljevanju dela predhodnikov in ohranjanju dediščine ostala. Verjamem, da se za prihodnost tako stavbe kakor tudi planinskega (so)delovanja ni bati. ◉

³ Podatki in načrt objavljeni z dovoljenjem Državnega arhiva v Gorici, protokol št. 2629/28.34.01.10 z dne 13. 11. 2013.

⁴ Zbornik ob 35-letnici PD Nova Gorica in odprtju doma pri Krnskih jezerih, 1984, str. 102.

⁵ Zbornik ob 60. obletnici PD Nova Gorica, 2009, str. 214.



Odprtje Doma dr. Klementa Juga v Lepeni 19. 7. 1953 Vir: Pokrajinski arhiv Nova Gorica



Kraji z žlahtno patino

Nad planotami Asiaga

Vid Pogačnik

Vrhovi nad njimi sežejo čez 2000 metrov in so v vseh letnih časih privlačni gorniški cilji. Ob prvih obiskih imamo seveda najprej v mislih te. Kasneje pa nas s svojimi lepotami in zgodovinskimi zanimivostmi pritegnejo tudi nižji vrhovi. In tako se boste čez razcvete poljane in skozi nenavadne skalne tvorbe sprehodili na Monte Fior, šli po policah, izsekanih v živo skalo na Monte Cengio,

kolesarili po utrjenih cestah, s katerimi so vojaki prepredli pokrajino, ali skozi širne gozdove in zasnežene griče na tekaških smučeh osvojili Monte Ortigaro. Koliko raznovrstnih doživetij!

Kraji z žlahtno patino

Na planotah okrog Asiaga se nam bo v zavest živo vrezalo spoznanje, da smo tam le bežni obiskovalci. Tudi Cimbri, germansko ljudstvo, ki se je z danskih

100 kilometrov dei Forti

Okrog Val d'Astico, torej po polovici skupine Monte Pasubio in po polovici planot nad Trentinom, je speljana gorskokolesarska tura, ki na 100 kilometrih poveže številne gigantske trdnjave iz prve svetovne vojne. Na turi se vseh vzponov in spustov nabere za 2700 metrov.





1

So kraji, ki ti prirastejo k srcu, tako da se tja vedno znova vračaš. Dobro počutje ob prvem obisku Asiaga se je sprevrglo v neko čudno, iracionalno navezanost. Se je že zgodilo, ja, da sva se štiri ure vozila tja tako rekoč zgolj na pico. Ampak tu bomo seveda govorili predvsem o hribih. Severno od Vicenze Predalpe tvorijo nekaj razsežnih, visokih planot. Planota Asiaga/Altopiano di Asiago leži tisoč metrov nad morjem, planota pod verigo najvišjih vrhov na severu pa je že na višini dva tisoč metrov. Zahodno od Asiaga so manjše, a prav tako privlačne planote: Vezzena, Lavarone in Folgaria.

ravnici tja priselilo pred skoraj tisoč leti, so prišleki. Že tisočletja pred njimi so na svojih treh mističnih oltarjih na robu planote staroselci izvajali obrede, menda celo žrtvovanje ljudi, v skale ob poteh so vrezovali skrivnostne simbole, na sončnih terasah, kakršna je tista pri Bostelu, so osnovali večje naselbine. A kraji so ostali odmaknjeni od civilizirane Evrope. Celo mogočni Benečani so ljudstvom v tistih gozdovih pustili

neodvisnost, zato danes svojo deželo ponosno imenujejo "Beneška Švica". Najkrajša pot na planoto je bila danes znamenita Calà del Sasso – 4444 stopnic pripelje iz Valstagne ob reki Brenti na 800 metrov višjo planoto. Šele med veliko morijo prve svetovne vojne so se oči svetovne zgodovine usmerile v te odmaknjene kraje. O, da se ne bi! Potem danes ne bi na vsakem hribu v nas bolščale kaverne, se čez pobočja zvijale

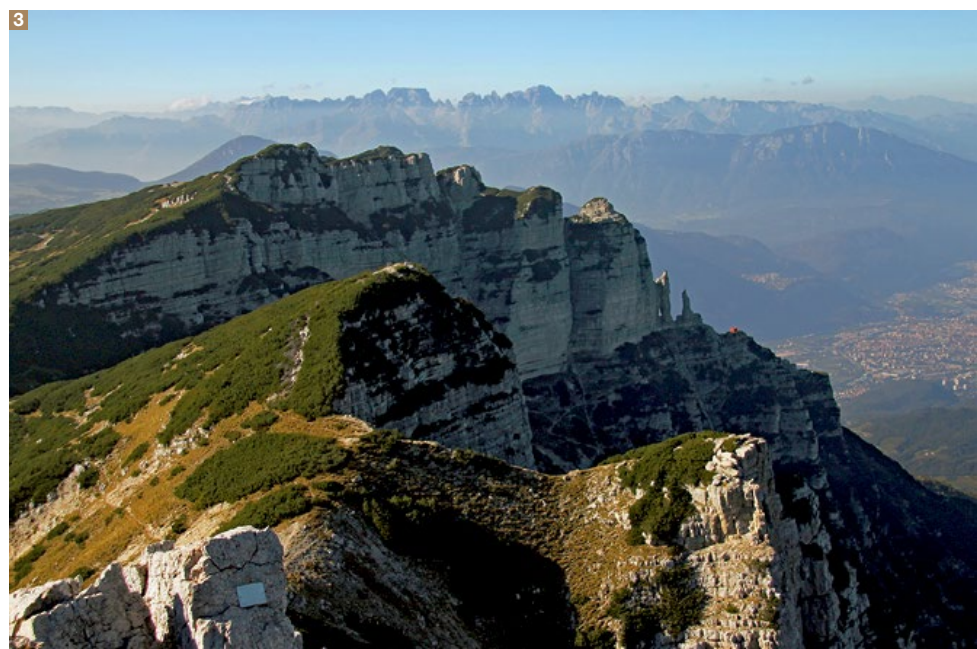
- 1 Planota Lavarone Foto: Vid Pogačnik
- 2 Pogled z vrha Cime Dodici proti zahodu Foto: Vid Pogačnik
- 3 Becco di Filadonna – pogled na Vigolano, Trento v dolini in skupino Brente v ozadju Foto: Vid Pogačnik

neskončne kače strelskih jarkov, s strateških vzpetin gledale *monstruozne*¹

¹ Strašljive.



2



3



S tekaškimi smučmi na Monte Ortigaro

Smučarski tekaški center Centro Fondo Gallio poskrbi za to, da se pozimi skoraj celoten severovzhodni del planot spremeni v mrežo tekaških prog. Kar za 150 kilometrov jih je. Najtežje sežejo do višine 2106 metrov, prav na vrh legendarne Monte Ortigare. Te pri vrhu sicer niso več strojno urejene, vseeno pa gre še vedno za tekaško turo in ne za turni smuk.

1 Na tekaških progah

Foto: Jasmina Pogačnik

2 Cornetto (na levi) in Becco di Filadonna

Foto: Vid Pogačnik

3 Slikovite skalne tvorbe na poti okrog

Monte Fior Foto: Vid Pogačnik

4 Južne police Monte Cengia

Foto: Vid Pogačnik

Trava na razsežnih planinah je spet slastna in ni ga boljšega sira, kot je asiago.

Na visokih vrhovih

Najvišje gore so torej na severnih obrobjih planot, na zahodu pa je lepa in dokaj samostojna skupina Vigolana.

Vzhodno od tega gorskega sveta je planota Lavarone, nad katero ni izrazito visokih vrhov. Iz Folgare in s te planote proti severu v Val Sugano peljeta dve slikoviti cesti. Še zlasti znamenita je vzhodna, strma, ozka in vijugasta Kaiserjägerweg, katere zgornjih 800 metrov je prava kolesarska poslastica. Še imenitnejša je tura, na kateri se na planoto po ferati povzpemo po nekoliko vzhodnejše ležeči divji Val Scura, dol pa švignemo s kolesi, ki smo si jih nalašč zato pripravili na planoti.

Še vzhodnejše od Lavarone je planota Vezzena. Čez istoimensko sedlo gre na višini 1400 metrov cesta naprej v Asiago. Na severu se tu začne greben visokih gora, ki se nato vleče še daleč proti vzhodu. Na sever, v Val Sugano, prepadajo številne krajše stene, na jugu pa so pobočja dokaj položna. Sprva se spuščajo proti rečici Assa, onkraj grebena Cime Portule pa na visoko kraško planoto.

Prvi vrhovi v grebenu so lahki pohodni in smučarski cilji. Pizzo di Levico/Cima Vezzena s svojo znamenito trdnjavo, Cima Manderiolo, še vzhodnejše Cima Larici. Nato pa se začne najvišji del gorstva. Cima Portule pošilja proti jugu dolg greben, ki obrne tok Asse.

V glavnem grebenu je naslednji Monte Trentin, nato pa najvišji vrh gorstva, Cima Dodici, 2336 m. Gore, ki sledijo, so le malo nižje, njihov značaj pa je enak. Greben se kmalu začne v dolgem loku ovijati nad planotami. Omenimo samo še iz vojne znamenito Monte Ortigaro. V vzhodnem delu se vrhovi dvigujejo nad lepo, ravno planoto Marcesino, so pa že precej porasli z gozdovi.

Po samem glavnem grebenu ali pa tik ob njem vseskozi peljejo markirane poti. Večina jih izvira iz vojnih časov. Tako je



trdnjave in v kraških kotanjah, kjer je tisto nekaj mehke zelene trave, svoj *meménto*² tulilo več kot petdeset vojaških pokopališč!

Danes je na planotah spet mirno – če ni kakšne tekme svetovnega pokala v nordijskih disciplinah ali poletne prireditve. Turizem je razvit, a ne pretirano. Pohodniki in gorski kolesarji se na tistih prostranstvih porazgubijo, prav tako smučarski tekači, saj je izvrstno urejenih prog vsaj dvesto kilometrov.

² Svarilo.

Ta je že tik nad dolino reke Adige, zato je z njenih vrhov fantastičen pogled na visoke gore, še zlasti izstopajo ojstrice Brente. Na severnem obrobju Cime Vigolane, 2148 m, je vrsta vitkih, slikovitih stolpov, ki so pravi mali plezalski paradiz, zato pod njimi na izpostavljeni polici stoji priljubljen bivak. Najvišji vrh skupine je Becco di Filadonna, 2150 m, ki je predvsem cilj pohodnikov, nazadnje pa omenimo še tik nad Folgario stoječi Cornetto, 2060 m, ki je priljubljen tudi pozimi, in sicer v času turne smuke.



vse te gore mogoče obiskati na pohodni turi, ki lahko traja tudi več dni.

Na južnem obrobju planot

Niso pa nad Asiagom lepe samo najvišje gore. Tudi na vrhove, ki se le malo dvigajo nad planoto na jugu, se je vredno povzpeti. Lepa narava, prostrani razgledi proti Padski nižini in bogata zgodovina zagotavljajo, da bo obisk nepozaben.

V osrčju območja nad svojo okolico gospoduje Monte Verena. Tudi na njenem vrhu so razbitine velikanske nesrečne trdnjave. Na vzhodu je prelepo območje planin z imenom Melette, najvišji vrh pa je Monte Fior. To je nekakšna kombinacija raja na zemlji in spominov na eno največjih "krvoprelitij" v zgodovini človeštva. Narava je tam čudovita, saj je vse polno skalnatih tvorb, podobnih čebelnjakom. V jutranji svetlobi je najlepše obiskati tiste pod Maletto Davanti, v večerni svetlobi pa nad Malgo Slapeur. Južni rob planote na nekaj mestih prepada proti globoki Val d'Astico, podobno kot naš Trnovski gozd. Zaradi njihovega strateškega pomena so bile tudi te sicer povsem nepomembne vzpetine med vojno močno utrjene. Eno

Il Salto del Granatiere

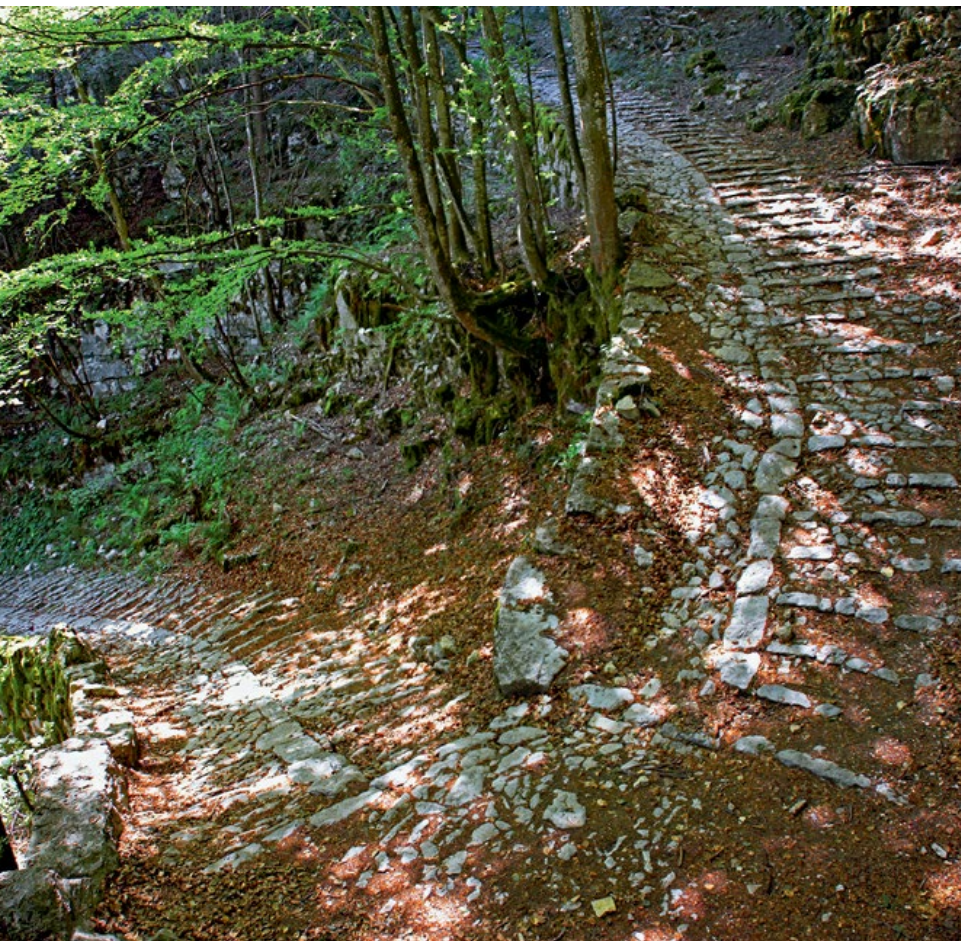
Vršna skala Monte Cengia je med vojno dobila vzdevek "Il Salto del Granatiere". Goro je namreč branila peščica grenadirjev s Sardinije. V zadnjem napadu prsi ob prsi se je prenekateri med njimi pognal v prepad in, če je bilo le mogoče, s seboj potegnili še kakšnega avstro-ogrskega napadalca.

od območij, ki si jih vsekakor oglejte, je Monte Cengio. Da bo vse skupaj le nekoliko več kot zgolj kratek sprehod s parkirišča na vrh, pojdite po zavarovani poti po prepadnih policah in strelskih jarkih, lahko pa obisk Cengia vključite v daljšo kolesarsko turo, na kateri boste obiskali še mogočno Forte Corbin.

Še nekaj predlogov za izlete

Poleg štirih tur, opisanih v sredici, opišimo še nekaj možnosti, kako preživeti dan v gorah nad planotami Asiaga. **Val Scura** – lahka ferata po slikoviti grapi. Izhodišče je pri gostišču Alla Vedova nad krajem Levico Terme (2.30 h vzpona, 1.30 h sestopa). Če si





Calà del Sasso Foto: Vid Pogačnik

na vrhu pripravimo kolo, je sestop po Kaiserjägerweg še hitrejši.

Cima Manderiolo, 2049 m – lep cilj lahke letne pohodne ture, a nemara še lepšega turnega smuka. Od Osterie del Termine, ob zgornjem toku Asse, gremo proti severu po dolini Sparavieri, nato na planino Manderiolo, na glavni greben in na vrh (2 h vzpona).

Cima Portule, 2308 m – poleti cilj lahke, a kar visoke planinske ture, spomladi pa eden klasičnih, srednje zahtevnih turnih smukov nad Asiagom. S ceste Asiago–Lavarone zavijemo na gorsko cesto na planino Larici, a jo zapustimo že na prvem večjem ovinku. Po Val Renzola se vzpnemo pod glavni greben in desno čez vesine na vrh (3 h vzpona).

Monte Ortigara, 2106 m – obisk prizorišča enega najtežjih in najbolj krvavih bojev med prvo svetovno vojno. Poleg poti čez planoto (od križišča "Italia") poteka tudi izredna (zelo zahtevna!) zimska tekaška tura. Od kočice Rifugio Campomulo, 1530 m, (vstop v Centro Fondo Galio stane 9 EUR) gremo po

rdeči tekaški progi do kočice Rifugio Moline, 1740 m, nato pa po črni progi proti severozahodu na vrh.

Monte Chiesa, 2061 m – "Slovenska gora" iz prve svetovne vojne, kjer se je hrabro boril 17. regiment iz Ljubljane. Označene planinske poti na vrh ni, a če gremo poleti od Bivia Italia na Monte Ortigara, se po vojaških poteh (desno) lahko hitro povzpne na vrh.

Monte Zebio, 1717 m – razgleden vrh severno tik nad Asiagom. Na istoimensko planino pripelje ozka cestica, na bližnjih obronkih je urejen muzej na prostem. Tako lahko naredimo kratek sprehod po položajih iz prve svetovne vojne.

Monte Lisser, 1633 m – razgledna gora vzhodno nad planoto Marcesino. Velikansko trdnjavo na vrhu obnavljajo, ker je cesta zaprta za javni promet, se do tja povzpnejo peš ali s kolesom.

Calà del Sasso – starodavnih 4444 stopnic (s konca 14. stoletja) pripelje iznad Valstagne na 800 metrov višjo planoto. Če nas tam čaka kolo, lahko naredimo lepo krožno turo.

Monte Cengio, 1354 m – na vrh se je s parkirišča najlepše povzpeli po policah južnega ostenja. Pot je zelo slikovita,

Ali smem stopiti na večno pot?

Prastara Calà del Sasso te s svojim ritmom nešteti stopnic prestavi v brezčasje. Pretiraval bi, če bi rekel, da je pot še prav taka, kot je bila pred 700 leti, da niti en kamen ne manjka. Kaj pa je večno? Opaziš pa ne, da tudi na tej poti čas teče. Danes na planoto prihajamo z močnimi stroji in z znanjem stoletij. Vse nam je dosegljivo in poznano. Ko pa stopaš po teh stopnicah, te predstavijo stoletja v preteklost. V sedanost se bom vrnil zgoraj, ko pridem do svojega kolesa, sedaj pa v duhu srečujem domačine, ki svoje uborne pridelke nosijo menjat v dolino, gozdarje, ki po strmi poti, nemara zasneženi, spravljajo les do Brente, da, pojavita se celo Loretta in Nicolò, ki jima je pot vrnila zdravje in večno ljubezen. Potem pa stopnice izginejo, časovni stroj se vedno hitreje vrti nazaj, daleč v prazgodovino. Pot pa je še vedno tu. Pot na planoto.

široka, dobro zavarovana in primerna za vsakogar.

Monte Verena, 2015 m – strateški vrh (spet z veliko trdnjavo) so sicer zavzele žičnice, a z njega lahko opravimo lep turni smuk. Najlepša je krožna tura – po zahodni strani gor in po vzhodnem grebenu (mimo baterije Rossapooan) dol (1.30 h vzpona). ◉

informacije

Kako v Asiago: Sem se najlažje pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Videm–Vicenza, kjer izberemo izvoz Est in zavijemo na drugo avtocesto, ki pelje proti severu do izvoza Piovene-Rocchette. Nadaljujemo po krajevni cesti, zavijemo desno (oznaka) in po sprva zelo ovinkasti cesti pripeljemo do Asiaga.

Planinske kočice, hoteli in bivaki: Rifugio Casarota, 1572 m, odprta od sredine junija do sredine septembra, telefon 0039 0464 78 36 77, e-pošta antologan@gmail.com; hotel Albergo Sindech, 1110 m, telefon 0039 0461 72 21 01; planšarija Malga Larici di Sotto, 1625 m, telefon, 0039 0424 69 22 24; bivak Busa delle Dodese, 2050 m.

Literatura: V slovenskem jeziku ni objav, je pa veliko opisov v tujih revijah in na spletu.

Zemljevida: Altipiani di Folgaria Lavarone e Luserna, Kompass 631, 1 : 25.000; Altipiano di Asiago, Kompass 623, 1 : 25.000.

Becco di Filadonna, 2150 m, po poti Val Rossa



skupina
Vigolana



Povzpeli se bomo na enega glavnih vrhov nad planotami Trentina. Pot pelje od jugovzhoda čez slikovita pobočja, pod glavnim grebenom postane nekoliko strma, nato pa gre čez skalovje na vrh. Prav na najvišjo točko je treba malce poplezati. Razgled z vrha je na vse strani izreden, nemara najprivlačnejši pa

je pogled na stolpe Vigolane, mesto Trento daleč spodaj in na masiv Brente onkraj doline reke Adige. Sestopa proti jugu omogočata tudi različno dolgi krožni turi.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Ponekod gre čez strma travnata pobočja. Tik pod vrhom prečka

skalovje, a le zadnjih 20 metrov zahteva, da zlezemo čez nekaj skal.

Oprema: Običajna oprema za visokogorje, dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 2150 m

Višina izhodišča: 1110 m

Višinska razlika: 1050 m

Izhodišče: Parkirišče pri hotelu Albergo Sindech, 1110 m, ob cesti,

ki povezuje Folgario s Trentom. WGS84: N 45,94943004, E 11,20918802 Sem se lahko pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Videm–Vicenza–Verona, kjer izberemo izvoz na sever in ob vsej dolžini jezera pridemo do odcepa za Folgario (med mestoma Trento in Rovereto). Lahko pa se pripeljemo tudi od vzhoda, po Val d'Astico. Do nje se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Videm–Vicenza, kjer izberemo izvoz Est in zavijemo na drugo avtocesto, ki pelje proti severu do izvoza Piovene–Rocch.

Koči: Rifugio Casarota, 1572 m, telefon 0039 0464 78 36 77; hotel Albergo Sindech, 1110 m, telefon 0039 0461 72 21 01.

Časi: Izhodišče–koča Rif. Casarota 1.15 h

Koča Rif. Casarota–vrh 1.45 h

Sestop 2.30 h

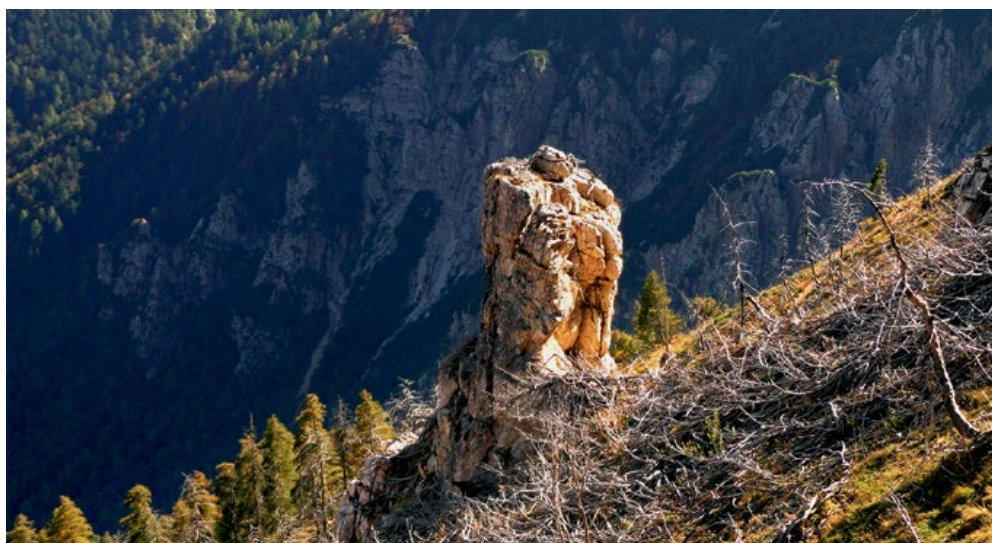
Skupaj 5.30 h

Ali

Vrh–Cornetto–Passo del Sommo 3 h

Skupaj 6 h

Sezona: Kopni letni časi, od srede junija do konca oktobra. V visokem



Pot Val Rossa pelje čez pobočja s slikovitimi stolpi. Foto: Vid Pogačnik

Cima Dodici, 2336 m, s planine Larici



planota
Asiago



To je lepa, a dolga tura z enakovrednima deležema gorskega kolesarjenja in hoje. Povzpeli se bomo na najvišji vrh nad planoto Asiago, pri tem pa nas bodo poti vodile od krajev, znanih iz bojev med prvo svetovno vojno, do tistih z neokrnjeno visokogorsko naravo. Glede na kondicijo lahko obseg ture nekoliko prilagajamo, a dan

bo dolg in nekaj časa prihranimo tudi za ogled vojnih znamenitosti.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Pohodni del je lahek, poti so dobro markirane, le pod vrhom je nekaj strmin. V pogledu kolesarjenja je tura kar zahtevna, saj so ceste ponekod strme in zelo razdrapane.

Oprema: Dobri čevlji, gorsko kolo.

Nadmorska višina: 2336 m

Višina izhodišča: 1625 m

Višinska razlika: Pribl. 1800 m (najdaljša pot), pribl. 1500 m (krajši poti)

Izhodišče: Planšarija Malga Larici di Sotto, 1625 m. WGS84: N 45,97086032, E 11,41299448 Sem se najlažje pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova

Gorica–Videm–Vicenza, kjer izberemo izvoz Est in zavijemo na drugo avtocesto, ki pelje proti severu do izvoza Piovene–Rocch. Nadaljujemo po krajevni cesti, zavijemo desno (oznaka) in po sprva zelo ovinkasti cesti pripeljemo do Asiaga. Od tam zapeljemo na severozahod v dolino Val d' Assa, kjer višje zavijemo desno (oznaka) in se po ovinkasti cesti pripeljemo na izhodišče.

Koča in bivak: Planšarija Malga Larici di Sotto, 1625 m, telefon 0039 0424 69 22 24; bivak Busa delle Dodese, 2050 m.

Časi: Izhodišče–Bocchetta Portule 1.30 h

Bocchetta Portule–sedlo, 2055 m, 1–1.30 h

Sedlo 2055 m–odcep pešpoti 30 min

Odcep pešpoti–Cima Dodici 1–1.30 h

Cima Dodici–Monte Ortigara 1.30–2 h

Monte Ortigara–odcep pešpoti 1 h

Odcep pešpoti–Malga Galmarara 45 min

Malga Galmarara–izhodišče 2–2.30 h

Skupaj 10–11 h

Kolesarskega dela je pribl. 34 km.



Cima Dodici od vzhoda od bivaka Busa delle Dodese Foto: Vid Pogačnik



poletju je vzpon lahko zelo vroč, od koč naprej ob poti ni vode.

Vodnik: V slovenščini ga ni, je pa veliko opisov v tujih revijah in na spletu.

Zemljevid: Altipiani di Folgaria Lavarone e Luserna, Kompass 631, 1 : 25.000.

Vzpon: Z izhodišča gremo po dobri označeni poti v breg proti zahodu. Kmalu prečkamo potok in nadaljujemo v številnih zavojih skozi gozd. Po pribl. 45 min. pridemo na škrbinico, s katere se odpre pogled na Vallon del Torrente Centa. Od tam gremo desno na razgledno teraso s planinsko kočo, Rif. Casarota, 1572 m.

Od koč gremo najprej čez pobočja v desno, a sledi več razcepov. Na vseh se držimo leve. Vzpenjamo se čez pobočje (leta 2011 pokrito s stotinami metrov suhih vej ruševja, ki so ostale po velikem požaru) številnih slikovitih stolpov, tako da je pot prav pestra. Zgoraj pobočje zapirajo kratke strme stene.

Z nekaj dolgimi zavoji se vzpenemo pod stene, od tam pa prečkamo levo v visoko dolino, ki vodi na vršni greben. Pot premaga strmo pobočje v



številnih zavojih in izstopi na približno 2030 metrih (Bus de le Zaole). Onkraj grebena se odpre pogled na jugozahodno pobočje gore, ki je pravzaprav visoka, nagnjena kraška planota. Obrnemo se proti severu k skalnatemu vršnemu grebenu. Prve navpične skale obidemo po levi, nato pa kmalu ujamemo široko polico, ki se vztrajno vzpenja po zahodni strani

pod grebenom. Lahko ji sledimo do velikega križa na severni rami in od tam splezamo na vrh (nekaj mest I. stopnje zahtevnosti) ali pa že prej zavijemo desno po stezici, označeni z modrimi markacijami.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona ali pa nadaljujemo po južnem grebenu proti Cornettu, 2060 m. Pot je označena z modrimi markacijami in

ni težka. Po prečkanju dveh grebenskikh vzpetin se s sedla pod Cornettom lahko spustimo levo in po strmi, markirani poti dosežemo cesto na prelazu Passo della Fricca. Lahko pa se povzpnejo še na razgledni Cornetto in nato sestopimo v Folgario ali na Passo del Sommo.

Vid Pogačnik

Cima Dodici, 2336 m, s planine Larici



Sezona: Kopni letni časi, od junija do konca oktobra.

Zemljevid: Altipiano di Asiago, Kompass 623, 1 : 25.000.

Opis: Z izhodišča se odpeljemo čez prostrana pobočja na Bocchetto Portule, 1937 m, (ogledi postojank iz prve svetovne vojne), nato se spustimo do križišča Monumenti, 1787 m, nadaljujemo na Campo Gallina, 1855 m, in bolj strmo naprej na 2055 metrov visoko sedlo. Sledi spust na križišče "Italia", 1987 m, in še malo naprej proti severu do ovinka na 1900 metrih (levo pešpot). Dobra označena steza gre sprva položno, nato bolj strmo čez planoto. V vznožju Cime Dodici zavijemo desno, kmalu nato je razcep na pribl. 2180 metrih (desno bivak), mi pa zavijemo levo navzgor, čez strmice in v vzhodno pobočje. Šele tam se obrnemo strmo levo navzgor (desno pot od bivaka). Čez zadnjo strmino nato do vrha ni več daleč. Sestopimo čez vzhodno pobočje, nato pa naravnost dol in okrog zatrepa visokogorske doline na planotast svet in po njem do bivaka. Nadaljujemo desno v breg (oznake "Ortigara") in na travnato



sedelce pod Cimo Undici. Z njega se lahko spustimo proti jugu (h kolesom), lepše pa je slediti oznakam, ki prečkajo pobočje pod grebenom. Pod Cimo del Pra pot še zadnjič pride na greben (slikovita grapa na sever), nato pa zavijemo na vzhod ter čez razsežno planoto in navzgor na kopo Monte Ortigara, 2106 m.

Vračamo se po dobri označeni poti proti jugozahodu, se spustimo na planoto, gremo okrog Monte Campigoletti, nato pa kmalu pridemo na cestico, ki nas južno pripelje do koles.

Spust: Najhitrejša vrnitev s kolesi je po smeri pristopa. Lepše pa je, da se s križišča "Italia" spustimo proti jugu na Malgo Galmararo, od tam

pa kolesarimo spet desno gor in okrog dolgega grebena (prevoj na 1800 metrih) na križišče Monumenti, Bocchetto Portule in k avtu.

Skrajšani varianti: Lahko izpustimo Monte Ortigara ali pa se s kolesom s križišča "Italia" vrnemo po smeri pristopa.

Vid Pogačnik

Cima Vezena/Pizzo di Levico, 1908 m



planota
Asiago



Na vrh, ki ga kot ostro prepadno *špico* tako lepo vidimo iz Valsugane, na primer od jezera Caldonazzo, se bomo povzpeli z njegove blage plati, z visoke planote Vezena. Obiskali bomo dve veliki trdnjavi in se na vrhu dodobra

naužili širnega razgleda. Zaradi izjemne strateške lege so med vojno vrhu rekli kar "l'occhio degli altipiani" (oko visokih planot). Zanimivo je, da je videti kot naravna ostrica v grebenu, ko se

mu približujemo, ko pa pridemo nanj, se nenadoma spremeni v ruševine trdnjave. Odsekan zid na levi (na sliki) ni del naravne stene, ki pada pod njim, ampak je zid trdnjave.

Tura je opisana kot pohodna, vendar vrh doseže tudi nekdanja vojaška cestica, ki je primerna za gorsko kolo. Naklon ni skrajšen, je pa cesta spodaj precej neprijetna zaradi gruščja.



Na vršnem grebenu – *špica* ni del vrha, pač pa trdnjava! Foto: Vid Pogačnik

Monte Fior, 1824 m



planota
Asiago



Opisana tura je en sam čudovit sprehod skozi kraje, ki so danes lepi kot nebesa, med vojno pa so bili hujši od pekla. Krožno turo lahko poljubno

podaljšamo. Vzponov je malo, a če obiščemo tudi malo bolj oddaljene planine in se pri tem večinoma držimo višine, na kateri so slikovite skalnate

tvorbe, se bo lepih prizorov kar nabralo. Druga znamenitost je muzej na prostem. Ob poteh so številne table

z opisi objektov in dogodkov iz prve svetovne vojne, na Monte Castelgomberto pa celoten vzpon poteka po slikovitem strelskem jarku.



Potepanje med skalnjaki Monte Fiora Foto: Vid Pogačnik

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Večina poti je označenih kot del muzeja na prostem.

Oprema: Lahka pohodna oprema.

Nadmorska višina: 1824 m

Višina izhodišča: Pribl. 1600 m

Višinska razlika: Pribl. 300 m

Dostop: Parkirišče pod planšarijo Malga Slapeur. WGS84: N 45,9211951, E 11,58645244
Doseže jo gorska cesta, ki se v dolini Campomulo odcepi proti jugovzhodu. Iz Asiaga torej peljemo v Gallio, nato pa proti severu do velikega parkirišča Campomulo in od tam po gorski cesti na planino Melette.

Časi: Izhodišče–Seletta Stringa 30 min

Seletta Stringa–Monte Castelgomberto–Seletta Stringa 30 min

Seletta Stringa–Monte Fior 20 min

Monte Fior–Mionte Spil–izhodišče 1 h

Skupaj 3.30 h



Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Kolesarski vzpon je zahteven, zlasti zadnjih 300 metrov. Višinska razlika kolesarske ture prav iz Valsugane je zelo velika, bolje je kolesarski krog razširiti po planoti. V zimskih razmerah je na pešpoti nekaj strmih odsekov, v globokem snegu pa je lahko pot zelo naporna, zato je priporočljivo imeti krpilje ali pa iti okrog po cesti s smučmi.

Oprema: Dobri čevlji in pohodne palice.

Nadmorska višina: 1908 m

Višina izhodišča: 1402 m

Višinska razlika: Pribl. 500 m

Izhodišče: Prelaz Passo Vezena (neizravno sedlo na istoimenski planoti). WGS84: N 45,95742411, E 11,32802807

Nanj se lahko pripeljemo po dobri cesti iz Asiaga (po dolini Val d'Assa) ali pa od jugozahoda iz kraja Lavarone oziroma po slikoviti vojaški cesti Kaiserjägerweg iz Valsugane.

Časi: Passo Vezena—vrh 1.45 h
Sestop 1.15 h

Skupaj 3 h

Sezona: Vsi letni časi.



Zemljevid: Altipiani di Folgaria Lavarone e Luserna, Kompass 631, 1 : 25.000.

Vzpon: S sedla gremo najprej po cesti proti severu. Po nekaj ovinkih in rahlem vzponu nas ta pripelje h griču nad planoto. Na njem so ostanki trdnjave Busa Verle, pokaže pa se tudi že naš cilj. Po cesti se usmerimo proti severu. Ko po rahlem spustu pridemo

do vznožja gore, zavijemo s ceste levo (oznake za planinsko pot) naravnost navzgor. Pot je sprva prav dolgočasna – gre kar naravnost skozi gozd. Kasneje pobočje postane bolj strmo, a vsaj višino hitro dobimo. Pridemo iz gozda in prvič se odpre pogled nazaj na planoto.

V nadaljevanju kmalu pridemo pod jugozahodni greben, kjer že vidimo sledi

strelskih jarkov. Zavijemo desno pod greben, stopimo na cesto, ki pride z desne, gremo kakih 100 metrov po njej, potem pa jo spet zapustimo in zavijemo levo na planinsko pot. Ko naslednjič pridemo na cesto, smo že skoraj na vrhu.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Vid Pogačnik

Monte Fior, 1824 m



Sezona: Vsi letni časi, pozimi ali zgodaj spomladi s smučmi; najlepše je v času gorske pomladi, to je junija in v začetku julija.

Zemljevid: Altipiano di Asiago, Kompass 623, 1 : 25.000.

Opis: Ob parkirišču si najprej ogledamo spomenik bosanskim vojakom, nato pa se po cesti sprehodimo na planino Slapeur (možnosti krožne ture v več smereh).

Če gremo v smeri urinega kazalca, potem nad planino (kamnita ograja) zavijemo levo (označeno). Lepa pot gre pod slikovitimi skalnatimi tvorbami, podobnimi čebeljim panjem. Ko smo mimo zadnjih stolpov, zavijemo po neizravnih dolini desno navzgor, na koncu doline pa se malo bolj strmo povzpemo na sedlo Seletta Stringa, 1731 m. Tu bomo verjetno kar nekaj časa porabili za ogled strelskih jarkov, ki so jih v že tako razgibanu ravnico skopali italijanski vojaki.

S sedla gremo levo (proti severu) na vsega 40 metrov višji Monte Castelgomberto, 1771 m. Če izberemo najbolj izrazit strelski jarek, bo vzpon



prav zabaven in slikovit, na vrhu pa nas čaka ogled prave majhne trdnjave. Na sedlo se vrnemo po označeni stezi ob jarku.

S sedla nadaljujemo po dobri poti proti jugu, sprva po širokem travnatem grebenu, nato pa pod njim. Gremo mimo številnih kavern. Nekatere si je še mogoče ogledati, številne med njimi

pa imajo izhode na drugi strani hriba. Tako po 20 minutah hoje pridemo na veliko vršno ploščad (štiri table z razlago razsežne panorame).

Nadaljevanje poti nas vodi po travnatem grebenu proti jugovzhodu na bližnji Mionte Spil, 1808 m, in še naprej. Seveda turo lahko kadar koli prekinemo in se desno spustimo

na pot, ki povezuje planine. Lahko pa nadaljujemo do katere od razglednih planin na velikih travnatih pomolih, nato pa se spustimo na pot, ki se čez južna pobočja Monte Fiora vrača na Malgo Slapeur.

Vid Pogačnik

Špik, 2472 m



Julijske Alpe



Špik poleg Jalovca in Triglava zagotovo sodi med tri najbolj prepoznavne gore v Sloveniji, še posebej je veličasten pogled na mogočno

piramido s severne strani. Vsak gornik si želi povzpeti se na Špik. V njegovi severni steni se je kovala zgodovina slovenskega alpinizma in

še danes predstavlja vzpon po njej častivredno alpinistično dejanje. Povprečen gornik pa vzpon na Špik opravi po markirani poti, ki se

pne po zahodni in jugozahodni strani njegovih dolgih pobočij in sten. Na vrh sta speljani dve poti, v opisu pa imamo krožno turo.



Špik in Frdamane police (levo) Foto: Bor Šumrada

Zahtevnost: Zahtevna označena pot. Tura je dolga in naporna in zaradi strmega terena ter plezalnih mest zahteva ustrezno fizično in psihično pripravo.

Oprema: Običajna gorniška oprema, čelada in samovarovalni komplet.

V zgodnjem poletju tudi cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč.

Nadmorska višina: 2472 m

Višina izhodišča: Pribl. 850 m

Višinska razlika: Pribl. 1700 m

Izhodišče: Tretja serpentina vršiške ceste. WGS84: N 46,44424886, E 13,77456981

Sem se pripeljemo iz Zgornjesavske doline iz Kranjske Gore ali s primorske strani iz Trente.

Koča: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773.

Časi: Izhodišče–Koča v Krnici 45 min
Koča v Krnici–Špik 4 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 8–9 h

Sezona: Kopna sezona.

Mala Martuljška Ponca, 2501 m



Julijske Alpe



Mala Martuljška Ponca leži v glavnem grebenu ob Špiku, in čeprav je od njega višja, ji njegova mogočna severna stena odvzame mnoge poglede. Njena druga sosedja je večja sestra, Velika Martuljška Ponca. Na škrbino med Veliko in Malo

Martuljško Ponco lahko pridemo iz Gozda - Martuljka in iz doline Krnica. Vzpon z obeh strani je kar kompleksna tura, ki bo od gornika zahtevala cel dan, našel pa bo lažje plezanje, strma gruščnata pobočja, lahko pa tudi zasneženo grapo. Razgled z

ostre konice pričara resnično divjino gora nad Martuljkom.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje. Tura je zelo dolga in naporna ter zahteva ustrezno fizično in zaradi strmega terena in plezalnih mest tudi dobro

psihično pripravo. V vršnem delu je plezanje do II. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada in po potrebi tudi plezalna vrvi. V večini sezone so zaradi snega v grapi pod škrbino potrebni tudi cepin in dereze. Za manj izkušene priporočamo spremstvo gorskega vodnika.

Nadmorska višina: 2501 m

Višina izhodišča: Pribl. 850 m

Višinska razlika: Pribl. 1750 m

Izhodišče: Tretja serpentina vršiške ceste. WGS84: N 46,44424886, E 13,77456981

Sem se pripeljemo iz Zgornjesavske doline iz Kranjske Gore ali s primorske strani iz Trente.

Koča in bivak: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773; Bivak I, 2180 m.

Časi: Izhodišče–Koča v Krnici 45 min
Koča v Krnici–pod Bivakom I 3 h

Pod Bivak I–Mala Martuljška Ponca 2 h

Sestop 3–4 h

Skupaj 9–10 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodniki: Tine Mihelič: *Julijske*

Alpe. PZS, 2009; Vladimir Habjan:



Mala (levo) in Velika Martuljška Ponca Foto: Iskra Jovanović

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, severni pristopi*, Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, PZS, 1 : 25.000; Triglav, Kranjska Gora – Martuljkova skupina – Bohinj, Sidarta, 1 : 25.000; Kranjska Gora, LTO Kranjska Gora, 1 : 30.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Vzhodni in zahodni del, TNP, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se na začetku spustimo po cesti, prečimo Suho Pišnico in čez travnik ter v rahlem vzponu skozi gozd pridemo do Koče v Krnici, 1113 m. Od kočice nadaljujemo skozi gozd proti Špiku in kmalu pridemo do ruševja, ki obrašča globoko hudourniško grapo. Tej sledimo najprej po desni strani, višje pa po levi vse do ostrega ovinka v levo. Tu zavijemo levo in se vzpenjamo po strmem gruščnatem pobočju, delno poraslem z ruševjem, vse do navideznega roba grebena, kjer zavijemo desno in pridemo na severno stran bližnjega vrha Gamsova špica, 1931 m. Še vedno se vzpenjamo po gruščnatih in travnatih pobočjih z vedno



lepšimi razgledi na okoliške vrhove. Nato pridemo na neizrazito sedelce, od koder se malce višje s pomočjo varoval povzpemo na bližnji Lipnico, 2418 m. Z nje se nekaj metrov spustimo in prečimo pobočje nad melišči krnice pod Špikom (levo pot po Kačjem grabnu). Od razpotja do vrha Špika nas loči le še finalni strm vzpon po gruščnatem terenu, kjer v lažjem plezanju dosežemo

vrh. Previdno v gneči na tej strmini zaradi padajočega kamenja!

Sestop: Sestopimo lahko po poti vzpona. Druga možnost je sestop po Kačjem grabnu, saj s tem naredimo lepo krožno turo. Po isti poti se vrnemo do razpotja, nato pa zavijemo desno (oznaka) in po obširnih meliščih sestopimo do nižje ležečega travnatega in ruševnatega pobočja. Pot po

njem lepo vijuga do strmega gozda. Tik preden stopimo v gruščnato grapo, že skoraj v dolini, nas presenetijo varovala in v strmem terenu previdno preplezamo nekaj lažjih skalnih stopenj. Nato sledi še nekaj minut sestopa do doline po gozdu. Do avtomobila se vrnemo, najbolje z avtostopom, po vršiški cesti.

Bor Šumrada

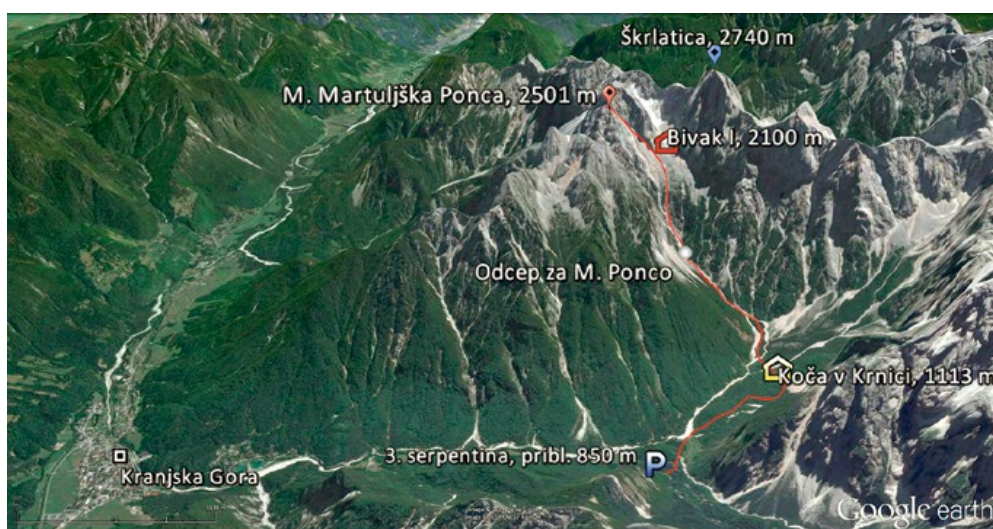
Mala Martuljška Ponca, 2501 m

Manj znane poti slovenskih gora.

Sidarta, 1999; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, severni pristopi*. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, PZS, 1 : 25.000; Triglav, Kranjska Gora – Martuljkova skupina – Bohinj, Sidarta, 1 : 25.000; Kranjska Gora, LTO Kranjska Gora, 1 : 30.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Vzhodni in zahodni del, TNP, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se na začetku spustimo po cesti, prečimo Suho Pišnico in čez travnik ter v rahlem vzponu skozi gozd pridemo do Koče v Krnici, 1113 m. Od kočice nadaljujemo skozi gozd proti Špiku in kmalu pridemo do ruševja, ki obrašča globoko hudourniško grapo. Tej sledimo najprej po desni strani, višje pa po levi vse do ostrega ovinka v levo (levo Špik). Nadaljujemo po shojeni stezi v smeri globoke grape proti severu. Malce višje se spustimo v strugo grape in jo prečimo, na drugi strani pa se po strmem travnatem in kasneje gruščnatem pobočju ter lažjih skalnih žlebovih dvignemo na začetek



prostranih melišč pod Škrlatico v spodnji del Velike Dnine. Po shojeni stezi gremo proti stenam Velike Martuljške Ponce, 2602 m, kjer se spustijo najnižje (v bližini Bivak I). Pod skalno stopnjo, kjer leži bivak, prečimo levo v začetek očitne grape med Malo, 2501 m, in Veliko Martuljško Ponco. Po približno 100 metrih vzpona po grapi se ta zoži,

zato jo prečimo čez izpostavljen rob na drugo, levo stran. Tukaj je skala nekoliko boljša, saj je grapa bolj ali manj nadležno gruščnata s prevladujočim razbitim skalovjem. Višje nam pot zapre približno 30-metrski skok, ki ga obplezamo po levi in višje po desni strani, težave pa so v okviru II. težavnostne stopnje. V zgodnji sezoni je tu sneg, ki s primerno opremo

in izkušnjami predstavlja lažjo alternativo vzpona. Nato dosežemo škrbino v glavnem grebenu, ki predstavlja hkrati tudi konec grape. Od razglednega vrha nas loči še nekaj višinskih metrov razbitega in izpostavljenega grebena.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada



Velika Martuljška Ponca in Oltar nad Veliko Dnino Foto: Iskra Jovanović

Velika Martuljška Ponca sodi med naše najvišje, a tudi najzahtevnejše dostopne gore. Nanjo ne pripelje nobena označena pot, ampak se mora povprečni gornik kar potruditi za vrh. Leži v središču Martuljkove skupine in je najvišja, če gledamo iz Gozda - Martuljka. Velja za "podrto" goro in vzpon nanjo ni lahek. Normalni pristop vodi iz široke krnice Velika Dnina pod Škratlato, Rokavi, Oltarji in Ponco.

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje. Tura je zelo dolga in naporna ter zahteva ustrezno fizično in zaradi strmega terena in plezalnih mest tudi dobro psihično pripravo. Vmesni in najtežji del predstavlja plezanje do III. težavnostne stopnje.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada, plezalni pas, plezalna oprema in vrvi. V zgodnjem poletju tudi cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč. Za manj izkušene priporočamo spremstvo gorskega vodnika.

Nadmorska višina: 2602 m

Višina izhodišča: Pribl. 850 m

Višinska razlika: Pribl. 1800 m

Izhodišče: Tretja serpentina vršiške ceste. WGS84: N 46,44424886, E 13,77456981

Frdamane police, 2284 m



Frdamane police so Špikove nižje sosede in se, prav tako kot Špik, postavljajo s prepadno severno steno.

Vrh je zaradi Špikove bližine malo zastavljen, vendar pa vam po vzponu nanj gotovo ne bo žal zaradi čudovitih

razgledov na višje sosede in Špikovo severno steno v bližini. Zahodna stran je prav tako prepadna in že od daleč

je vidno, da tudi težko prehodna. Jugozahodna stran s strmimi travnatimi pobočji prav tako ni primerna za vzpon. Dokaj normalen in sorazmerno enostaven vzpon je mogoč s škrbine med Frdamanami policami in Špikom.



Frdamane police s poti na Špik Foto: Iskra Jovanović

Zahtevnost: Zelo zahtevno brezpotje. Tura je dolga in naporna ter zahteva ustrezno fizično in zaradi strmega terena in plezalnih mest tudi dobro psihično pripravo.

Oprema: Običajna gorniška oprema ter čelada. V zgodnjem poletju tudi cepin in dereze zaradi morebitnih snežišč. Za manj izkušene priporočamo varovanje z vrvi v vršnem delu oz. spremstvo gorskega vodnika.

Nadmorska višina: 2284 m

Višina izhodišča: Pribl. 850 m

Višinska razlika: Pribl. 1800 m

Izhodišče: Parkirišče pri mostu čez potok Veliko Pišnico na začetku ceste v dolino Velika Pišnica. WGS84: N 46,46721863, E 13,7830201 Sem se pripeljemo iz Zgornjesavske doline iz Kranjske Gore (v bližini) ali



Sem se pripeljemo iz Zgornjesavske doline iz Kranjske Gore ali s primorske strani iz Trente.

Koča in bivak: Koča v Krnici, 1113 m, mobilni telefon 031 301 773; Bivak I, 2180 m.

Časi: Izhodišče—Koča v Krnici 45 min
Koča v Krnici—Bivak I 3 h

Bivak I—Velika Martuljška Ponca 2–3 h

Sestop 3–4 h

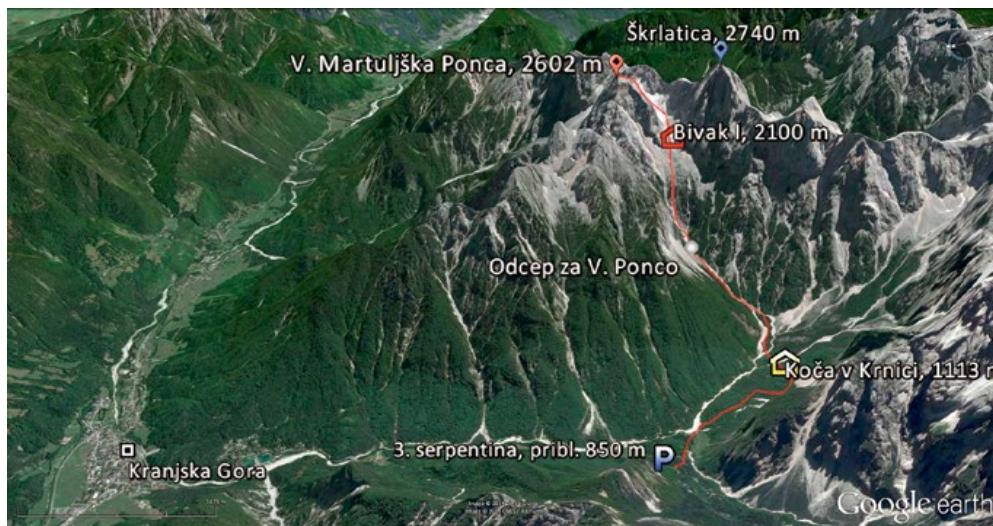
Skupaj 9–11 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, severni pristopi*. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, PZS, 1 : 25.000; Triglav, Kranjska Gora – Martuljkova skupina – Bohinj, Sidarta, 1 : 25.000; Kranjska Gora, LTO Kranjska Gora, 1 : 30.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Vzhodni in zahodni del, TNP, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z izhodišča se na začetku spustimo po cesti, prečimo Suho Pišnico in čez travnik ter v rahlem vzponu skozi gozd pridemo do Koče v Krnici, 1113 m. Od koče nadaljujemo



skozi gozd proti Špiku in kmalu pridemo do ruševja, ki obrašča globoko hudourniško grapo. Tej sledimo najprej po desni strani, višje pa po levi vse do ostrega ovinka v levo (levo Špik). Nadaljujemo po shojeni stezi v smeri globoke grape proti severu. Malce višje se spustimo v strugo grape in jo prečimo na drugo stran, kjer se po strmem travnatem in kasneje gruščnatem pobočju ter lažjih

skalnih žlebovih dvignemo na začetek prostranih melišč pod Škrlatico v spodnji del Velike Dnine. Po shojeni stezi gremo proti stenam Velike Martuljške Ponca, 2602 m, kjer se spustijo najnižje (levo Bivak I). Od tu zavijemo desno v značilno krnico, vzpon po grušču pa je dolg in naporen. Malo pred zatrepom krnice zavijemo levo po shojeni stezi proti skalnati pregradi v južnem pobočju

Velike Martuljške Ponca. Na vrh se povzpemo po kaminu, težavnost pa se spogleduje s III. stopnjo. Skala je za razmere naokoli za čuda dobra. Od kamina do prostranega nas vrha loči še nekaj minut lažje hoje.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Skozi kamin se spustimo po vrvi.

Bor Šumrada

Frdamane police, 2284 m



s primorske strani čez prelaz Vršič iz Trente.

Časi: Izhodišče—odcep poti v Kačji graben 30 min.

Odcep poti v Kačji graben—Frdamane police 3–4 h

Sestop 3 h

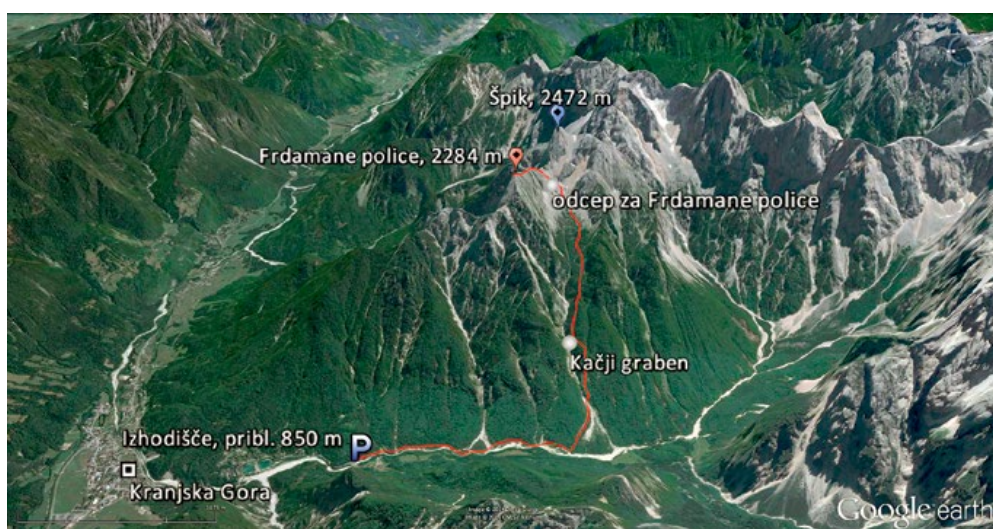
Skupaj 6.30–7.30 h

Sezona: Kopna sezona.

Vodnika: Tine Mihelič: *Julijske Alpe*. PZS, 2009; Tine Mihelič: *Julijske Alpe, severni pristopi*. Sidarta, 1998.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, PZS, 1 : 25.000; Triglav, Kranjska Gora – Martuljkova skupina – Bohinj, Sidarta, 1 : 25.000; Kranjska Gora, LTO Kranjska Gora, 1 : 30.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Vzhodni in zahodni del, TNP, Sidarta, 1 : 50.000.

Vzpon: Z izhodišča sledimo cesti za Krnico po dolini Velike Pišnice do odcepa (znaka) označene poti za Špik po Kačjem grabnu. Markirana pot se vzpenja sprva po strmem gozdu, kjer nam ponekod čez lažje skalne skoke



pomagajo varovala, višje pa skozi redki gozd in ruševje pridemo na prostrano pobočje pod zahodno stran Špika, 2474 m. Frdamane police, 2284 m, so ves čas vzpona na naši levi strani. Markirani poti sledimo čez grušč vse do vnožja vršne Špikove glave, kjer zapustimo označeno pot

in zavijemo levo proti očitni škrbini na grebenu med Frdamanami policami in Špikom. S škrbine se vzpemo na značilen travnati trikotnik ter se nato ob grebenu čez plošče po njegovi jugozahodni strani vzpenjamo proti predvrhu. Od tukaj nas do glavnega vrha čaka še nekaj izpostavljenega lažjega

poplezavanja. Vrh je dvojni. Do deset metrov nižjega vrha lahko sestopimo po strmem žlebu ter se nato po lažjem svetu povzpemo še nanj.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Bor Šumrada

Če gre za planinstvo, je treba spustiti tudi žlico iz rok!



Marica Okršlar Foto: Dušan Škodič

Pogovor z Marico Okršlar

Ni ravno običajno, da se pogovor s kakšnim človekom začne s spominsko sliko iz preteklosti. A prav ta je bila povod za ta pogovor. Od njega sem si obetal zanimivo pripoved in vsekakor se glede tega nisem zmotil.

Dušan Škodič

Avgusta 1991 smo z mladinci v okviru tabora, ki ga je organizirala Mladinska komisija PZS, čistili poti nad dolino Trento. Med potmi je bila tudi čudovita italijanska mulatjera iz Zadnjice na Dolič, ki smo jo očistili predvsem debelejšega kamenja. Tako je bila naslednjih nekaj let spet takšna kot v svojih boljših časih. Po opravljenem celodnevem delu smo sedli za mizo v koči, kjer so nam postregli s čajem. In tedaj se je na vrhu stopnic, ki pripeljejo iz kleti, prikazala gospa Marica. Močna ženska, oblečena v delovni kombinezon z zavihanimi rokami, *zašmirana* do komolcev in s ključem v roki nas je v enem stavku pozdravila, nam ponudila ričet in povedala, da se je v kleti celo popoldne zafrkavala z agregatom, ki ni hotel vžgati. Kar debelo smo jo gledali, prijatelju pa sem tedaj rekel: "Ti, tukajle pa očitno *komot* shajajo tudi brez dedca, če jim ženska šraufa agregat"! No in tako je nanese, da sem se po dolgih letih znašel prav pri tej gospe doma ter z njo opravil tale pogovor.

Vsaj delu planinske javnosti je gospa Marica Okršlar iz okolice Bleda, ki je letos praznovala svojo 70-letnico, glede na dolgoletno in zavzeto delo v planinstvu, dobro znana. A zasluži si, da jo spoznamo še malo bolj ...

Znani ste kot gonilna sila, ki je sodelovala na vseh povojnih delovnih akcijah, pri katerih se je vzdrževalo, oskrbovalo, popravljalo in gradilo naši dve nepogrešljivi visokogorski koči, Kočo na Doliču in dom Planiko pod Triglavom. Kako ste pravzaprav zašli v to delo?

To se je naredilo kar samo od sebe. Izhajam iz prave planinske družine. Moj oče Matija Klinar je izšel še iz Skalašev, kjer je spoznal Miho Potočnika, ki ga je oče vedno klical Mihec. Menila sta se za plezarije, vendar pa ga je navdušenje za plezanje zapustilo kmalu po tistem, ko sta se v Triglavski severni steni ubila Vladimir Topolovec in dr. Klement Jug. Raje se je posvetil planinstvu, ki mu je ostal zvest vse življenje. Velike zasluge

ima, da sta bili po 2. svetovni vojni obnovljeni obe omenjeni koči, bil pa je tudi dolgoletni odbornik, dobri dve desetletji predsednik in kasneje tudi častni predsednik našega planinskega društva PD Gorje. Ob očetu smo bili v planinsko delo vključeni pravzaprav vsi člani naše družine, tudi oba moja brata in sestra. Oče je bil tedaj zaposlen kot lesni manipulant pri zasebniku, ki mu je zaupal tudi odgovornejše posle, zato je znal dobro delati z ljudmi in s financami, kar mu je kasneje prišlo prav tudi kot društvenemu gospodarju. Res cela družina je bila predana planinstvu, tudi mama, ki se je včasih znala pošaliti: "Če gre za planinstvo, je treba magari spustiti žlico iz rok in takoj iti v akcijo."

Gospa Marica, koliko let pa ste bili v akciji po tistem, ko ste prvič spustili žlico iz rok?

Haha, ja, če računam, se je nabralo do danes že dobrih 45 let, se pravi že zdavnaj dovolj za v *penzijo*. Po sili razmer sem gospodarski odbor v

društvu prevzela že leta 1968 (tedaj je imela 24 let, op. D. Š.), ker je prejšnji gospodar zaradi nekega spora z osebjem na domu Planika nenadoma odstopil. Oče mi je tedaj rekel, naj grem kar lepo gor in se tam pomenim in uredim vse potrebno za nemoteno delovanje koč, saj je skrb za planince najpomembnejša. In sem šla. Predvsem zaradi prepričanja, da gre le začasno rešitev, a izpadlo je tako, da se tega nikoli več nisem rešila. (*smeh*) Ni pa bilo vedno enostavno. Več desetletij, ko še ni bilo telefonskih zvez, med sezono skoraj ni bilo nedelje, ko se ne bi peš podala do obeh koč in preverjala potreb za nemoteno oskrbo in delo. Vendar, kot sem že rekla, to se nam je vedno zdelo nekaj povsem običajnega. Planinstvo je bilo pri nas vedno prioriteta.

Prve aktivnosti je od PD Gorje zahteval Dolič, mar ne?

Kočo na Doliču, ki so jo pred vojno zgradili Italijani, je prevzelo v upravljanje naše društvo že kmalu po vojni, leta 1948, in jo skupaj s SPD iz Trsta tudi obnovilo. Mudilo se je, saj je bil prisoten strah, da bi bila koč opustošena, kakor se je po vojni dogajalo opuščeni objektom. Zato ni bilo dosti premišljevanja, kar se je moralo, se je pač naredilo ... Bila je kar velika slovesnost tistega 15. avgusta 1948 in takrat me je oče kot svojo najmlajšo hčer prvič vzel za nekaj dni v hribe. Stara sem bila štiri leta in še danes se čudim, da se mi niso tedaj hribi zamerili za vse življenje. Se pa še tako živo spomnim, da so na slavnostni dogodek prišle čudovito oblečene gospe iz Trsta, ki so nam otrokom delile čokoladne bonbone, zavite v zlate papirčke. To se nam je zdelo v tistih prvih povojnih letih skoraj pravljico.

Ampak kasneje na Doliču ni bilo vedno pravljico.

Ta prva koč res ni imela sreče. Italijanska je še stala tik pod steno, kjer se odcepi mulatjera proti kasarni Morbegni. Že tri leta po prevzemu jo je hudo poškodoval visok sneg, od teže se je enostavno sesedla. Naši so morali kar takoj v akcijo in tudi precej je bilo treba improvizirati. Kar je bilo še uporabnega lesa, so ga znosili nekoliko višje, kjer je bilo edino kopno mesto, in se nato odločili, da bodo novo koč postavili kar na tisto mesto, kjer stoji še danes. Na mestu stare koč se tedaj za potrebe delavcev zbili manjšo barako, v kateri je bila zasilna kuhinja z dvema

pogradoma. V njej je prenočevala tudi ženska, ki je kuhala delavcem. Kako pa izbrati pravo osebo za delo v koči, sem se lahko že tedaj učila od očeta. Ko je bila namreč baraka dokončana, sva se odpravila v nedeljo zjutraj dol v Trento in počakala na konec maše. Oče je ljudi, ki so prišli iz cerkve, nagovoril, če je med njimi kakšno dekle, ki se ne bi ustrašilo dela v planinski koči. Tam je zvedel za neko Mimo, dekle iz družine, ki ji je nekaj pred tem pogorela hiša, zato je bilo izredno veselo vsake ponujene službe.

Tistega poletja sem bila sicer v glavnem nastanjena na Planiki. Zalag hrane na Doliču ni bilo, zato mi je oče, tedaj osemletnici, zaupal za današnje razmišljanje kar neverjetno nalogo. Vsak dan sem sama v nahrbtniku prinesla s Planike na Dolič hrano, ki jo je nato Mima skuhalo za delavce, obenem pa sem mu služila kot kurirka, saj telefonov ali radijskih zvez takrat še ni bilo. Bilo je prav lušno, čeprav sva včasih z Mimo zgubili kar nekaj časa, da sva se zmenili. Ona s svojo primorsko, jaz pa s svojo pravo gorjansko govornico ...

Danes si tega res ne predstavljamo, da bi otroci kar sami hodili po gorah. Lahko bi se vam zgodilo marsikaj, saj se celo odraslim, ki že imajo izkušnje.

Poslušajte tole: Nekega dne, ko sem že hotela nazaj na Planiko, me je Mima kar na silo ustavila, ker se je ravno bližala nevihta. Na pragu me je zadržala z besedami: "Ma nastoj hodit' otrok božji, zdaj bo nevihta, moraš počakat, da mine!" In me je poslala za tisti čas gor na pograd, medve pa sva se nato malo pogovarjali, da nama je prej minil čas. Kosilo je bilo kuhano ravno v trenutku, ko je na Dolič prišla nevihta in Mima je tedaj hitro stopila na prag barake, da bi poklicala delavce z bližnjega gradbišča. V tistem pa se je zablistalo in treščilo naravnost vanjo, da jo je kar vrglo nazaj v barako, kjer je negibno obležala. Tako sem bila prestrašena, da sem nekaj minut ostala skrita z deko čez glavo, preden sem si sploh upala pogledati ven. Mima je ležala na tleh barake in ni dihala. Tedaj sem se na srečo ojunčila in stekla po pomoč do delavcev, ki so vedrili pod konstrukcijo in niso imeli pojma, da se je malo stran zgodila nesreča. Po naključju je bil tedaj tam neki zdravnik, ki je prišel mimo kot planinec in je pri njih vedril. Uspelo mu je, da jo je z masažo srca oživil. To je bila Mima Zorč, kasneje poročena Kašca, ki je

nato kot oskrbnica naše koč na Doliču delala celih 32 let.

Torej ste kot otrok prisostvovali tudi gradnji nove koč na Doliču.

V tistih povojnih letih, ko še ni bilo helikopterjev, je to moral biti zelo zahteven podvig.

Takrat so pri gradnji sodelovali Trentarji. Material za koč so jim zvozili čez Vršič in Ljudje, ki so se prišli ponuditi za nosače, so si tovore predhodno razdelili med seboj, odvisno od svojih sposobnosti. Plačano je bilo seveda po teži tovora. Vse so si razdelili, razen enega kosa. Na tleh je ostal glavni slemenski tram, ki je bil dolg sedem metrov in je tehtal 78 kg. Nihče ga ni hotel, ker je bil tako dolg in zato neroden za prenašanje.

Ko je že kazalo, da ne bo kandidata, se je pojavil neki mož, ki je bil nem. Pripravil se je in si naredil nekakšen s slamo podložen nosilec z ročaji. Z njim je nato sam nosil in vlekel tram naslednjih deset dni čez vse ovinke tiste mulatjere iz Zadnjice. Nositi pa je začel šele ob luninem prvem kraju, da je imel razsvetlavo, kajti nosil je samo ponoči. Bilo je poleti in zato mu ponoči ni bilo vroče, čez dan pa je lahko dremal na toplem soncu, saj je vseh deset dni prebil kar pod milim nebom. Ovinke v najstrmejšem delu čez Skok so mu delali neznanke preglavice, saj dolgega trama ni mogel obračati. Trajalo je tudi po nekaj ur, obreda ga je lahko spodnesel in zvelkel na naslednjo serpentino.

Mima, ki je kuhala za delavce in ga je kot Trentarka seveda poznala, mi je vsak dan dala v kanglico kakšen ričet ali enolončnico in sem mu nato nesla navzdol, da se je lahko najedel. In vsak dan sem zgoraj z roba štela, do katerega ovinka se je že prebil neverjetno trmasti nosač. A ko mu je uspelo, je bil poplačan, ker je bilo za poseben tovor namenjeno tudi posebno plačilo. Menda sta si lahko po tem oba s sestro, s katero je živel, kupila nova oblačila in čevlje in še jima je veliko ostalo za hrano in kavo, da sta lahko naslednjo zimo preživela, za takratne čase, prav po gosposko.

Na Doliču so največjo grožnjo predstavljali sneg in seveda plazovi.

Res je, Planika ni bila toliko ogrožena, zato smo prenove na njej opravljali predvsem v letih, ko jo je Dolič odnesel brez posledic. Ko je pred dobrim desetletjem sneg poškodoval streho,



Spomin na mlajša leta –
z mladino na doliški mulatjeri
Arhiv Marice Okršlar

smo veliko truda in naporov vložili v obnovo ostrešja, strehe in obenem opravili še generalno obnovo vseh sob ter opreme. Vedno se je dalo narediti marsikaj, ker je imelo društvo vseskozi zelo močan gospodarski odsek, v katerega so bili vključeni ljudje raznih poklicev in znanj. Ob pravi organizaciji in zavzetosti smo dejansko brez večjih težav vzdrževali in prenavljali obe postojanki.

Moram pa povedati, da je bil Dolič že od začetka nekaj posebnega. Ne samo zaradi vzdrževanja in nevarnosti plazov, ampak je bil zahtevnejši tudi glede oskrbovanja. Ko koč še nismo oskrbovali s helikopterji, se je nosilo s konji. Kljub temu da sta si obe koči dokaj blizu, smo ju oskrbovali vsako z druge doline. Ves material za koč na Doliču smo morali najprej pripeljati s tovornjakom čez Vršič v Trento, nato pa s konji iz Zadnjice po mulatjeri na Dolič. Za dom Planiko pa je bilo treba le do Krme, od koder so sicer oskrbovali tudi Staničevo koč in dom na Kredarici.

Najhuje nas je v zadnjih letih na Doliču prizadelo spomladi leta 2009, ko je plaz s Kanjavca porušil večji, novejši del stavbe in hudo poškodoval še stari del, ki ga je premaknilo za 160 cm. Vendar smo si tudi tedaj kmalu opomogli od šoka in pristopili k sanaciji. Neverjetno, a stari del koč je bil že sredi sezone ponovno na svojem mestu, zaprt in zasilno oskrbovan. Vse to smo zmogli predvsem s skupnimi močmi in na bazi

pravega požrtvovalnega prostovoljstva, saj so nekateri v službi vzeli tudi več kot mesec dni neplačanega dopusta, da so lahko planincem že par mesecev po katastrofi omogočili varno zavetje.

Sliši se skoraj neverjetno.

Saj je tudi bilo, vendar nikoli ne smem pomisliti, da se ne da. Obnovitvena dela so potekala v težkih vremenskih razmerah. Prijeli smo za vsako delo in sproti reševali probleme, ki jih ni bilo malo. Treba je biti življenjski in ne popustiti že ob prvi oviri! Sama sem aktivna tudi v našem turističnem društvu, kjer nam je letošnji žled v soteski Vintgar naredil veliko škode in poškodoval turistično pot skozi njega. Dela nikoli ne zmanjka, a treba se je le vsega lotevati preudarno, s premislekom in odgovornostjo, pa gre. Vse delo v gospodarskem odboru sem opravljala mimogrede ob domačem gospodinjstvem delu in skrbi za hčer, obenem pa se vsa leta vozila še z avtobusom v službo v Ljubljano, kjer sem bila do upokojitve zaposlena kot računovodkinja pri Zvezi ribiških družin Ljubljana. Tudi tam so me na srečo vedno razumeli in če sem povedala, da bomo imeli, recimo, odpiranje koč ali kakšno pomembnejše delo, so mi šli na roko. Polovičarstvo nikjer ne pride v poštev pa tudi posluh za sodelavce je treba imeti in biti do njih pozoren. Najbolj je seveda na koncu pomembno zadovoljstvo in dobro počutje planincev.

Kako aktivni ste še danes, po petinštiridesetih letih dela v planinstvu?

Zadnja leta obiščem obe koči "le" še po petkrat ali šestkrat letno. Zna biti pa še sedaj napeto kot včasih. Veste, po skoraj šestdesetih letih od dogodka iz otroštva sem imela tudi sama bližnje srečanje s streljo. Zajela me je nepričakovana nevihta in bila sem mokra kot miš, ko sem hitela s Planike proti Doliču. Po tistem, ko sem stopila na neko večjo skalo na poti, sem se nenadoma znašla na melišču, nekaj metrov nižje. Pravzaprav ni bilo nič posebnega, le da sem postala nenavadno zmedena, a v glavi sem imela ves čas misel, da se moram čim prej podvzati do Doliča. Ko sem tja prispela po kakšni uri hoje, se me je oskrbnica na vratih prestrašila, sama pa se sploh nisem zavedala, da bi bilo lahko kaj narobe. Gozdar sem imela poln krvi, ker mi je strela izstopila na peti in mi tam preluknjala čevljev in ožgala podplat. Kot so mi zatrdili zdravniki, sem imela res neverjetno srečo, čeprav udara nisem niti slišala niti se ga ne spomnim. Tudi posledic kasneje zaradi tega skorajda nisem imela.

Gospa Marica, strela in 45 let požrtvovalnega planinskega dela ob službi in družini ... Mar lahko rečeva, da spadate med skoraj neuničljive ženske?

(smeh) Oh, dajte no, saj je verjetno vse le v glavi. Nečemu moraš v življenju dati prednost, ostalo pa postoriš kar sproti. Pri nas pa je bilo od nekdaj tako, kot je rekla že moja mama: "Če gre za planinstvo ..." ◉

Tudi letošnjo zimo plazovi niso prizanesli koči na Doliču

V aprilski številki revije smo pisali o letošnji s snegom nadpovprečno obdarjeni zimi v visokogorju in posledicah snežnih plazov. Takrat še nismo vedeli, da je bila vnovič na "snežnem prepihu" tudi koča na Doliču. Prvi spomladanski mimoidoči niso opazili kaj posebnega, saj je bila koča do velikonočnih praznikov do prvega nadstropja obdana s snegom. Ko pa jo je med prvomajskimi prazniki obiskalo nekaj članov domačega PD Gorje in je naposled izpod visokega snega pogledal južni del koče, so opazili, da ni vse tako, kakor so pustili za seboj ob jesenskem odhodu.

Koča na Doliču, 2151 m, stoji na križišču več markiranih planinskih poti jugozahodno od Triglava in zahodno od istoimenskega prevala med Kanjavcem in Šmarjetno glavo. Poleti je priljubljeno izhodišče za vzpon na Triglav s primorske strani. Prvo leseno kočo na Doliču so odprli italijanski planinci 14. septembra 1930, po drugi svetovni vojni pa jo je prevzelo Planinsko društvo Gorje, ki jo je obnovilo skupaj s SPD Trst. Kočo je že pozimi 1950/51 (najbolj snežna zima v visokogorju v zadnjih stotih letih) porušila snežna obtežba obilnega snega. Ta koča je stala v pobočju, ki ga prečkata

planinski poti proti Luknji in Triglavu. Novo kočo so postavili malo višje na domnevno varnejšem kraju. Ker stoji na pomembnem križišču planinskih poti, je kmalu postala premajhna. V letih 1972 in 1973 so zgradili prizidek oziroma južni del in ga funkcionalno povezali s staro kočo. Leta 1993 so pripeljali signal mobilne telefonije, oktobra 2008 pa zamenjali strešno kritino. V zimi 2008/09 so snežni plazovi podrli južni del koče nad pritlično betonsko ploščo in zimsko sobo (bivak) v neposredni bližini. Ta del koče so člani planinskega društva do poletja 2010 obnovili, ostala pa je brez zimske sobe.

Porušeni del koče so znižali za eno nadstropje, namesto zidanih sten pa napravili kovinsko ogrodje s stebri in montažne zunanje stene. Deloma so uporabili ostanke porušenega dela koče ter za to opravili veliko število ur, dni in tednov prostovoljnega dela. Na prošnjo PD Gorje, natančneje njegove "deklice za vse", gospe Marice Okršlar, sva v začetku maja 2014 sodelavca Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU, ki se ukvarjava s snežnimi plazovi, opravila ogled koče. S kolegico Manco Volk sva potrdila domnevo, da so snežni plazovi poškodovali kočo tudi v snežni

Močno poškodovana koča na Doliču po katastrofalnih plazovih v zimi 2008/09 Foto: Miha Pavšek



Morebitna nadomestna lokacija v bližini sedanje koče (spodaj levo) je varna pred snežnimi plazovi. S kote 2241 metrov se vidi tudi vrh Triglav. Foto: Miha Pavšek

sezoni 2013/14. Ugotovila sva, da je najverjetneje le en obsežnejši pršni plaz dosegel južni vogal koče, pri čemer je njegov piš potisnil iz leg kletno in pritično okno. V kletnih prostorih je bilo še nekaj ostankov plazovine, na tem delu koče je plaz poškodoval tudi žleb in uničil najmanj eno od fotovoltaičnih celic na zahodni strani ostrešja. Zaradi velikih sil je odstopil del lesenega opaža. Na tleh v kletnih prostorih je bila poleg neznatnih ostankov snega tudi voda, premaknilo in nagnilo pa se je še nekaj drugih premičnin. V pritičnem delu sta bila poškodovana montažno ostenje in notranja obloga južnega vogala koče. V vseh prizadetih prostorih so bili razmetani, razbiti in polomljeni deli notranje opreme in napeljav.

Deloma že zakrita odlomna napoka pod ostenjem Kanjavca, natančneje na osojnih strminah pod vzhodnim grebenom, je razkrila, od kod je najverjetneje prišel tudi letošnji plaz. Kakor pred leti je bil tudi to pot pršni; za tovrstne plazove je značilen udarni val. Ta nastane, ko se v zrak zvrtničen suh sneg premika z veliko hitrostjo. Val nastane na sprednjem delu plazu in potuje pred plazovino. Ko se ta zaustavi, piš nadaljuje svojo pot še daleč naprej. Za posledice je bolj kakor sam sneg pomembna potisna sila. Ta je odvisna od prostornine plazovine, njene hitrosti in višinske razlike, ki jo opravi do mesta zaustavitve. Ocenjujemo, da je bila sila plazovine ob letošnjem plazu do 3 t/m^2 . Za primerjavo: leta 2009, ko je podrlo južni del koče in zimsko sobo, smo jo ocenili na več kakor 10 t/m^2 . Tudi pri nas so znani primeri, ko plazovina sploh ne doseže objekta, pač pa nastane škoda zaradi močnega udarnega vala pršnega plazu (Tičarjev dom aprila 1975).

Kakor smo zapisali v reviji *Ujma* (<http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2010/120.pdf>) že ob analizi rušilnih plazov v sezoni 2008/09, se kot edini ukrep za trajno rešitev kaže



prestavitve te koče na bližnjo, pred plazovi varno lokacijo. Zato vse od tedaj pozorno spremljamo snežne in lavinske razmere na tej lokaciji. Na sedanji dolgoročno ni mogoče zagotoviti popolne varnosti z ukrepi in posegi, ki bi bili sprejemljivi tako v ekonomskem kakor tudi v naravovarstvenem smislu. Če bo prišlo do odločitve o postavitvi nadomestne koče na novi lokaciji, bo morala biti ta predmet širše strokovne obravnave, sama koča pa izbrana v okviru javnega arhitekturnega natečaja. Kot taka bi morala predstavljati preobrat v razmišljanju o pomenu in namembnosti sodobnih visokogorskih postojank. V njej bo morala stopiti v ospredje vizija prihodnje, nove planinske infrastrukture – sprejemljive za okolje, z osnovno planinsko ponudbo in prilagojeno oskrbo s poudarkom na doma pridelani hrani ter energetsko trajnostnega in ne nazadnje tudi pred snežnimi plazovi varnega zavetja. ●

Južni vogal koče, kjer so bile poškodbe v začetku letošnjega maja najhujše. Foto: Miha Pavšek



Aspettando la vetta v Primu Spigolu

Odločiva se za sončno steno prvega stolpa in smer Aspettando la vetta, ki sta jo prva preplezala Massimo da Pozzo in Gianmario Menegin leta 2004. Je soseda smeri Il vecchio leone e la giovane fifona, ki sva jo pred letom dni preplezala z Igorjem

Puhanom - Puhijem. Začne se sicer z lahkim raztežajem po rampi

Tridnevna plezalna turneja

Albin Simonič

V Dolomite na "dopust" po dopustu

Takoj po končanem družinskem dopustu na morju se slišiva z Maticem (Matija Jošt, AO Celje Matica), s katerim že dolgo nisva bila skupaj v hribih. Leta res šibajo. Leta 1992 sva skupaj kot prva Slovenca prosto ponovila zelo znano Direttissimo (Hasse-Brandler) v Veliki Cini, leta 1996 pa še Švicarsko v Zahodni Cini. Dogovoriva se za novo turnejo po Dolomitih. V ponedeljek naju pričaka precej bolj mrzla Tofana, kot sva pričakovala.

(z oceno 3), sledi pa precej bolj strmo plezanje do strehe (6b). V spodnjem delu se mi zdi skala malce čudna. Večinoma je treba plezati po nekakšnih *strancih*¹ in v opornih položajih, kar se mi ne zdi ravno tipično za lepo dolomitsko plezanje, ki pa se začne nad streho. Raztežaj mimo streh je sicer najtežji (6c). Prehod čez prvo strešico se mi zdi malce neroden (ali pa sem neroden jaz), nadaljevanje po rahlo previsni zajedi pod naslednjo streho je že lepše, krajša prečnica pod drugo streho in previs nad njo pa zelo lepa. Od tu dalje do priključka klasiki Alverà je smer prava lepota: trije raztežaji po poličkah in luknjicah v kompaktni strmi steni (6a, 6a+, 6b). Res krasno dolomitsko plezanje. Alverà se nadaljuje po

solidni dolomitski skali, kjer so tudi štirice *fajn* pokonci. Da, hladno pa je bilo ta dan. Na varovališčih sem se tresel kot mlad mucek. V tej, s soncem obsijani steni res nisva pričakovala tega. Aspettando la vetta je smer znanega kortinskega alpinista Massima da Pozza. Opremljena je s svedrovci, ki so večinoma tako narazen, da njihove linije ne vidiš, zato je treba imeti nos za orientacijo. S sabo sva imela tri manjše metulje in zatiče, ki lahko pridejo zelo prav. Če se ne motim, ni v nobenem raztežaju več kot šest svedrovcev, tako da tudi sistemov vponk ne potrebujemo prav veliko. Sidrišča so vsa opremljena z dvema svedrovčema. Skica smeri s spletne strani www.planetmountain.com je dobra.²

Skotonata galatika v Cimi Scotoni

Ena prvih smeri, ki mi je padla v oči, ko sem pred leti kupil plezalni vodnik *Dolomiten vertikal – severni del*, je bila Skotonata galatika v Cimi Scotoni. To bi lahko bil *ornk* cilj. Divja, velika stena, smer ves čas napeta, z najtežjim raztežajem tik pred vrhom. V prvem vodniku še sicer

z oceno 9+, ki se je potem znižala na 9– (7b+). Skotonato so prvi preplezali B. Tassi, B. Calloni in I. Zanetti leta 1994.

Za naju je, seveda, to glavni cilj tridnevne dolomitske turneje in vsaj zame eden najbolj zelenih ciljev sezone. Tura se začne na parkirišču Capanne alpine. Tu je lepa dolina obkrožena s krasnimi stenami, ki žarijo v večernem soncu. Jutro je hladno. Sonce posije v steno okrog enajstih. Računava, da če v smer vstopiva okrog devetih, bo dovolj časa in še topleje bo. Oblečena sva pošteno, dve majici z dolgimi rokavi, vetrovka in na vsakem varovališču rokavice. Dobra ura dostopa navzgor po lepi dolini mimo planinske kočice Scotoni in jezerca je za nama. Stena je videti res divja. Previsi in strehe eden nad drugim. Le na začetku je za točno en raztežaj lažjega plezanja, potem pa se vse skupaj postavi pokonci. Prvi "pravi" raztežaj je bolj slabo opremljen, tako da mi prideta prav manjši metulj in zatič. Sta pa v njem dva svedrovca in za vedno zataknjen metulj. Višje je smer povsem opremljena s svedrovci. V tretjem raztežaju (6c) me kar *matra*, sem še precej trd. Sledi raztežaj z oceno 7a, tri strehice, ena za drugo. Najtežje je sicer na začetku, sledi pa kar precej vzdržljivostnega plezanja, pri čemer me dobro "navije".

Po dveh lažjih raztežajih se spet znajdeva v dobri sedmici.

Sledijo trije lepi srednje težki raztežaji v okviru ocene 6b, nato pa še najtežji z omenjeno oceno 7b+, streha in še nekaj metrov previsa.

Za najtežji del se izkaže *bolderček* z malimi oprimki čez streho, nadaljevanje pa je spet malce lažje vzdržljivostno plezanje. V prvo je *bolderček* za oba malce pretežak, ga ni ravno lahko na hitro *poštudirati*, saj moči na tako malih oprimkih ni ravno za dolgo. Maticu je po kratkem počitku zadeva jasna, spusti se do varovališča in raztežaj uspešno prepleza. Kombinacijo gibov, ki jo vidim pri njem, skušam izvesti tudi sam. Oprimki so majhni, prsti pa hladni, tako da ... "Matic, drž!" obvisim na vrvi. Ko se mi prsti ogrejejo, mi kombinacija gibov uspe in Matic me spusti pod streho, da detajl preplezam v celoti še enkrat. Po športnih pravilih plezanja je to vzpon z rožnato piko. Do krožne police Cime Scotoni, kjer se smer konča, sledita še dva lažja raztežaja. Ob pol šestih si na vrhu smeri močno stisneva roki. Za nama je krasna smer. Prečenje po divji polici iz stene, lep sestop mimo jezera in pivo (brezalkoholno iz najstarejše pivovarne na svetu) v koči, pa so le še lep zaključek dneva. Da, smer je, kot že omenjeno, povsem opremljena s svedrovci. V težjih raztežajih so kar pogosti, v lažjih pa bolj

Albin v četrtem, najtežjem raztežaju Francesce (6c) Foto: Matija Jošt

redki, a še vedno jih je dovolj. Na vseh varovališčih sta dva svedrovca (razen na prvem, kjer je le en, in zadnjem, kjer je en klin). Skica smeri na spletni strani www.planetmountain.com je solidna, le malce preveč stran od klasike Lacedelli/Ghedina je narisana, saj se na enem mestu celo povsem stikata.³

Francesca v Col dei Bos

Po odličnem vzponu v Skotonati nama ostaja še tretji dan turneje. Glede na precej mrzle dni navijam za najbolj "toplo" izbiro, vzhodno steno desnega stolpa Col dei Bos, leve sosede Tofane di Rozes. Steno sem si ogledoval že pred časom in bil sem navdušen nad strmino, nisem pa še vedel, ali je v njej kakšna smer. Potem pa sem jo našel na spletni strani www.planetmountain.com.⁴ Smer Francesca, ki sta jo prva preplezala Paolo da Pozzo in Giuseppe Ghedina leta 2007.

Jutri je precej bolj toplo kot prejšnji dve, vseeno pa je kljub soncu kar sveže. Spiva malce dlje, ker za slabih 250 metrov smeri res ne pričakujeva več kot tri ure plezanja. Stene ni težko najti; od stare gostilne Ra noma, ki ne obratuje več, hodiva po stezici 412 dobrih deset minut do stika z mulatjero. Od tu pa kar naravnost navzgor pod steno in v njen desni del. Vstop je kar visoko pod

Primo Spigolo (Tofana di Rozes), Aspettando la vetta, 450 m, 6c obv.;
Cima Scotoni, Skotonata galatika, 450 m, 7b+ obv.;
Col dei Bos, Francesca, 250 m, 6c obv.

linijo črne stene. Malo nad začetkom je dobro viden svedrovec.

Smer pa je res "za vriskat"! Fantastično plezanje po zelo strmih črnih ploščah. Res sta avtorja našla fantastične prehode v na videz zelo gladki steni. Težave so nekako zmerne, štirje raztežaji z oceno 6b, eden 6c, zadnji 6a in prvi, ki je še malce lažji. Smer je povsem opremljena s svedrovci, ki so večkrat kar na spoštljivih razdaljah, tako da je včasih treba kar globoko vdihniti, ko pa se sprostiš, samo še uživaš. ◉

(Se nadaljuje.)

¹ Stranski oprimki.

² http://www.planetmountain.com/english/rock/routes/itineraries/scheda.php?lang=eng&id_itinerario=1114&id_tipologia=38 (pridobljeno 20. 2. 2014).

³ http://www.planetmountain.com/english/rock/routes/itineraries/scheda.php?id_itinerario=266&lang=eng&id_tipologia=38 (pridobljeno 20. 2. 2014).

⁴ http://www.planetmountain.com/english/rock/dolomites/itineraries/scheda.php?lang=eng&id_itinerario=443&id_tipologia=38 (pridobljeno 20. 2. 2014).



Začutiti, da
je mogoče biti



VRHUNSKI PLEZALEC

Maja Vidmar Foto: Roman Krajnik

O pogledu nazaj in željah za naprej

Lanskoletna sezona športnega plezanja je končana. Naši tekmovalci so potovali od Francije preko Avstrije, Belgije in Rusije vse tja do Koreje in Kitajske. S tekem so redno prinašali odličja; za njihovo fizično in mestoma psihično pripravo sta skrbela trener Roman Krajnik in selektor članske reprezentance Simon Margon. Naredili smo pregled pretekle sezone in se osredotočili na dosežke, ki so tekmovalcem Maji Vidmar, Domnu Škoficu, Mini Markovič ter Urbanu Primožiču ostali v spominu; zaradi medalj, vzdušja ali odlične pripravljenosti, ki je sledila daljšemu okrevanju. Slovenska tekma sezone je bil svetovni pokal v Kranju, ki je bil na sporedu tretji vikend v lanskem novembru. Napeta tekma, ki je odločala o visokih namerah Mine (skupna zmaga tako v kombinaciji kakor v težavnosti), je postregla z izvrstnim plezanjem. Fantje so složno reševali ovire na poti, dekleta pa so imela malenkost več težav pri plezanju k vrhu.

Maja Vidmar: S tekmami bom morala končati načrtno

Maja Vidmar je tekmovalka, ki je redno segala po medaljah, že leta 2007 se je povzpela na mesto vodilne v skupnem seštevku. Visoko se je uvrščala na svetovnih prvenstvih, pokalih, svetovnih igrah; posebno uspešna je v paradni disciplini športnega plezanja. Blestela je tudi v Kranju, kjer je zmagala v letih 2006 in 2007, leta 2012 pa se je zavihtela na tretje mesto. Lansko sezono si je priplezala finale in osvojila osmo mesto. Tekme se je veselila zaradi dobrega vzdušja, h kateremu pripomorejo bučni navijači. Zaveda se, kako težka je trema, zaradi katere se je kdaj počutila kot začelnica; večji je boj s samim seboj kakor s steno. Pogosteje jo spremlja pozitivna trema, ki pred steno izgine. Po letošnji poškodbi prsta je šla na terapijo in z mislimi je bila v Valencu, na naslednji tekmi svetovnega pokala, kjer je osvojila šesto mesto. Odličen rezultat tako hitro po poškodbi; spoznala je, kaj zmoreta

Sara Femec

volja in cilj. Spomni se tudi poškodbe leta 2008, ko približno tri mesece ni trenirala; tudi takrat si je hitro želela vrnitve na steno, treninge in tekme – zmagala je na prvi za svetovni pokal. Lani si je priborila četrto mesto na evropskem prvenstvu v Chamonixu. Od leta 2009 trenira s fantom Anžetom Štremfljem, veliko tudi z reprezentanco. Ima individualne in skupinske treninge, saj je dobro videti druge, kako plezajo in rešujejo težave. Ne predstavlja si treningov ob redni službi, zaposlena je v Slovenski vojski, saj je lažje trenirati spočit. Do pred kratkim je mislila, da bo lahko kar naenkrat nehala tekmovali, a sedaj se zaveda, da bo morala končati načrtno: "Vem, da ne bom še deset let tekmovala, prav je, da pride čas, ko zaključiš neko obdobje." Pomagala bo Anžetu, saj ima veliko izkušenj. Hodila je na Fakulteto za multimedije; ob treningih, tekmah in večji odsotnosti študija ni dokončala, a za šolo ni nikoli prepozno.

Domen Škofic: Uspeh je prišel postopoma

Najbolj zadovoljen in ponosen je na svetovni pokal v Briançonu, kjer je bil v lanski sezoni četrti. Odličen rezultat je dosegel tudi na tekmovanju Arco Rock Master, kjer se je zavihtel na tretje mesto. Visoke uvrstitve ga motivirajo in potrjuje njegovo sposobnost za doseganje stopničk. A "vsaka sezona ima vzpone in padce – na žalost se je ta spet zgodil v Kranju –, ki jih je treba preživeti in iti naprej," pove, in doda, da v Kranju (še) ni visoko priplezal. Méni, da je uspeh prišel postopoma.



Domen Škofic Foto: Roman Krajnik

Od začetka, ko je zmagal na državnem prvenstvu, je šlo le navzgor. V plezanju je videl prihodnost, pomagali sta zmagi v avstrijskem Imstu: na evropskem mladinskem pokalu leta 2009 in na mladinskem svetovnem prvenstvu leta 2011; slednja je bila zanj največji mejnik.

Plezati je začel pri šestih letih, navdušil ga je prijatelj. Pred tem so ga poskusili, tako kakor brata, usmeriti v smučanje. A plezanje ga je prevzelo, zanj je popoln šport. Začel je s trenerjem Urošem Grilcem, nato sta z očetom plezalno steno postavila doma. Treningi štirikrat na teden mu niso zadoščali, zato je treniral še sam. Pozneje, ko je bil v mladinski reprezentanci, je zmeraj več treniral sam in opustil trenerja. Pravi, da se dobro pozna in ve, kaj mu manjka. Notranja motivacija ga

žene naprej: "V pripravljalnem obdobju, od januarja do aprila, ko ni tekem, imam poln urnik s treningi; prilagam jih glede na količino kože na prstih in počutje."

Izobrazbo (lansko leto se je vpisal na Fakulteto za šport) poskuša usklajevati s plezanjem. V gimnaziji je, kljub veliko izostankom, dobro shajal, sedaj mora usvojiti še sistem dela na fakulteti. Na balvanske tekme, ki se jim bo posvetil letos, bo šel brez velikih pričakovanj, a s skrito željo po dobrih rezultatih, ki bodo z večjo verjetnostjo spremljali tekme v težavnosti.



Mina Markovič Foto: Roman Krajnik

Mina Markovič: Želim si čim dlje ostati v plezanju

S celotno sezono je zadovoljna, saj se je po večini ustalila na prvem ali drugem mestu v težavnosti. Pred kranjsko tekmo je imela velike možnosti, da osvoji tretji kristalni globus za skupno zmago v kombinaciji in težavnosti. Iztržila je skupno zmago v kombinaciji, tista v težavnosti se je izmuznila. Poudari, da je zadovoljna predvsem z najvišjim odličjem na svetovnih igrah v Caliju in na Mastru v Arcu. S plezanjem se je začela ukvarjati po naključju. Na Ptuj, od koder prihaja, je bila promocijska plezalna stena. Preizkusila se je in postalo ji je všeč. Treningov še niso imeli, a njej in prijateljem so omogočili plezanje. "Všeč mi je bilo gibanje, samo dogajanje, nisem se naveličala, zato sem ostala

v plezanju," pravi. Z Romanom redno sodelujeta od leta 2008, že pred tem je hodila na treninge v Škofjo Loko. "Želim si čim dlje ostati v športnem plezanju, v tem se najdem, uživam; to je nekaj, za kar živim," pove o svojih željah. Med vsemi tekmami si najbolj zapomni posamezne smeri, kadar začuti, da je dala vse od sebe in tako videla, koliko je pripravljena. Kot študentka psihologije, ki jo od zaključka loči še nekaj kolokvijev, izpitov in diploma, ugotavlja, da se je spoznala prav s plezanjem, saj je to "področje, preko katerega rasteš in se razvijaš kot



Urban Primožič Foto: Roman Krajnik

osebnost". Marca lani se je zaposlila v Slovenski vojski, kar bo pripomoglo k doseganju in preseganju njenih dozdajšnjih lovrik.

Urban Primožič: Ko vidiš napredek, trening postane užitek

S plezanjem je začel pri desetih letih. Začetek je bil težak, saj ga niso spremljali uspehi. Tekem ni maral, saj so bile v času cicibanov in mlajših dečkov povezane z zadnjimi mesti na državnih prvenstvih. Po enem letu je želel prenehati, a sta ga spodbudila starša in plezal je naprej. Trud je obrodil sadove, sledili so rezultati: "Ko vidiš napredek, dobiš motivacijo za trening, ki postane užitek." Na lanski tekmi svetovnega pokala v Kranju je bil deveti, dve leti nazaj je zasedel peto mesto. Kranjska tekma je

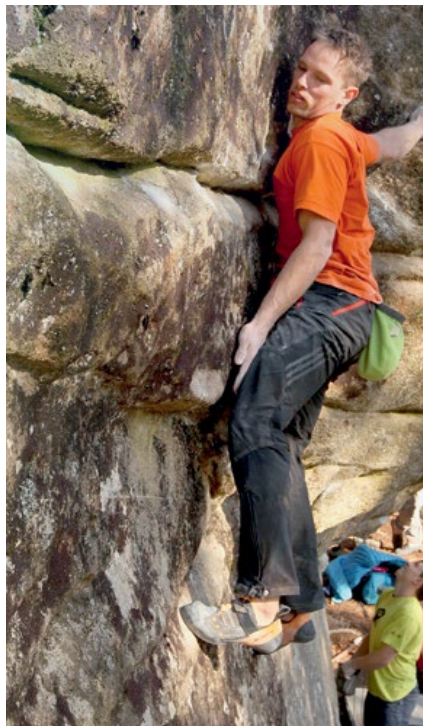
pomembna predvsem zaradi vzdušja, saj številni domači navijači tekmovalce ponesejo v višave. S kvalifikacijami je zadovoljen, s polfinalom manj, saj ni pokazal vsega, kar zmore. Imel je moč, da bi segel više. Zase pravi, da se s slabšimi rezultati ne obremenjuje dolgo; premisli in pozabi. Plezalsko formo povezuje s počutjem, manj se obremenjuje in posledično bolje pleza.

Lansko sezono je prekinila poškodba prsta. Sprva je kazalo, da bo hitro nazaj med oprimki. Začel je trenirati in udeležil se je tekme svetovnega pokala v Imstu, kjer se je zavihtel na dvanajsto mesto. Ugotovil je, da mora plezanje še malo počakati. Posvetil se je vzdrževanju telesne pripravljenosti in fizioterapiji. Imel je občutek, da je sezona minila, motivacija je padla, a je ob spodbudi trenerja Krajnika dobil zagon. Lanskega oktobra je v Koreji na svetovnem prvenstvu dosegel 13. mesto in se čez dober teden na Kitajskem prebil v finale ter končal na odličnem petem mestu. Dobra uvrstitev je pomenila, da je spet v igri za odličja, in to le nekaj mesecev po poškodbi. Sledila je še tekma v Franciji, kjer je bil 14., v Kranju pa 17. Ob plezalskih treningih mu ostane čas tudi za druge dejavnosti in študij. Vpisan je na strojništvo v Ljubljani, obiskuje tretji letnik. V plezalstvu ne vidi kariere: "Če hočeš zaslužiti za preživetje, moraš biti na podobnem nivoju kakor Mina, moraš biti najboljši, in to je res težko." Zadovoljen je, da lahko pleza in študira, oboje mu gre dobro od rok.

Simon Margon: Želja po dobrih rezultatih prinese uspeh

Že več kakor deset let se ukvarja s postavljanjem smeri in treniranjem plezalcev. Treniral je mladinsko reprezentanco, zadnja štiri leta pa je selektor članske. Skupaj z Romanom sta v zadnjih štirih letih izvedla vse reprezentančne treninge. Vzrok medalj je, po njegovih besedah, dobro sistematično delo celotnega ustroja športnega plezanja. "Z Romanom sva v Kanadi, med delanjem plana za letos, razmišljala in iskala napake, česa je manjkalo, zakaj je tekmovalec na posamezni tekmi dosegel slabši rezultat. Gre za vsakoletno analiziranje, na podlagi katerega poskušamo dodati nove elemente in izboljšati sistem dela," pojasni. Méni, da ima večina plezalcev, ki se uvrščajo v finale, veliko željo po dobrih rezultatih – na treningih dajo vse od sebe in kakovostne priprave lažje prinesejo odličja. Kot postavljavca

ocenjuje, da so imela dekleta v kranjskem finalu težjo smer; če bi ta bila malo bolj tekoča, bi jih več priplezalo do vrha. Mina in njena tekmica Kim sta bili pred tekmo živčni in kljub dobri pripravljenosti, po njegovih besedah, nista zmogli plezati sproščeno. Pritisk je ustvaril boj za prvo mesto skupnega seštevka. Finalna smer fantov je bila, kot pravi, ena lažjih zadnjih štirih let, gibi so bili tekoči, brez res težkega dela. "Praktično vseh osem finalistov je pri fantih zmognih stati na stopničkah, takšne konkurence pri dekletih (še) ni," razloži. Reprezentančne treninge



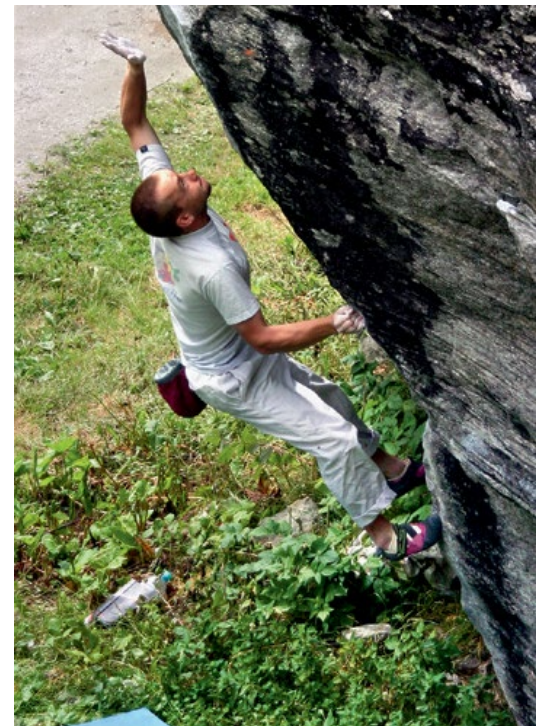
Simon Margon Foto: Roman Krajnik

z Romanom vodita dvakrat na teden. Tekmovalci imajo še tedenske priprave, doma ali na tujem, približno štirikrat na leto. "Letos je svetovno prvenstvo in za vsakogar, ki ima visoke cilje, je to tekma leta. Vsak tekmovalec ima predvsem željo izboljšati rezultat pretekle sezone, cilji so vsako leto višji in upravičeno je tako," zaključuje z željami za letos.

Roman Krajnik: Od plezanja lahko živiš le, če si najboljši

Za plezanje ga je navdušila sošolka v času srednje šole, leta 1993. Kmalu je začel razmišljati o trenerski poti, saj v njihovem klubu niso imeli trenerja, ki bi se posvetil starejšim tekmovalcem. Čez dve leti je začel poskusno trenirati starejše, izkušene tekmovalce. Leta 1998 je dobil prvo skupino otrok, v

kateri sta bili Katja in Maja Vidmar. S treniranjem se profesionalno ukvarja od leta 2000. Način dela pri njegovih osebnih treningih s Simonom veliko uporabljata tudi na reprezentančnih pripravah. Vsakemu varovancu v klubu pripravi program; ko dosežejo višji nivo in so pripravljeni, fizično in psihično, imajo več treningov, ki jih potrebujejo za uspehe v članski konkurenci. Vpliv trenerja na plezalca je po njegovem mnenju velik, posebno pri dekletih, saj nekatere potrebujejo veliko skupnega dela. Trdo delo obrodi sadove: medalje, ki jih je dosegel z Majo Vidmar, zadnja



Roman Krajnik Arhiv Romana Krajnika

štiri leta pa Mina posega po odličnih, konstantnih uvrstitvah. Pravi, da so dekleta bolj pridna, bolj pripravljena poslušati, slediti programu in navodilom. Lansko leto si je postavil številne cilje, enega je izpolnil Domen, saj se je ustalil v finalu svetovnega pokala. Doda, da je bil odlično pripravljen tudi Urban, a si je poškodoval prst. Pomembna je bila še Minina zmaga na svetovnih igrah in na tekmi Arco Rock Master, lovorika, ki je manjkala v njegovi trenerski karieri. Omeni še Krudrovo zmago na tekmi Adidas Rockstars v balvanih. Ve, da od plezanja lahko živiš le, če si najboljši, tako tudi lažje dobiš sponzorja, ampak: "Največji cilj v prihodnosti je, da bodo plezalci začutili, da je mogoče, in se lažje odločali za pot vrhunškega športnega plezalca." ●

Etika obiskovanja gorske narave

Drobtinice s predavanj na alpinističnih odsekih



Zimska privlačnost gora Foto: Jože Mihelič

Sporočilo, naj prevzamem predavanja na temo Etika obiskovanja gorskega sveta v okviru čezmejnega projekta Julius, me je prijetno vznemirilo. Ker so predavanja namenjena alpinistom, se nisem dolgo obotavljal, saj take pobude ne prihajajo pogosto. Alpinistovo sožitje z naravo je zelo tesno in ponuja možnost navideznega izhoda, preseganja meja in načrtanih smeri, ki jih zastavlja življenje, pa kljub temu kar najmočneje razvija občutek odgovornosti. Zato je vznesen odnos do narave, ne samo gorske, neke vrste logična posledica alpinizma kot načina življenja. V knjigi *Kjer tišina šepeta* je dr. France Avčin zapisal: "Alpinizem je veliko bolj nagnjenje kakor šport, nagnjenje do vznesenih čustev in strasti."

Z lepim do lepega

Najmanjšega namena nimam, da bi v imenu pozitivnega odnosa do narave, kakor ga sam razumem, ali v imenu varovanja gorske narave terjal ali celo gromoglasno razglašal pravila določene ravnanja. Ko me je nekoč kolega v službi vprašal, zakaj v mojem predavanju o TNP ni fotografij divjih smetišč,

sledov buldožerjev na cvetnih travnikih ali posledic erozije na preobremenjenih planinskih poteh, sem mu odgovoril, da sem kot mladenič v knjižnici svojega očeta našel filozofsko razpravo Immanuela Kanta o čustvu lepega in vzvišenega. Sprejel sem teorijo, da se lepo in dobro lahko ustvarja le z lepim in dobrim. Spominjam se, kaj je ob nekem pogovoru na televiziji nekoč dejal profesor Pavel Kunaver, nedoseženi vzgojitelj mladih skavtov, planincev in astronomov. Novinar, ki takemu pogovoru ni bil dorasel, je precej nerodno vprašal takrat že zelo starega Sivega volka, kako da se po toliko letih obiskovanja, občudovanja, proučevanja ter predstavljanja narave mladim vsega tega nekako ne naveliča. Odgovor je bil zelo kratek in zapomnil sem si ga dobesečno: "Ta svet je vendar tako lep!"

Predavanje sem zasnoval na preizkušenem modelu, s katerim sem doslej pogosto predstavljal posebnosti Julijskih Alp, od Triglava preko grebenov in dolin, belih oblakov, sivo-belega skalovja in bistrega vodovja, barvitega cvetja, temnih gozdov ter manjših in večjih živali do

ljudi, domačinov in obiskovalcev ter značilne kulturne krajine. Slednja je, kot odraz naše alpske kulture, nekaj zelo posebnega, čeprav je že močno izgubila svoj prvinski značaj. Redkokje na svetu se hladni alpski sever, ki se v arhitekturi odraža z obilico lesa v gradnji, s strmimi strehami in velikimi gospodarskimi objekti za spravilo sena tako kontrastno, na razdalji le nekaj kilometrov, sreča s kulturo toplega Mediterana, ki se razkriva s kamnom v gradnji in s "korci" na položnih strehah. Do Triglava, s katerim začnem vsako svoje predavanje, čutim, kakor je nekoč zapisal moj brat Tine, prav religiozno spoštovanje. Opis značilnih grebenov, torej površja Julijcev, kamor pač spada tudi Triglav, sem za to priložnost namenoma nekoliko nostalgичno obarval. Zamislil sem si ga kot spomin na nepozabna bratovska doživetja, na najine prvenstvene smeri, tako lepo opisane v Klicu gora v poglavjih Bohinjca v Steni, Sklad na skladu se dviguje in Police nad Trento. Naj bo sedanji rod alpinistov malo zavisten, kajti mnogi značilni prehodi ali kar cele stene so takrat, pred dobrimi štiridesetimi leti, čakale nedotaknjene. Na

dosedanjih predavanjih v Domžalah, v Kranju, v Črnučah, v Železničarskem muzeju v Ljubljani in v Ajdovščini sem prav ob teh opisih opazil, kako močno je moj bratec še vedno navzoč med ljudmi, med alpinisti, ki jih je imel tako rad, da jim je namenil skoraj vse svoje pisanje.

Etična koeksistenca z naravo

Obisk gora povsod po svetu, predvsem pa v Alpah, je od tistih časov enormno narasel. Zaradi tega je etična koeksistenca z naravo, bolj ali manj nedotaknjena nam je ostala le še v gorah, postala nuja. Pravilno odgovoriti na vprašanje, v čem in zakaj je narava vrednota, pa je v sedanjem času težko. Današnji človek vse opredmeti, vsemu natakne neko namišljeno, "kulturno" vrednost. Odgovornost, ki jo močno razvija tudi alpinizem, pa stoji onkraj vrednotenja, na podlagi spoznanja, da je narava kot neskončni zbir živih in neživih reči absolutna, nedosegljiva antropocentričnemu vrednotenju (Borut Ošljaj). Zato je v "boomu" gornišstva, kot poziv vsem, ki zahajajo

v gore, nastala Tirolska deklaracija, poziv, da sprejmemo tveganje, pa tudi odgovornost za svoje ravnanje, da spoštujemo naravo in njeno nedotakljivost ter da gojimo odličnost v spoznavanju sebe, za notranjo izpolnitev, ki se v alpinizmu kaže kot strm vzpon, znotraj sebe bolj strm kakor v steni. Tako prihajamo bliže odgovoru na zapleteno vprašanje, zakaj smo tukaj, kajti v alpinizmu etično-moralni problemi niso omejeni le na medčloveške odnose, ker je v njem navzoč zelo kompleksen vidik človekovega odnosa do narave, do celote bivačnega. Prisegam na to, da alpinizem uči ovrednotiti življenje in ga s tem obogatiti, oplemeniti s spoštljivim pogledom na naravo kot celoto.

Pristop k reševanju t. i. ekološke krize (ime je slabo izbrano, a se je uveljavilo) je možen le s spremembo filozofije življenja, kajti temelj omenjene in vseh drugih kriz je človek. Prepričan sem, da alpinizem kar najmočneje stremi k tej spremembi, kajti alpinist ne more brez čistega zraka, brez čiste vode, brez nedotaknjene narave. Kot skromen začetek v etiki obiskovanja narave dajem vedno preprost, kar banalen primer. Kadar gremo, denimo, na obisk k sosеду, bomo dobrodošli le, če bomo sprejeli splošna pravila, ki veljajo v sosedovi hiši. Če jih sosedje ne povedo, jih je vseeno zelo lahko spoznati. Tudi narava zunaj nas samih je neki dom, ki ima svoja večna pravila, dom, v katerega je treba vstopiti z vso

Triglavski narodni park je predvsem gorski park. Prav zato velja za najbolj zanimivo območje za letni in zimski alpinizem v Sloveniji. Zanimanje za to dejavnost je čedalje večje. Tečaji v alpinističnih šolah so dobro obiskani in število ljudi, ki zahajajo v gore z namenom alpinističnega udejstvovanja, se povečuje. Ker gre za zavarovano območje in za edini narodni park v Sloveniji, kjer je varstvo narave na prvem mestu, je pomembno, da se vsak zaveda, da smo v tem okolju predvsem na obisku in da moramo sprejeti pravila igre, ki tam veljajo. Načrt upravljanja, ki je že v končnih fazah sprejemanja, bo na osnovi strokovnih podlag urejal tudi območja obiskovanja oziroma krajevnega in časovnega preusmerjanja iz območij, pomembnih za nemoteno življenje živalskih vrst. Za razumevanje določenih ukrepov pa so potrebni jasna predstavitev, komunikacija in ozaveščanje vseh uporabnikov tega prostora. V sklopu projekta Julius – Raba in ovrednotenje kulturne dediščine ter skupna uporaba športne infrastrukture na čezmejnem območju od Julijskih Alp do Jadrana, ki ga izvaja TNP skupaj s šestimi partnerji iz Slovenije in Italije, smo si zadali nalogo, da območje TNP predstavimo alpinistični srenji ne samo kot prostor strmih skalnih sten, zasneženih gorskih pobočij in zaledenelih slapov, ampak tudi kot območje izjemnega naravnega bogastva, prebivališča neštetihi živali in rastlin ter določenih pravil vedenja in ravnanja. K sodelovanju smo povabili Jožeta Miheliča, upokojenega sodelavca TNP, fotografa in alpinista. V prispevku predstavljamo njegovo videnje alpinizma v povezavi z naravo in predvsem etiko obiskovanja gora, ki je del izobraževalnih predavanj.

Tanja Menegalija

mero spoštovanja, neopazno, le da nam Ona tega ne pove z besedo ali z napisano črko. Treba se je učiti, trdo delati. Zato je velika Narava tako zelo vabljiva, prav zaradi pojma svoje neskončnosti, kajti nikoli ji ne bomo prišli do kraja. Od tod izhajata težnja po raziskovanju in težnja po prvenstvu, ki sta, kakor trdijo ideologi alpinizma, njegova

osnova. Ideja o predavanjih na temo etike obiskovanja gorske narave na alpinističnih odsekih se mi zdi prav zaradi tega dejstva zanimiva. Na posamezna predavanja gledam kot na prijateljski pogovor s somišljeniki, s protagonisti alpinizma, ki ga vselej komaj čakam, ker ni le pogovor z njimi, temveč tudi s samim seboj in – z gorami. ○



Ko kliče bolečina ...
... poiščite hitro rešitev.



Nalgiesin® S hitro in za daljši čas odpravlja različne vrste bolečin, kot so glavobol, zobobol, menstrualne bolečine ter bolečine v mišicah in sklepih.



Slovenski farmacevti za samozdravljenje glavobola najpogosteje svetujejo Nalgiesin® S.*

Presenetite bolečino in imejte hitro rešitev vedno pri roki. Več informacij lahko poiščete na www.nalgiesin.si ali www.lekarna-na-dom.si.

* Raziskava o najpogostejše priporočenih izdelkih brez recepta v slovenskih lekarnah, FarmAsist, d. o. o., 2010.



Nalgiesin S vsebuje natrijev naproksenat.

www.krka.si



Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

Aljaž Anderle

Štirioki vidijo bolje

Test sončnih očal

Odkar so očala postala standardni pripomoček za korekcijo vida, so videla že veliko zim.

Poleg te osnovne naloge pa so nam pred dobrim stoletjem začela oči tudi ščititi. Varujejo nas pred vnosom tujkov v oko, pred močnim bleščanjem, insekti in škodljivim sevanjem, kot so na primer pogledi hudih deklet in ultravijolična (UV) svetloba.

Nemoten vid je pomemben faktor pri športu, zlasti v zelo dinamičnih panogah, in očala za naše vidno polje predstavljajo filter, ki nas varuje pred vrsto motečih in nevarnih dejavnikov. Tempo razvoja je tudi na tem področju v zadnjih desetletjih doživel pospešek, podprt z razvojem trga, športnih panog, umetnih materialov in računalniških sistemov za načrtovanje in simulacijo. Očala so postala več kot le okvir s temnimi stekli za na nos. Postala so neločljiv del športnikove opreme. Postala so sistem za povečanje učinkovitosti in zaščito oči. Zato so doživela številne prilagoditve, nekatera so specifično prilagojena različnim športnim panogam, tako v optičnem kot oblikovnem smislu.

Tudi v gorništvu so zaščitna očala prisotna že zelo dolgo, predvsem zaradi varstva pred snežno slepoto pozimi, zaradi česar so naši predhodniki nosili značilne okrogle naočnike s *švajsšipcami*, skozi katere je svet na videz močno potemnel tudi v najhujšem soncu.

Adidasov nastavljiv nosnik in pritrldno mesto za korekcijski adapter

Foto (vse): Aljaž Anderle



Foto: Tina Leskovek

Sodobna športna očala

Če pogledamo področje gorništvu, lahko ugotovimo, da so danes očala lažja, udobnejša, bolj prilagodljiva in učinkovitejša kot včasih. Izdelana so skoraj izključno iz umetnih materialov, za razliko od starih kovinskih okvirov in steklenih leč. Leče so računalniško načrtovane, izdelane iz večplastnega

polikarbonata, praviloma ukrivljene za zagotavljanje čim večjega zornega kota in optično perfektno, brez popačenj v vidnem polju. Imajo popolno UV-A-B-C-zaščito, oziroma zaščito za spekter svetlobe do 400 nm. Okvirji so lahki in trpežni ter se tesno prilagodijo glavi, da očala zanesljivo stojijo na mestu ne glede na to, kaj počnemo. V gorništvu lahko izpostavimo nekaj posebej zaželenih lastnosti sončnih očal.

Izmenljiva stekla

Svetlobne razmere v gorah so zelo spremenljive, vse od izjemno bleščeče zimske svetlobe na neskončnih snežiščih do neprebojne megle in difuzne svetlobe v senci. S posameznimi pogoji se najbolje spopadajo namenska stekla z ustreznimi filtri, ki nam pričarajo bolj kontrastno, zatemnjeno, polarizirano ali navidezno posvetljeno sliko vidnega polja.

Julbov odstranljiv stranski ščitnik



Alpino zračenje



Embalaze različnih proizvajalcev



Povečini so očala opremljena z univerzalnimi lečami, ki se dobro obnesejo v večini pogojev, razen v najbolj skrajnih. Običajno so to leče treh kategorij (glej spodaj), s približno 20-odstotno prepustnostjo vidne svetlobe. Dražji modeli v kompletu prinašajo še svetlejšje leče za slabše svetlobne pogoje, meglo in mrak. Seveda pa je možen tudi nakup celega spektra leč različnih značilnosti in namembnosti.

Zaščita proti rosenju

Ob intenzivnih fizičnih aktivnostih odvajamo precejšnje količine vode v obliki potu in pare. Če ta kondenzira na notranji strani stekel, nam onemogoči gledanje skoznje. Zato imajo stekla bodisi poseben, t. i. *antifog* nanos proti rosenju bodisi skrbno načrtovan sistem zračenja, ki skrbi za pretok in s tem sušenje zraka okrog očal. Popolnoma se rosenja ne da preprečiti, lahko se ga pa omili tako, da očal ne nosimo čisto pritisnjenih na obraz, da ne dihamo vanje (npr. pod kapuco) in da poskrbimo za preprečitev kapljanja potu na leče. To najlažje storimo z nošnjo traku okoli čela ali kape. Nekatera očala imajo na zgornjem robu t. i. *sweat blocker*, peno za zadrževanje potu, ki deloma preprečuje poljenje kapelj s čela za okvir očal. Že omenjeno zračenje, ki najučinkoviteje zmanjšuje kondenzacijo, lahko zagotovimo s stalnim premikanjem. Vsek, ki dokaj pogosto nosi očala ob športnih aktivnostih, je verjetno ugotovil, da se očala rada zarosijo v vlažnih pogojih, ko se pregreti ustavimo, medtem ko se med premikanjem hitro spet odrosijo.

Široko vidno polje

Aktivnosti, kot so plezanje, hoja v gore, gorsko kolesarjenje in turno smučanje, zahtevajo dobro vidljivost tudi v perifernem vidnem polju. Očala nam s svojimi okvirji zorni kot lahko zožijo, s tem pa poslabšajo percepcijo okolice in reakcijske možnosti ob nenadnih dogodkih. Zato so mnoga sodobna očala zasnovana tako, da s svojimi ukrivljenimi lečami objamejo skoraj celoten vidni kot uporabnika. Okvirji so ozki in minimalizirani, da so čim manj moteči. Zaradi ukrivljenosti morajo seveda leče biti zasnovane tako, da ne prihaja do popačenja slike v nobenem segmentu vidnega polja.

Zaščita pred odbito svetlobo

V gorah se svetloba pogosto odbija od svetlih površin (sneg, led, skala) in odbita prihaja do nas z vseh strani, ne le iz smeri sonca. Tako se lahko izogne zaščitnim lečam očal in doseže oko od strani ali od spodaj. Dobro zasnovana očala imajo zato široko oblikovane in dodatno razširjene okvirje ob straneh, ki zmanjšujejo stranski vdor nefiltrirane svetlobe v oko.

Prilagodljivost obrazu

Obrazi ljudi so zelo različnih razmerij, tako da je nemogoče izdelati očala, ki bi ustrezala vsem. Lahko pa se z določenimi prilagoditvami ta krog možnih uporabnikov precej razširi. Okvirji so zato na voljo v različnih velikostih, nekateri imajo prilagodljive ušesnike, nosne mostičke ter nastavljivi naklon.

Trpežnost

Očala, ki hočejo preživeti nekaj sezon v gorah, zraven pa lastnika spremljati na odpravo ali dve, morajo biti zasnovana tako, da trajajo. To pomeni čim bolj robustne okvirje in leče ter skrbno načrtovane šibke točke, ki se v primeru preobremenitve odlomijo ali deformirajo ter s tem zaščitijo okvir. Nekateri imajo v ta namen vgrajene posebne tečaje iz mehke plastike, ki poskrbijo, da se ročke ločijo od okvirja, če so izpostavljene prehudemu pritisku. Iz prve roke lahko povem zgodbo, ko se je znana alpinistka v plezališču nehote usedla na lepo nastavljen par novih EvilEye očal, ki so se pod silo razstavile na prafaktorje, vključno z lečami, ki so izpadle iz okvirja. Šok in groza nista trajala dolgo, v minuti so bila očala sestavljena nazaj. Seveda pa ne obstaja nobena stvar, ki je "norci" ne bi mogli pokvariti in tako sem tudi avtor tega prispevka nekoč med demonstracijo nezlomljivosti očal le-ta uspešno, zelo nazorno in nepopravljivo — zlomil.

Test

Za naš preizkus smo izbrali sedem modelov, ki jih je moč dobiti na našem trgu in ki predstavljajo vzorec sicer precej širšega spektra ponudbe na trgu — tako v cenovnem kot v kakovostnem in funkcionalnem smislu.

Adidas Tycane



Ta novi model v sezoni 2014 je dopolnilo v ponudbi univerzalnih očal, namenjenih različnim aktivnostim na prostem. Tycane odlikuje zelo dobro prilaganje obrazu, k čemur pripomore okvir s širokim spektrom prilagodljivosti: nosnik, naklon, širina v dveh velikostih. Široke, ukrivljene leče zagotavljajo zelo širok zorni kot. Polarizacijski filter povečuje kontrast in zmanjšuje moteče odseve z vode, skale in drugih mokrih površin, nima pa kakega posebno koristnega efekta na snegu. Enostaven, lahek okvir dobro pokriva tudi stranski del obraza in se zelo dobro obnese v vetru, pri smučanju ali na kolesu. Hidrofobični nanos skrbi za čiste leče, nanje se voda in umazanija ne prijemljata. Če imamo dioptrijo, v okvir lahko vpneemo nosilec korekcijskih leč, možna pa je tudi neposredna vgradnja korekcijskih leč v sam okvir. Verjetno so to najbolj univerzalna očala v našem izboru. Na voljo je tudi dražja različica pro z nekaterimi dodatki in drugim parom stekel v kompletu.

Adidas Terrex pro



Najdražja očala našega testa stanejo veliko več, kot je večina ljudi pripravljena odšteti za tak kos opreme. Resnici na ljubo obstajajo tudi verzije z manj dodatki in precej prijaznejšo ceno. Okvirji so v vseh variantah enaki, pro verzija pa poleg očal prinaša še notranji penast okvir z notranjo zasteklitvijo in elastičen trak, da očala lahko nosimo kot smučarska. Zaščita za nos ščiti naše štrline pred opeklinami v visokogorju, priložena sta še en par stekel in rezervni nosnik. Za celotni paket so morali kar malo povečati standardno Adidasovo škatlico. Terrex pro je na voljo samo v eni velikosti, ki dobro pokriva obraz in ščiti pred odbito svetlobo. Verjetno pa bo ljudem z majhnim ali ozkim obrazom prevelik. Kljub navidezni masivnosti je okvir lahek in zelo udoben, prijem

glave pa odličen. Vidljivost je periferno malce omejena ravno zaradi potrebe po čim boljši pokritosti vseh lukenj okrog oči. Reže v okviru skrbijo za pretok zraka in dobro zračenje kljub tesnemu prilaganju na obraz. Stekla so prevlečena s hidrofobičnim premazom, ki preprečuje nabiranje vode, umazanije in skrbi za čim bolj nemoten razgled tudi v najslabšem vremenu. V okvir lahko vpneemo nosilec za korekcijska stekla, ki je dobavljiv posebej. Tako kot vsa Adidasova očala so tudi ta zgrajena modularno, kar pomeni, da je moč enostavno zamenjati kateri koli del očal, če se izrabi ali poškoduje.

Cébé S'Sential



S'Sential 2 je univerzalno zasnovan predstavnik znanega francoskega proizvajalca očal. Dobro zasnovana oblika, udoben in zelo dober oprijem ter kvalitetne, upognjene leče s širokim zornim kotom so na voljo za najnižjo ceno v našem izboru. Sistem Symbiosis izboljšuje prilagajanje ročk obliki glave in s tem zagotavlja udobno nošenje in zanesljivo lego na njej. Na voljo so v eni velikosti in v petih izvedbah z različnimi lečami. Najbolj bodo ustrezala ljudem s širokim obrazom.

Alpine Tri Scrayshield



Najlažji model na testu je tudi novost v letu 2014. Na voljo je v kompletu s kar tremi lečami po zelo konkurenčni ceni. Ta univerzalna očala imajo širok zorni kot in dober sistem pretoka zraka, ki preprečuje rosenje. Ne glede na nizko težo ali pa prav zaradi tega na glavi ne stojijo najbolje. Oprijem nekoliko ozkih ročk je soliden, zdi pa se, da polovičen okvir ne more zagotavljati zadostnega pritiska na glavo. Želeli bi si tudi možnosti spreminjanja naklona okvirja. Menjava leč je enostavna, s pomočjo dveh vrtljivih pritrdišč na tečajih okvirja. V kompletu dobite priložen etui, krpico in že omenjena dodatna stekla.

Alpina Eye 5



Novi *outdoor* model nemške Alpine odlikujejo inovativen okvir, ki je na voljo v različnih barvah, kvalitetne leče s keramično obdelavo in zelo dobro prilaganje obrazu, k čemur pripomorejo tudi nastavljljive ročke, ki jih lahko krivimo. Stekla so ob straneh podaljšana z nekaj bočne zaščite, a le v zgornjem delu. So nevtralne sive barve, zunanji sloj pa je barvast in reflektiven ter skrbi za nekaj dodatne filtracije vidne svetlobe. Očala so malce manj kot za hojo primerna za hitrejšje športe, kot sta kolesarstvo ali smučanje. Pokritost v spodnjem zunanjem očesnem kotu je namreč slabša, zaradi česar je bolj čutiti veter oziroma hiter pretok zraka okrog očal. Nosnik je nastavljljiv, stekla je moč zamenjati ob doplačilu. Zlasti je privlačno razmerje med ceno in kvaliteto, saj Eye 5 dobimo že za manj kot 80 EUR.

Julbo Groovy



Ta model univerzalnih športnih očal je bil oblikovan za ženske. Geometrija in barve so prilagojeni ženskemu okusu in fiziognomiji. Na voljo sta nosnika različnih širin. Očala so kvalitetna, robustna in dobro pokrivajo predel okrog oči. Zelo dobro se prilagajajo glavi, ročki imata zanesljiv oprijem. Širina vidnega polja je povprečna. Izbiramo

lahko med tremi različnimi lečami: univerzalnimi 3. kategorije, svetlimi fotokromatskimi in temnimi fotokromatskimi. Testna očala so bila opremljena s standardno nevtralno sivo lečo *spectron*, 3. kategorije, ki ne vpliva na barvno percepcijo.

Julbo Explorer



Namenjena aktivnostim v visokogorju so popolnoma prilagojena zaščitni oči pred sevanjem. Imajo zelo dobro pokritost in temne zaščitne leče *spectron 4* za izjemno močno sonce. Očala imajo snemljive stranske ščitnike za zaščito pred odbito svetlobo. Največji pomanjkljivosti teh očal sta ozko vidno polje, saj so leče relativno majhne, in odsotnost nosnika, zaradi česar morajo pač ustrezati širini našega nosu. Pohvalimo lahko prilagodljivost ušesnih ročk, ki se lahko zvijejo in se s tem prilagodijo obsegu glave, trak pa poskrbi, da očal ne bomo kar tako izgubili z nosu. Ta očala niso zelo univerzalna, vendar bodo služila dolgo in dobro, verjetno pa bodo najbolj ustrezala klasičnim gornikom, ki jim sodobni oblikovalski prijemi niso najbolj pisani na kožo.

Polarizirana stekla – kaj za vraga je to?

Leče vsebujejo polarizacijski filter, ki svetlobno valovanje, ki sicer prihaja do nas odbito z različnih strani in pod različnimi koti, prepušča le v eni ravnini. V primeru očal je to navpična ravnina. Na ta način se učinkovito odstranijo

moteči odsevi, predvsem z vodoravnih gladkih ali mokrih površin (gladina vode, stekla, mokre skale, ceste itd. . .), ter se povečajo kontrasti. Spremembo polarizacije lahko opazimo z nagibanjem glave na stran. Treba se je zavedati, da nam tovrstne leče lahko otežijo ali onemogočijo branje LCD-zaslonov telefonov, lavinskih žoln ali drugih elektronskih naprav, saj tudi te prepuščajo svetlobo le v eni ravnini. Na splošno so polarizirana stekla najbolj priljubljena med ribiči, jadralci in drugimi morskimi volkovi, ki se stalno zadržujejo v okolju z obilico razpršene odbite svetlobe, ki močno bremeni vid. Na snegu so njihove lastnosti manj izrazite, predvsem pa manj koristne, saj se sneg ne blešči tako kot voda, polarizirane leče pa na primer lahko povzročijo, da spregledamo zaplate ledu na snežni površini, ki bi jih sicer, zaradi drugačnega odboja svetlobe, hitreje opazili. Zato je reklamiranje polariziranih stekel kot nepogrešljivih ali najboljših za smučanje ali gorništvu, milo rečeno, zavajajoče.

Fotokromatska stekla

Fotokromatska stekla imajo nanos posebnih molekul, ki reagirajo na UV-svetlobo s spreminjanjem svoje oblike in z absorpcijo vidne svetlobe, zaradi česar očala potemniijo na močni svetlobi in se posvetlijo v senci. Stopnja svetlobne absorpcije običajno znaša med 10 in 70 odstotki. V športnih očalih s polikarbonatnimi lečami se za ta namen uporabljajo organske molekule, oksacine. Proces zatemnitve traja približno 30 sekund, proces posvetlitve pa od dveh do petih minut, torej ne gre za zelo hitre spremembe. Nizke temperature ta proces še dodatno upočasnijo. Efekt je zanimiv in uporaben zlasti za očala, ki jih nosimo

neprestano, v nezahtevnih pogojih uporabe. Praviloma te leče ne dosegajo kvalitete in funkcionalnosti specialnih leč, zato niso najbolj primerne za zelo dinamične aktivnosti v zahtevnih pogojih s pogostejšim spreminjanjem jakosti svetlobe (kolesarjenje, smučanje itd.). Ravno tako ne delujejo v notranjosti prostorov ali v avtomobilu, saj tam ni prisotne UV-svetlobe. Za tovrstno rabo so sicer razvili leče z drugačnim fotokromatskim reagentom, ki se odzivajo na intenzivnost svetlobnega toka, ne UV-sevanja.

Stopnja zatemnjenosti (kategorija zaščite)

Najbolj znana kategoriziranost sončnih očal je stopnja prepuščanja vidne svetlobe, oziroma kako "temna" so posamezna očala. Standard EN 1836 pozna 5 kategorij; od 0 do 4, ki označujejo, koliko odstotkov vidne svetlobe lahko prepušča leča.

Kaj pa otroci?

Na trgu ni težko najti tudi manjših modelov očal, s katerimi lahko opremimo naše najmlajše, kar je priporočljivo, če se veliko zadržujejo na prostem. Pri tem ne pozabimo, da tudi pri otroku veliko šteje njihovo udobje in popolna zaščita, zato pri nakupu bodimo vsaj tako izbirčni, kot če bi kupovali zase. Za najmlajše je znan in priljubljen ameriški Baby banz, nekoliko večji pa že lahko posežejo po široki izbiri otroških modelov proizvajalcev Cebe, Alpina ali Julbo, ki so prisotni tudi na našem trgu.

Za konec

Pred nakupom novega para sončnih očal se vprašajte, za kaj vse jih boste potrebovali in kaj pričakujete od njih.

Kategorije zaščite (velja za EU)

Kategorija EN 1836	Stopnja prepustnosti vidne svetlobe	Zatemnjenost	Uporaba	Okolje
0	80–100 %	prozorna	prozoren UV-filter, zaščita pred vetrom, insekti; varnostna očala	nočna raba, slaba vidljivost
1	43–80 %	majhna	uporaba ob majhnem sončnem sevanju, oblačnem vremenu in megli; filtri za povečanje kontrasta, zaščito pred vetrom in modna očala za uporabo v prostorih	oblačno vreme, megla, padavine
2	13–43 %	srednja	univerzalni filter za široko splošno rabo v sončnem in delno oblačnem vremenu; primerna za vožnjo z avtomobilom	spremenljivo vreme, nizka sončna intenzivnost
3	8–18 %	močna	splošna uporaba v močnem soncu	sončno vreme, morje, visokogorje
4	3–8 %	zelo močna	dolgotrajno bivanje v krajih, zelo izpostavljenih močnemu sončnemu sevanju	ledeniki, odprto morje, tropski kraji – zelo močno sonce

Rezultati testa


Proizvajalec/ model	Adidas Tycane	Adidas Terrex pro	Cébé S'sential	Alpina Tri Scray shield	Alpina Eye 5 CM+	Julbo Groovy	Julbo Explorer
Teža (g)	30	35	31	24	29	34	42
Opremljenost	trda škatlica	trda škatlica, oranžne leče, elastičen trak, penast okvir z dodatnimi lečami, dodaten nosnik, zaščita za nos	trda škatlica		vrečka	trda škatlica, rezervni nosnik	trda škatlica, varnostni trak
Dodatne možnosti	na voljo 2 različni leči in varnostni trak, Rx adapter ¹	na voljo 8 različnih leč, Rx adapter	na voljo 3 različne leče	trda škatlica, 3 različne leče	na voljo 3 različne leče	na voljo 3 različne leče	na voljo 3 različne leče
Prilagodljivost	naklon, nosnik	naklon, nosnik	/	nosnik	ročke, nosnik	nosnik	ročke
Udobje	9/10	9/10	8/10	8/10	8/10	7/10	8/10
Zaščita	9/10	10/10	7/10	7/10	7/10	7/10	10/10
Vidno polje	10/10	8/10	8/10	10/10	8/10	8/10	7/10
Spekter uporabnosti	9/10	7/10	7/10	8/10	7/10	8/10	6/10
Cena (€)	150	275	49,90	79,90	79,90	79,99	94,99
Ocena	odlična univerzalna očala	veliko upravičenega hrupa za veliko denarja	ugodna vstopnica v svet kvalitete	tombola za racionalne	poseben izgled za dober denar	kvalitetna zaščita in modni dodatek za lepšo polovico	zakon za klasike

¹ Adapter za vstavljanje stekel z dioptrijo.

Razlike med njimi so namreč velike in z nakupovanjem na slepo lahko dobite vse, od kičastega rekvizita za maskare preko univerzalnih očal za vsak dan do namenskih modelov

za specifično rabo. Preizkusite različne okvirje in leče na prostem, če se le da. Osredotočite se na kaj več kot na mnenje svojega prijatelja ali žene o tem, kako vam novi

naočniki pristajajo. Ne smejo vas tiščati, hkrati pa se ne smejo premakniti, če glavo sunkovito premikate v vse smeri. Očala že dolgo niso le modni dodatek, pač pa nepogrešljiv

pripomoček za zaščito našega vida pred kvarnimi vplivi sonca in okolja ter nam omogočajo lažje delo v vsakršnih pogojih. Na investicijo zato pogledjte tudi s tega zornega kota. 



Nahrbtniki
vrhunske oblike in
kvalitete!

OSPREY

POCO PREMIUM

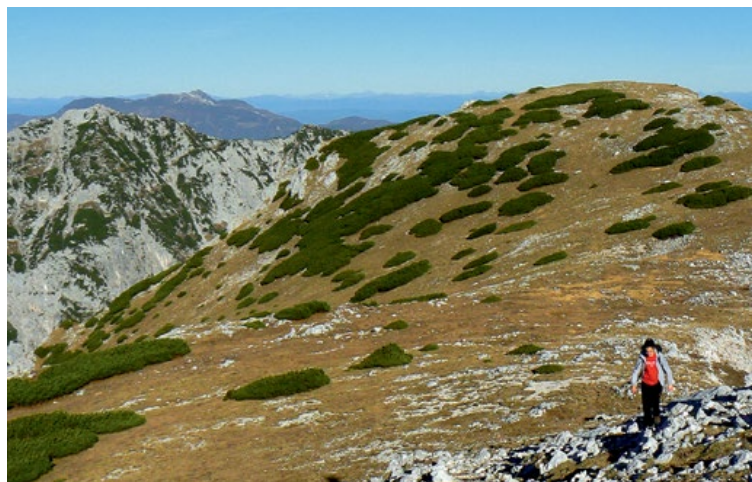
Run Bike Outdoor fs

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si

Zaraščanje naših planin

V slovenskih gorah najdemo nad gozdno mejo manjšo vrsto bora, ki mu rečemo rušje. Latinsko poimenovanje za to vrsto je *Pinus mugo*. Raste preko celotnih Julijskih Alp in Karavank ter Kamniško-Savinjskih Alp. Najdemo ga pa tudi na Pokljuki, Jelovici in Pohorju, kjer porašča predvsem barja. Redkeje je prisoten na vrhovih dinarskega gorstva, npr. na Golakih in Snežniku. Tam je značilen predvsem za mrazišča, kjer najbolje uspeva. Je evropska vrsta, ki je razširjena po skoraj vseh gorstvih stare celine. Poleg celotnih Alp je pogost tudi v Pirenejih, našli pa ga bomo še v Karpath, Balkanskem gorstvu, Apeninih ter Nemškem sredogorju. Zaman pa ga bomo iskali v Skandinavskem gorovju. Posledica ločenih arealov, ki med seboj niso povezani, je, da se populacije rušja po Evropi med seboj morfološko ločijo. Tako najdemo v Pirenejih in zahodnih Alpah podvrsto, ki raste v obliki drevesa in doseže višino 15–20 m. Pri nas te podvrste na naravnem rastišču ne bomo našli. Edine primerke naj bi se dalo najti le v bližini Snežnika, kjer so ga poskusno sadili pred več kot 70 leti. Podvrsta rušja, ki uspeva v Sloveniji, najpogosteje raste kar v obliki grma, čeprav je možno najti tudi osebk, ki rastejo v obliki drevesa. To je zelo redek primer, na katerega morda naletimo v okolici Jezerskega.¹ V zadnjih letih so se površine, ki jih porašča rušje, močno povečale. Vzrok gre iskati predvsem v opuščanju pašnikov in zmanjšanju števila živine, ki se v poletnih mesecih pase po planinah. Zaraščanje se začne z zasaditvijo posameznih grmov, ki se širijo in ustvarijo skupine grmov, ti pa se kasneje združijo v matičen kompleks rušja, ki porašča celotne planine in posamezna območja.² Rušje ima lastnosti pionirske vrste, kamor uvrščamo rastline, ki začnejo prve zaraščati opuščene površine. Podoben

primer takih vrst so tudi vrbe, breze, rdeči bori itd. Vendar te vrste uspevajo na drugih rastiščih, predvsem v nižinah. Pri omenjenih vrstah je razlika v tem, da npr. rdeči bor, ki je zarasel nižinski travnik, kasneje nadomestijo druge drevesne vrste, ki se začnejo naseljevati pod krošnjami borov (hrast, jesen, bukev . . .). Rušje pa površine zaraste ter tam ostane kot edina drevesna vrsta, saj je nad gozdno mejo to ena izmed najbolj prilagojenih vrst ter hitro prevlada nad ostalo vegetacijo. Posledica so ogromne površine, kjer raste le rušje, druge zeliščne vrste pa s takega področja izginejo. Nekatere rastlinske vrste lahko uspevajo pod rušjem. Primer dveh vrst, ki ju pogosto najdemo pod rušjem, sta borovnica in brusnica. Problem zaraščanja ponekod rešujejo z odstranjevanjem. Zaskrbljenost planincev, ki vidijo kupe požaganih vej rušja, je povsem odveč, saj se na ta način ohranjajo kmetijska zemljišča ter flora, ki se je naselila v naših krajih, vse odkar je prisoten človek. Prizor na prvi pogled ni najlepši, vendar se ob ponovni vrnitvi živine na to področje ustvari videz kulturne krajine, kakršen je bil nekoč.



Začetek zaraščanja Velike Zelenice na Dleskovški planoti Foto: Domen Cajnko


Pri večjih površinah rušja je pomembno tudi ohranjanje koridorjev med pašniki, saj se v nasprotnem primeru ti zarastejo in onemogočijo prehod živine na drugo pašno površino, ki je tako še bolj podvržena zaraščanju. Po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije so se površine naših gozdov od leta 1875 do 2005 povečale s 36,4 % na 59,8 %.³ Med gozdne površine pa uvrščamo tudi površine rušja. Zato s krčenjem rušja na

pašnikih, kjer se že stoletja pase živina, ne povzročamo nobene škode. Kljub temu da je rušje predstavljeno kot velika nadloga, pa ni tako. Za zaraščanje je kriv predvsem človek z opuščanjem pašništva. Rušje je bilo v alpskem prostoru namreč vedno prisotno in ima zato tudi veliko koristnih lastnosti ter pomembno funkcijo v okolju. Najpomembnejše je predvsem na strmih terenih, kjer varuje pred erozijo in ščiti



Ogromne površine rušja na Dleskovški planoti
Foto: Domen Cajnko



nižjeležeče predele pred poplavami in plazovi. V številnih primerih, ko je bilo rušje povsem odstranjeno, se je pojavila močna erozija. Take primere najdemo predvsem na smučiščih. V primeru, da želimo naše planine ohraniti takšne, kot so bile nekoč, bi bilo dobro, da preprečimo zaraščanje. Ohraniti moramo pašne površine, kjer se že stoletja pase živina, pri tem pa nikakor ne smemo škodovati rušju in ga odstranjevati povsod, kjer ga vidimo. Kjer teren ni primeren za pašo, ga je nesmiselno odstranjevati, na strmih terenih pa moramo razmišljati tudi o eroziji, ki jo lahko ustavi ravno rušje. Tako lahko ob ustreznem gospodarjenju ustvarimo alpsko krajino, v kateri bo moč kmetovati, planinariti in opazovati rušje v njegovi najlepši podobi, pri tem pa ohraniti zdravo in bogato biodiverzitetu našega gorstva. 

Viri:

- 1 Robert Brus: *Dendrologija za gozdarje*, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. Ljubljana, 2005, str. 85.
- 2 Klemen Klinar: *Dinamika zaraščanja planinskih pašnikov na Belski planini in Rebru*, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, diplomsko delo. Ljubljana, 2010.
- 3 Zavod za gozdove Slovenije.

Za večino plezalcev so pomladni meseci nekdanj predstavljali začetek letne sezone. Dolgi dnevi, topla skala, skopnel sneg in želja po spremembi ritma, ki nas, tako kakor naravo, ohranja žive, razigrane in motivirane. Po prvih obiskih Paklenice, Primorske in južnih alpskih sten smo nadaljevali z zahajanjem v visokogorje do pozne jeseni, ko sta nas mraz in sneg ponovno premaknila v zimske sfere alpinizma. Redki so v tistih časih plezali v skali preko celega leta. Športno plezanje kot samostojna zvrst je bilo v povojih, po večini so se z njim ukvarjali mlajši alpinisti, med katerimi pa so se nekateri že tudi specializirali za ta šport, ki smo mu takrat rekli še prosto plezanje.

Minilo je nekaj letnih ciklov. Vmes se je zgodila popularizacija, pa tudi splošna feminizacija in salonizacija sta naredili svoje, zato pogled na športnoplezalno sceno danes ne bi mogel biti bolj drugačen od tistega pred dvema desetletjema in več. O visoki ravni najboljših sicer ni treba izgubljeni besed, ravno tako ne o obsežni in kakovostni infrastrukturi, ki je na voljo tisočim plezalcem. Ampak – kaj pa znanje in posledično varnost? Plezalnih klubov je vedno več, izobraževalni sistem pa težko kakovostno "prebavi" množice, ki želijo plezati po skalah.

Športno plezanje je danes razširjena rekreativna dejavnost širokega spektra ljudi, prav tako kakor planinstvo, kolesarstvo, smučanje ali tenis. Le da vključuje malce višje faktorje tveganja, zahteva stalno pozornost in visoko stopnjo odgovornosti. Na prvi pogled lahko potegnemo vzporednico s smučanjem, tradicionalnim športom Slovencev: skoraj vsak smuča, večinoma se naučijo sami ali na "instant" tečajih, raven znanja pa zadošča za počasno spuščanje po steptanih progah urejenih smučišč z osnovnimi zavoji. Pri opremi sta pomembni znamka in barva, tehničnega znanja tako rekoč ni in na


Plezanje ni le igra



S športnim plezanjem se danes ukvarjajo tudi že otroci. Arhiv Aljaža Anderleta

avtomobilih se smučji prevažajo s krivinami naprej. S plezanjem je zelo podobno. Mase ljudi so začele plezati, ko je športno plezanje dobilo oznako varnega športa, nekakega v vato zavitega alpinizma, kjer je vse varno in se nikomur nič ne more zgoditi. Če daš na glavo še čelado in varujočemu v roko *grigri*¹ pa sploh ne. Tragikomična dogajanja v plezalnih vrtcih in plezalnih centrih ter raven znanja na organiziranih izpitih za športne plezalce in inštruktorje športnega plezanja pa kažejo ravno nasprotno podobo, približno takšno, da se ne bi zlahka zaupal varovati naključno izbranemu plezalcu v smeri, kjer bi si obetal kak padec. Pa to dogajanje ni od danes . . . je že od včeraj, postaja le vedno bolj očitno. Spomnim se mladih vrhunskih plezalcev, kako slabo in nepozorno so se varovali med plezanjem in kakšni "dogodki" so se jim dogajali. Plezalska raven žal hkrati ne odraža tudi znanja in izkušenj. Nekoč, ko je bila moja stopnja zaupanja v soplezalca še brezprizivna, sem enemu takšnemu namerno uprizoril padec v smeri, kjer ga ni pričakoval. Ustavil sem se dobrih deset metrov niže, kakor bi se moral, mladi

¹ Naprava za varovanje soplezalca.

"klajmber" pa je skoraj izgubil od presenečenja izbuljene oči. Da, in *grigri* je opravil svoje delo, ker ga refleksi niso. Nesreče se dogajajo redno in večinoma niso posledica naključij ali izjemnih okoliščin, pač pa neznanja, nepozornosti in pomanjkanja izkušenj. Vsi ljudje se očitno ne zavedajo, kaj počno, in ne znajo predvidevati razvoja dogodkov in njihovih morebitnih posledic. V ponudbi plezalnih šol in tečajev je pogosto težko razločiti, kdo ponuja kakovostno storitev z dobrimi inštruktorji. Struktura kakovostnih inštruktorjev športnega plezanja v Sloveniji kaže, da je večina od njih starejših od trideset let, da so ti poleg športnih plezalcev tudi alpinisti, nekateri tudi gorski vodniki. Vseeno pa se številni plezalci danes izobražujejo kar sami, s pomočjo prijateljev ali lastnih otrok, pa tudi v *ad-hoc* komercialnih tečajih, ki jih včasih vodijo ljudje s šibkim tehničnim znanjem in prekratko plezalsko kilometrino. Ko otipavamo buške na glavi, preštevamo vijake in gležnju ali prižigamo svečko na grobu, je malce pozno za ugotavljanje, da se ti tudi na umetni steni lahko kaj zgodi. Tudi če športno plezanje jemljemo kot igro, ta zahteva precej odgovorne igralce. Vse, še posebej pa tiste, ki želijo nastopati v vlogi inštruktorjev. 

ZLATOROGOVA TRANSVERZALA PONOSA



Družbeno odgovoren projekt brez primere

Zlatorogova transversala ponosa je najboljšejejša slovenska sredogorska obhodnica. V svoji družini šteje že 26 planinskih domov, s katerimi upravlja 26 planinskih društev širom Slovenije. V sodelovanju z njimi Pivovarna Laško že peto leto zapored organizira serijo družabnih dogodkov, na katerih se srečujejo mladi in stari, ki jih druži isti interes: aktivno in kvalitetno preživljanje prostega časa v objemu zelene narave.


V letošnjem letu je še večji poudarek na številnih nagradnih animacijskih igrah, saj si želijo dogodke narediti (še) bolj prijazne družinam. Ljudje preveč časa preživimo odtujeni en od drugega, vsak v svojem svetu, ki je po možnosti še virtualen. Računalniki, mobilni telefoni, tablice, stres, premalo gibanja in hitenje sem ter tja. Pomemben pa je danes! Zato želijo z akcijo Gremo v hribe in Zlatorogovo

transverzalo ponosa spodbuditi slehernega Slovenca, da izstopi iz vsakodnevne rutine in se odpravi v naravo, v družbo podobno mislečih, kjer so zabava, smeh in srčnost ljudi pravilo in ne izjema.

Poleg tega pa dolgoletni projekt sodi v sam vrh družbeno odgovornih akcij v Sloveniji. V imenu vsakega planinca, ki se na enem izmed dogodkov podpiše v Zlatorogovo častno vpisno knjigo, Pivovarna Laško donira

1 EUR za uspešno in učinkovito delovanje planinskega društva v sodelovanju s katerim tudi organizira dogodke na izbranih lokacijah. V štirih letih in pol so v hribe zvalili že več kot 30.000 pohodnikov.

Pridruži se jim tudi ti! •

 gremo v hribe

www.gremovhribe.si





5.
ZLATOROGOVA
TRANSVERZALA
PONOSA

GREMO v HRIBE

Na dogodku vas čakajo številne družabne in nagradne igre ter prava planinska zabava!



www.gremovhribe.si

- 19. 4. 2014**
Tumova koča na Slavniku ✓
- 26. 4. 2014**
Planinski dom na Jančah ✓
- 10. 5. 2014**
Planinski dom na Mrzlici ✓
- 18. 5. 2014**
Planinski dom na Boču ✓
- 24. 5. 2014**
Koča na Kopitniku ✓
- 31. 5. 2014**
Mariborska koča na Pohorju
- 7. 6. 2014**
Planinski dom na Gospincu
- 21. 6. 2014**
Planinski dom na Sviščakah
- 28. 6. 2014**
Domžalski dom na Mali planini
- 5. 7. 2014**
Kosijev dom na Vogarju
- 16. 8. 2014**
Koča pri Jelenovem studencu
- 30. 8. 2014**
Planinski dom Šmohor

Pivovarna Laško d.d., Trubarjeva 28, Laško, oblikovanje: LUKS



PIVOVARNA
LAŠKO
1825

Zlatorogovo
transverzalo ponosa
podpira Planinska
zveza Slovenije



Romarska pot

Z Oblakovega vrha na Vojsko

Takoj povem, da gre le za utrinke sprehajalne poti po vojskarski planoti: Oblakov vrh, 721 m, – Hudournik, 1142 m, –Bendijski vrh, 1038 m, –Sv. Jožef na Vojskem, 1077 m. Preprosto. Ob vsakem času nedopovedljivo lepo.

Na tri četrt ure dolgi ozki cesti proti Vojskemu, na kateri se more uporabiti le eno bližnjico, namreč od Zatreparja v gornjo rajdo, se da večkrat ustaviti. Pogledi skozi krošnje ali mimo njih čez Hotenjsko dolino, Utrške Vrše in Planoto zlahka obvisijo na Voglu, Rodici in Črni prsti, tudi na Jalovniku ali Kotlu tik nad Bačo. Iz osoje zevati v novorojeno sončno jutro je še posebej dražljivo. Na Vrhju Hotenje se je spet treba obrniti h goram. Za brezami in macesni ob robu košenice se nad Idrjico skoraj zmeraj potika nekaj megle. Gore so zato še čistejše, še bolj sijajo. Tistega blaženega jutra ob koncu maja so najvišji vrhovi rdeli v pritajenem sončku. Gore so bile skrajno tihe in svečano umirjene. Iz svetlih oblakov je izza sprednjih verig gledal Triglav. Nebo je bilo igrivo prepredeno z natrganim pregrinjalom mren. Skoznje je skrivoma sililo sonce.

Trave so bile vse mokre od nočne rose. Odpirale so se prve pegaste kukavice. Regrat je odcvetel, njegove lučke so se svetlo srebrile v blago hribovsko jutro. Sem se tudi sam umiril? sem se spraševal. Me je pot z Oblakovega vrha dovolj pobožala skozi tečno dušo? Sem se že sprostil v objemu sveže zelenega, ob prepevanju stoterih ptic?

Tih vetrč je odpočito plahutal skozi vdane krošnje, kot naoljen se je mehko preliv iz grape v grapo. Mislil sem na gore, živel sem z nebom. Kakšna svetloba! Res se mi ni mudilo. Na Hudourniku, 1142 m, sem bil šele ob devetih. *Ves razcigan*, z bolečimi gležnji, sem takoj nastavlil moker hrbet soncu. Obmiroval sem na klopci. V gladkih požirkih sem srkal tišino gorske samote. Oblaki so molče drseli čez nebo. Komaj se je dalo razumeti, da so nekam namenjeni. Gore in hribi so bili zatakneni



Velecvetna orlica (*Aquilegia nigricans*) Rafael Terpin, akril

prav tam kot zadnjič. Slike so bile torej znane, domače, pogledi nanje utečeni in vnaprej pričakovani. A moja sreča je bila nova in sveža.

Z Marto sva po *mobiju* zinila, se ve.

Tam, s klopce na robu planote. Boji se medvedov. Naj se jih pazim! mi sporoča. Dvakrat. Seveda, seveda! sem jo miril. Pel bom, žvižgal, godel, škripal, cmokal, jodlal! Vse bom storil, da me bodo gospodje medvedje začutili in se mi pravočasno umaknili.

Gore so bile kljub razcvetenemu drobižu pod nogami vabljive. Kot bi mi žugale: Le glej, da se junija vidimo!

Skoraj na robu stene so letos montirali razgledno tablo. Verjetno so bili Vojskarji. Odlično povečano panoramo je posnel Smodinov Aleksander. Lepa je čez vse. Kakšnemu tujcu bo zanesljivo koristila, a jaz bi shajal tudi brez nje.

V Gačniku me je bradati, tudi hudo kosmati možakar povabil v hišo na šilce in kofe. Srknil sem, s kofetom pa ni bilo nič. Oglasil se je namreč najavljeni veterinar. Prišel je pogledat bolno oslicu. Pogovor v topli kuhinji je šel po vodi. Kofe imam v dobrem. Se še vidiva! sva si obljubila.

Čez Bendijo se je rahlo zagnilo. Bolj kasno popoldne zna prinesiti kakšno ploho! sem si mislil. Drugače je bilo izza hiše čez široke travnike proti brezam in vrhu prijetno spodbudno. Sonca je bilo ravno prav. Šibkejši vetrič se je zbudil. Gore so umirjeno temačno zrle v poležani dan. Senc skoraj ni bilo. Svet je nekako zložno zahajal v terpinovsko poglilhana občutja mehkode in starikave vdanosti. Lepota je kazala tisočere obraze. V govcih so vsi dobri in lepi. Skladal sem enega k drugemu v dolg patnošter bodočih sivih dni. Onkraj Trebuše je za brezami v nebo bodel Poldanovec. Nekje na koncu tolminkih dolin je vse videno sililo k soncu.

Dalje me je neslo po že znanem scenariju: Bendijske jame, Bendijske rupe, Novinške rupe, Novinški rob, Smodinove rupe. Nad lansko Smodinovo krompirjevo nivo sem se vrgel dol. Še prej sem dobro preštudiral, kam naj se zložim, da bi čim manj rož pomečkal.

Oblaki so se pridno zbirali. Tudi temneti so začeli. Popoldne se bo uscalo. A viš! sem stokal. Triglav je kot daljna prikazen poškilil izza oblakov. Svetlobe mu ni manjkalo. Tudi Rodica spredaj se je tunkala na soncu. Krnj je imel kapo. Kanin je bil zadekan. Nad rahlo valujočimi kroglastimi krošnjami se je vlekel dolg pas jasnine. Zeleni Aleksandrovi travniki so bili pokriti z morjem regratovih lučk. Od nekod je prineslo prve kaplje. Z neverjetnimi svetlobami ovešeni travniki so mi bežali skozi nestanovitno zavest. Se bo kateri od njih kje zaustavil, zataknil?

Čez bukovje je zapel močnejši veter. V Smodinovih rupcah nedaleč stran se je na kratko ulilo. Vse okrog mene je osivelo. Neka drugačna tišina je zavela med debela. Tudi zagrmelo je. Koj za tem se je speljalo čez hoste proti Mirzli Rupi. S severa je skozi krošnje pozevala sprana plavina, tudi sonček je v bližino navrgel medlo senco.

Pod debelo smreko sem se spet ustavljal. Bil je sredi blagih klancev. Eni so šli gor, eni dol.

V pol ure bom pri cerkvi na Vojskem! sem si povedal.

Mudilo se mi ni.

Penica jih je živahno drobila.

Vetra spet ni bilo nobenega. Vse je nekam utihnilo. V objemu zelenega so me obletavale v pušeljce povezane barve, dojemal sem jih skozi tišino vojskarskega gozda. Obsedel sem naslonjen na raskavo deblo. Gozdna pot mi je speljevala pogled, pa sem zamižal. Sem poslušal drobne napeve gozdnih bitij od blizu in daleč?

Še je pogrmelo daleč zadaj.

Le zakaj bi se premaknil kam drugam? ●

Glavna značilnost Logarske doline je njena vizualna krajinska podoba alpske ledeniške doline z visokimi ostenji in prepletom gozda ter travnikov. Za obiskovalce pa je slap Rinka, ki predstavlja začetek reke Savinje, velika privlačnost. Sicer pa je v dolini ogromno naravnih in kulturnih zanimivosti, do večine katerih so speljane urejene poti; slap Palenk in Rastovski slap, izvir Črne, *holcarska* bajta, oglarska bajta in kopa, Logarjeva lipa, Plesnikov brest. V dolini in na njenih pobočjih uspeva več vrst zavarovanih rastlin: lepi čeveljc, kranjska lilija, avrikelj, planika ... Do višje ležečih zanimivosti (macesen na Klemenči jami, Okrešelj) in v visokogorje vodijo številne markirane planinske poti. Logarska dolina ponuja izjemno naravno okolje in najboljši način doživetja je prav gotovo peš ali s kolesom.

Krajinski park Logarska dolina se je poleg naravovarstveni vlogi upravljavca parka zavezal tudi trajnostnemu razvoju območja. Urejanje prometa v skladu s trajnostnim načinom je ena od pomembnejših usmeritev parka. Park je tako na področju trajnostne mobilnosti izvedel že številne ureditve in aktivnosti:

- ureditev vstopne točke v park;
- uvedba vstopnine za motorna vozila, ki je edini sistemski vir za financiranje upravljanja parka; vstop je plačljiv za vozila, ki obremenjuje okolje, ostale oblike prevozov imajo brezplačen vstop, tj. javni prevoz, kolo, peš, električna vozila;
- urejena parkirišča pred parkom in v njem ter druga infrastruktura za obiskovalce;
- naravoslovno-etnološka tematska pot, ki je speljana po celotni dolini do slapa Rinka in povezuje

pomembnejše lokacije naravnih in kulturnih zanimivosti; na poti lahko obiskovalec sam ali z lokalnim vodnikom na najboljši način spozna in doživlja lepoto ter značilnosti parka; pot je dolga 7 kilometrov, sprehod pa traja približno 2 uri v eno smer;

- odseka poti za osebe na invalidskih vozičkih do slapa Palenk in pri Domu planincev sta urejena in ustrezno prilagojena, za invalidne osebe so urejene sanitarije v Penzionu Na razpotju;
- polnilna postaja za električna vozila pri TIC Logarska dolina;
- izposoja gorskih in električnih koles;
- dnevi trajnostne mobilnosti;
- turistični prevozi po Logarski dolini in Solčavskem v poletnem času.

Park bo letos že četrty organiziral **Festival trajnostne mobilnosti**. Namen dogodka je doživetje

Logarske doline brez avtomobila in je hkrati tudi splošna promocija trajnostnih oblik mobilnosti. Festival bo potekal v nedeljo, 29. junija 2014. Pripravljenih bo veliko različnih aktivnosti, tako da bo vsak lahko našel nekaj zase:

- voden sprehod po Poti po Logarski dolini,
- voden pohodniški izlet na Klemenčo jamo in na Okrešelj,
- testne vožnje z električnimi avtomobili in skuterji,
- preizkus in najem električnih in gorskih koles,
- voden izlet za osebe na invalidskih vozičkih,
- družinsko vozičkanje v Pravljicnem gozdu s škratoma,
- nordijska hoja,
- testiranje *skike* nordijskih rolk,
- izlet z električnimi kolesi Železna Kapla–Logarska dolina,
- poleti s padalom v tandemu,
- ogled filma o Logarski dolini,

– ogled stalne razstave in filma o Solčavskem v Centru Rinka.

Za obiskovalce bosta organizirana posebna avtobusna prevoza iz Ljubljane in Celja v Logarsko dolino in nazaj, za kar se je treba prijaviti. Med Solčavo in parkiriščem pod slapom Rinka bo potekal stalni avtobusni prevoz. Zato obiskovalce še posebej naprošamo, da parkirajo vozila v Solčavi ali na parkiriščih pred vstopom v park. Tega dne bo seveda možen tudi običajen vstop v park z vozili po rednem ceniku vstopnine. Vse aktivnosti razen poleta s padalom v tandemu bodo na ta dan brezplačne. Podrobnejše informacije so na voljo na spletni strani parka www.logarska-dolina.si. Ob koncu tedna v juliju in avgustu bo na relaciji Celje–Logarska dolina–Celje vozil avtobus Izletnika Celje dvakrat dnevno. ●



Gad je, gada ni ...



Smokuljo prepoznamo po značilnem vzorcu. Foto: Dušan Klenovšek



Kobranko srečamo običajno ob vodi. Foto: Dušan Klenovšek

Med živalmi, ki pri večini ljudi vzbudijo največ strahu, so med prvimi zagotovo kače. Strah pred ugrizom in njegovimi posledicami je eden najbolj zakoreninjenih v naši zavesti. In ob srečanju z njimi doživimo najbolj nezaželen občutek v naravi. Pa je strah pred srečanju z njimi res upravičen? Seveda se bojimo predvsem strupenjača. Ampak pri nenadnem srečanju v naravi je praviloma vsaka kača "strupenjača", čeprav so te redkejše od nestrupenih. Pravzaprav žive pri nas le tri strupene vrste kač. Modras je med njimi najbolj razširjen, gad pa prebiva praviloma tam, kjer modrasa ni (visokogorje, hladna nižinska mokrišča, kot je Murska šuma). Laški gad je vrsta s skrajnega zahoda Slovenije (Breginjski kot). Modras je med ljudmi dokaj poznan – cikcak vzorec na hrbtni strani ter rožiček na glavi sta znaka za pravilno prepoznavanje. Seveda je lahko tipičen tudi kraj najdbe, to so osončena pobočja s kamenjem, suhimi kamnitimi zložbami in podobno. Če pa ni

modras, potem je ... gad! Ampak, ali je res gad? Prijatelji in znanci so mi že velikokrat sporočali, da so srečali gada, nekajkrat so ga zaradi moje nejevere fotografirali ali celo ujeli, da mi dokažejo mojo zмотo, saj vztrajno trdim, da gada izven visokogorja praktično ni. In vedno se je izkazalo, da ni šlo za gada. Kaj pa so potem fotografirali ali celo ujeli? Običajno je bila to kobranka, nekajkrat smokulja. Obe sta sorodnici belouške, ki jo običajno kot tako tudi prepoznamo ali pa jo občasno zamenjamo le z gozmem. Smokulja bi morala biti lahko prepoznavna zaradi rdečkasto rjavkastega vzorca po telesu. Če uspemo premagati naš neupravičeni strah in jo opazujemo, lahko spoznamo vso njeno lepoto. In kobranka? Njo običajno srečamo ob vodah. Še ne povsem odrasle kobranke (brez strahu, niso v nobeni sorodstveni zvezi s kobrami), se pred nami neopazno skrivajo v vodo, odrasle pa nas včasih celo skušajo prestrašiti. Naježijo svoje luske in jih

začnejo med zvijanjem drgniti ter z nastalim zvokom pregnati vsiljivca. Kot prave vodne kače praviloma lovijo predvsem ribe. Enkrat sem doživel, da je pred menoj skušala priti do ulova, ki ga je ribič živega hranil v potopljeni mreži. In kaj loči kobranko od gada? Če zberemo pogum, da si jo ogledamo pobliže, opazimo njene okrogle zenice, medtem ko imajo vse naše strupenjače ozko pokončno zenico. Če vidimo le rep umikajoče kače, se ta pri nestrupenih vrstah enakomerno zožuje, pri strupenjačah pa je kratek, prehod pa jasno opazen. Vsekakor pa si zapomnimo mesto opazovanja, saj se kobranke rade vračajo na mesta, kjer se sončijo. Sam poznam napol potopljen vrbov grm, kjer se gnete tudi preko pet kobrank hkrati. Prav prijetno je posedeti le dober meter od njih ter opazovati, kako lezejo ena preko druge v iskanju primerno osončene lokacije. Potem pa zdrsnemo v hladno vodo na lov. In kaj storiti, če imamo kačo na domačem vrtu pred hišo? Vrtna mlaka

z ribicami, kompostnik, betonska korita z rožami in skalnjak so običajni razlogi njihovega prihoda. Poskušajmo jih ujeti v plastično posodo ali vrečo ter prenesti vsaj kakšen kilometer stran. Če tega ne zmoremo, je tu še ena opcija – pokličete kačofon. Čisto resno! Na številko 040 322 449 se vam ne oglasi kakšen plazilec, temveč nekdo iz Društva za preučevanje dvoživk in plazilcev (Societas herpetologica slovenica). Tu dobite nasvete, kako postopati, v nujnih primerih pa opravimo tudi "intervencijo na domu" ter kačo preselimo v primernejše bivališče. Nikakor pa kače ne ubijmo! Ne le zato, ker so zavarovane, ampak iz etičnega in moralnega vidika. Saj si tako kot mi tudi one želijo le preživeti in imajo za to enako pravico kot mi. In nam nočejo narediti nič slabega. Zato naj zaključim zapis s pohvalo na račun prijateljice Sonje, ki je celo leto sobivala z modrasom, ki si je za sončenje izbral stopnice pri njenem vikendu. In je letos kar malo razočarana, ker ga ni. 📍

Navadni rman

(*Achillea millefolium*)

Narava utripa v ritmih. Rastline in živali sledijo letnim, sezonskim in dnevnim ritmom. Bitje srca, dihanje, klitje semen, selitve živali, petje ptic, vse sledi večnemu ritmu utripa veselja. Življenje ritme sprejme in se nanje prilagodi. Preden je človek postal gospodar časa (ali pa je ura postala gospodarica človeka), je sledil naravnim ritmom in dogodki v naravi so usmerjali njegovo delovanje. Stare modrosti nam še danes govorijo, v metaforah in prisposodobah, o naravnih utripih, ki jim je modro slediti. Eden izmed ljudskih zaznamkov ritmov v naravi nam pove, da je rman cvetica, ki s cvetjem ozaljša travnike v času po prvi košnji.

Rman je travniška rastlina, ki jo najdemo od nižin pa vse do alpskega sveta. Rada ima sončna, zmerno suha in dobro odcedna rastišča. Pogosta je tudi na obdelanih tleh. Zaradi pogostosti, lahke prepoznavnosti in številnih zdravilnih lastnosti so ljudje v mediteranskem in srednje-evropskem prostoru rman nadvse cenili in uporabljali za najrazličnejše namene. Slovensko ime naj bi rman dobil kot spomin na to, kako so o njegovih zdravilnih lastnostih naše prednike poučevali Rimljani. Latinsko Roman (Rimljan) se je spremenilo v rman. Sami Rimljani so poimenovanje rastline prevzeli od Grkov. Rekli so ji Ahilova roža (*Achillea*). Po legendi je mitološkemu junaku Ahilu z rmanom celil rane kentaver Hiron med bitko pred Trojo. Latinski pridevnik *millefolium* v prevodu pomeni tisočlistni in opisuje pernato deljene liste rastline. Navadni rman je zelo variabilna rastlinska vrsta. Večina rastlin ima bele cvetove, nekatere pa rožnate. Pri nas raste 12 vrst iz rodu *Achillea*. Poleg navadnega rmana se v ljudskem zdravilstvu uporablja še pehtranov rman (*A. ptarmica*).

Za čaj nabiramo rman, ko začne cveteti. Naberemo lahko celotno

zel, najboljši pa so mladi cvetovi, ki tudi po sušenju ohranijo lepo belo ali rožnato barvo. Prestari cvetovi se obarvajo rjavkasto. Sušimo ga razprostrtega na lesah v senčnem in zračnem prostoru ali povezanega v šope, obešenega s cvetovi navzdol. Uporaba rmana v ljudskem zdravilstvu je raznolika. Kot čaj se uporablja pri prebavnih težavah, pri pomanjkanju apetita, pri bolečinah v želodcu in za pospeševanje izločanje žolča. Zelo blagodejno vpliva pri ženskih težavah (boleča menstruacija, težave v menopavzi). Zaradi protivnetnih lastnosti ga dodajamo čajnim mešanicam pri obolenju dihal. Zunanje se sveža rastlina uporablja za zaustavljanje krvavitev. V obliki čaja, kopeli ali mazila se uporablja za zdravljenje hemoroidov in krčnih žil. Sedeče kopeli z rmanom pomagajo pri bolečih krčih v rodilih in prebavilih. Ker vsebuje snovi, ki krčijo tkiva, se uporablja za nego mastne kože in dlesni. Iz svežih rmanovih listov in oljčnega olja lahko pripravimo olje za sončenje. Liste damo v olje in segrevamo na vodni kopeli eno uro. Nato precedimo, prefiltriramo in shranimo v stekleničke. Uporabljamo ga kot blago sredstvo za zaščito kože med sončenjem, zaradi vonja pa tudi odganja mrčes.

Mele liste rmana lahko uživamo surove v solati, sesekljane v kašastih sadnih sokovih, lahko jih dodamo zelenjavnim juham ali podušimo in spečemo z jajci. Kadilci posušene liste zaradi lepega vonja dodajajo tobaku za pipe. ◉

Navadni rman

Foto: Lovro Vehovar



Novi in redki spusti

Verjetno je bil prvič doslej v celoti presmučan Žabji krak (V, 700 m) z vrha Razorja. Jaka Ortar in Jani Skrinjar (Freeapproved) sta 29. 4. lahko presmučala tudi ozek prehod v spodnjem delu smeri, ki običajno zahteva kakšnih 10 metrov sestopanja peš. Sneg je bil zaradi zgodnje ure vse do konca še zelo trd, tako da sta imela idealne razmere za spust.

Po spustu po Žabjem kraku z Razorja se je v torek, 6. 5., na mesto zločina vrnil Jaka Ortar, tokrat z Markom Kernom. Po sosednjih vesinah sta presmučala zanimivo novo smer s skupnim iztekom. Po prvih sto skupnih metrih in glavnih težavah Žabjega kraka sta zavila levo iz smeri ter po prehodih več ali manj naravnost navzgor dosegla severni greben. Na vzhodni strani sta nadaljevala do

predvrha, ki je pet metrov nižji od glavnega vrha Razorja. Smučala sta po smeri vzpona po naklonini, ki se je konstantno gibala okoli 50°. Smer sta poimenovala Žabji skok (I, 50°, 400 m).

Precej redek spust z Velikega Oltarja sta 6. 5. opravila tudi Matej Kosem in Miha Lapanja (AO Bovec), Matej kot prvi z desko. Po spustu sta se povzpela še na Dovški Križ in se z vrha spustila čez **Jugovo grapo** koncu ture naproti.

Nekatere zahtevne smeri, takšne, ki zahtevajo precejšnje število zanesljivih zavojev, preden pridemo do varnega izteka, so bile presmučane že desetletja nazaj, za današnje čase, ne ravno idealno opremo. Ena izmed teh poteka **z Mlinarskega sedla** v okviru poti na Zgornje Ravni. Prvi spust sta opravila Tomaž Jamnik in Nejc Zaplotnik davnega 3. 4. 1976. Zadnje ponovitev te smeri je 24. 4. letos opravil Davo Karničar. Tudi on v idealnih razmerah, ki so omogočale smučanje globoko proti Jezerskemu. Osnovni karakter smeri predstavljajo dobra izpostavljenost,

logični prehodi, krajši skok pri Skretu, kakšnih sto metrov pod Mlinarskim sedlom in še en pri izstopu iz stene. Tudi mojster Davovega kova pa se ne more načuditi, kaj vse so že presmučali s precej "drugačno" opremo.

Kopne stene

V soboto, 10. 5., sta Grega Lačen in Andrej Gradišnik preplezala novo smer v Kordeževi rami. Smer vstopi desno od Vetrnega raza, odlikuje pa jo odlična skala. Smer sta poimenovala **Za moje punce** (VII+, A1, 170 m). Z izjemo zadnjih petih metrov, čez robni previs, je preplezana prosto. V smeri je šest svedrovcev (1 v prvem raztežaju, 2 v drugem in 3 v tretjem) ter trije klini. Stojišča se uredijo s klini in metulji, razen zadnjih dveh, ki sta skupni z obstoječimi smermi in sta opremljeni s svedri.

SV stena Jerebice je doživela zgoden in precej *netrendovski* obisk. Eno izmed tamkajšnjih zaprašenih smeri je v soboto, 17. 5., preplezala generacijsko mešana naveza Ivan Rejc-Rok Kurinčič (Soški AO). Preplezala sta **Smer**

ponočnjakov (V/IV, 300 m), ki je na prvo ponovitev čakala 32 let. Oceno sta dvignila na VI/IV. Vrh Jerebice sta dosegla po **Vzhodnem razu**.

V stenah Velebita je Iztok Tomazin sam preplezal kar nekaj smeri, v JZ steni Crljenega Kuka, ki se s svojo oddaljenostjo uspešno otepa pogledov, pa je preplezal novo smer in jo poimenoval **Leva smer** (IV, 250 m).

Kangčendzenga

Še novica za konec. V Himalaji so odprave v polnem teku, na vrata počasi že trka monsun in vsi hitijo z vzponi na vrhove. Vrh Kangčendzenga sta dosegla tudi Romano Benet in njegova žena Nives Meroni. Nanj sta stopila 17. 5. ob 12. uri. To je njun že 12. skupni osemtisočak, dolgoletna želja in po težavah zadnjih let še toliko bolj izjemen dosežek. Gre za verjetno enega največjih korakov na poti do končne osvojitve vseh vrhov, ki segajo čez 8000 metrov.

Novice je pripravil
Peter Mežnar.

Žabji skok v Razorju Foto: Marko Kern



Grega Lačen v prvenstveni smeri Za moje punce Foto: Andrej Gradišnik



Dvestotica za Gašperja Pintarja

Gašper Pintar je s smerjo Kačji pastir (8a+) v Bitnjah prepezal svojo dvestoto smer z oceno 8a ali več. Dvajsetletni Škofjeločan je v svojo statistiko prvo osmico vpisal leta 2008: smer Déversé satanique (8a+) v francoskem plezališču Gorges du Loup. Že istega leta je prepezal svojo prvo smer z oceno 8b, in sicer Mrtvaški ples v Mišji Peči, uspešen pa je bil še v štirih smereh z oceno 8a. Na svojo prvo 8c je čakal le eno leto. V Mišji Peči je leta 2009 prepezal Strelovod, v istem letu pa je bil uspešen kar v treh smereh z oceno 8a na pogled. Leta 2010 je bila njegova najtežja prepezana smer ocenjena z 8b+. Svojo drugo 8c je prepezal leta 2011, in sicer smer Revolucija v Pajkovi strehi. Tega leta je zvišal tudi mejo plezanja na pogled, saj je bil uspešen kar v treh smereh z oceno 8a+. Največjo količino osmic je prepezal leta 2012, saj jih je na svoj seznam zapisal kar 52. Leta 2013 je prepezal svojo prvo 8c+, opravil je četrti vzpon v smeri Privid v Bohinjski Beli.

Tim Unuk do svoje prve 8c+

Tim Unuk je svojo najtežjo smer do zdaj prepezal v svojem najbolj priljubljenem plezališču Kotečnik. Smer, ki jo je prvi prepezal Luka Zazvonil, prvo ponovitev pa je opravil Izidor Zupan, se nahaja v sektorju Oboki. Mladinski reprezentant Slovenije je za 30 metrov dolgo smer, ki poteka večinoma v strehi, porabil 10 poskusov. Odlična forma se je napovedovala že nekaj časa, le nekaj dni prej je bil namreč uspešen v dveh smereh z oceno 8c, v smeri The secret (8c) v plezališču in Corrida v Mišji peči.

Anej do 8a pri enajstih letih

Anej Batagelj, član Društva za razvoj plezalne kulture, je za prvo-majske počitnice plezal v španskih

plezališčih. Visoka motivacija in naporni treningi, ki jih vodijo Katarina in Klemen Kejžar ter David Debeljak, so pripomogli, da je Anej pri vsega enajstih letih prepezal svojo prvo smer z oceno 8a. Uspešen je bil v smeri El Guardia, za katero je potreboval 7 poskusov. Tako je postal drugi slovenski plezalec s prepezano smerjo osme stopnje težavnosti pri tej starosti. Poleg tega je bil v drugem poskusu uspešen v smeri Festa forte (7c), na pogled je prepezal smer Pitus i flautes (7b). Prvi Slovenec, ki je smer osme stopnje po francoski lestvici, in to celo z oceno 8a+, prepezal že pri enajstih letih, je Blaž Rant. V plezališču Pod sušo je bil leta 1995 uspešen v smeri Gož (8a+). Blaž je nato pri trinajstih letih poskrbel tudi za "najmlajšo" slovensko 8b, Mrtvaški ples v Mišji Peči.

Water world (9a) za Škofica

Domen Škofic je v Pajkovi strehi v Ospu prepezal megalomansko smer Water world (9a). Smer je na začetku marca (in pred dvema letoma kot prvi) prepezal Klemen Bečan. Za Domna je to že šesta smer z oceno 9a v karieri in druga letos. Pri najstarejših letih je prepezal smer Martin Krpan v Mišji Peči, natanko pred dvema letoma pa je bil uspešen v smeri Halupca 1979 v Pajkovi strehi. Potem vse do konca lanskega leta ni prepezal tako težke smeri, o nadaljnjih uspehih v Mišji Peči (Sanjski par), Siurani (Estado critico) in Margalefu (Era Vella) pa smo že pisali.

Tri balvanske tekme za SP 2014

Konec aprila je v kitajskem Chonggingu potekala prva tekma za svetovni pokal v balvanskem plezanju za sezono 2014. Slovenija je imela na tekmovanju dva predstavnika. Oba sta tekmovanje, kjer je pri moških slavil Jan Hojer, pri ženskah pa Juliane Wurm, končala v polfinalu, Jernej Kruder s 13., Mina Markovič pa z 18. mestom.

Že na drugi tekmi v azerbajdžanskem Bakuju so se Slovenci bolje odrezali, tam je Mina Markovič v finalu prepezala na končno 5. mesto, Jernej Kruder pa je svoj nastop zaključil v polfinalu s končnim 16. mestom.

USTVARJENO ZA SVOBODO

Strmimo k razvoju opreme, ki omogoča večjo svobodo pri gibanju v neokrnjeni naravi. Rezultat je nizka teža in ergonomični dizajn opreme za večji užitek na vsakem koraku.

Več na: www.salomon.com




salomon

Zmage sta se veselila Dmitrii Shara-futdinov in Anna Stöhr. Tretja balvanska tekma za svetovni pokal v sezoni 2014 je potekala v švicarskem Grindelwaldu. Slovenci smo imeli v finalu enega predstavnika, ki pa tam sploh ni nastopal. V finale se je s prvim rezultatom polfinala uvrstil Jernej Kruder, ki pa je plezanje v finalu zapravil z zamudo v izolacijsko cono. Tako se je moral zadovoljiti s končnim 6. mestom. V ženski konkurenci smo imeli dve polfinalistki. Mina Markovič je končala na 7. mestu, na 17. pa mladinka Katja Kadič. Domen Škofic je svoj nastop končal v kvalifikacijah in zasedel končno 33. mesto. Že druge zmage letos se je pri moških veselil Jan Hojer, pri ženskah pa prve Shauna Coxey.

Prva tekma za DP 2014 v Slovenski Bistrici

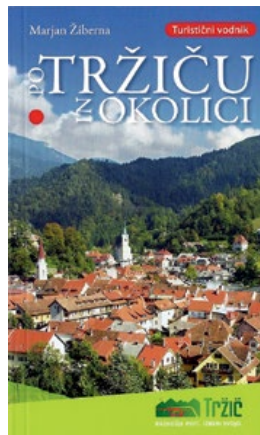
Državno prvenstvo v sezoni 2014 so v nedeljo, 11. maja, s tekmo v težavnosti odprle mlajše in srednje kategorije. Cicibani in cicibanke ter mlajši dečki in mlajše deklice so se po novem pravilniku pomerili v dveh smereh. Starejši dečki in deklice ter kadeti in kadetinke so najprej imeli kvalifikacije, najboljših pet pa se je pomerilo še v finalu. Zmag na prvi tekmi so se veselili Bine Meke in Letija Fajfar/Betka Debevec (cicibani, cicibanke), Nik Golej in Lučka Rakovec (mlajši dečki in deklice), Luka Drolc in Janja Garnbret (starejši dečki in deklice) ter Tine Rozmanič in Sara Lukič (kadeti in kadetinke).

Novice je pripravil
Peter Mikša.

LITERATURA

Tržič – iz mesta do vrhov

Marjan Žiberna: **Po Tržiču in okolici: turistični vodnik.** Tržič, Občina Tržič, 2014. 120 str.; 9,80 EUR.



Včasih kar malo pozabimo, da je Tržič eno od pomembnih izhodišč za pot v gore. Tam, na stiku Karavank in Kamniško-Savinjskih Alp pa je, kot na drugih planinskih izhodiščih, veliko zanimivega. In škoda bi bilo, če bi kar tekli mimo. Obiskovanje gora je vendarle tudi spoznavanje z zgodovino, kulturo, z dediščino, na katero smo lahko ponosni. Namen turističnega vodnika *Po Tržiču in okolici* je prav tak. Pokazati obiskovalcu, kaj je v mestu in okolici zanimivega, kdo in kdaj je tam pustil sledove ... In ker mesto leži med gorami,

je športno-planinskemu delu namenjen znaten del vsebine. Marjan Žiberna bralcu najprej predstavi Tržič in pomembnejše kraje tržiške občine, in to z znamenitostmi, zgodovino in ljudmi. Izvemo vrsto dejstev, ki so malo znana. Denimo, da je feldmaršal Josef Radetzky (prav tisti Radetzky iz Straussove koračnice) nekaj časa živel tudi v Tržiču. Spoznamo tržiške nekdanje in sedanje športnike (Jože Šlibar, svetovni rekorder v poletih, Bojan Križaj, odlični smučar ...), družino Born, katere lastništvo velikega dela gozdov okoli Tržiča je vplivalo tudi na napredek krajev (cesta v Jelendol), pa geološko dediščino Dovžanove soteske, arhitekturne posebnosti mesta, industrijo, po kateri je mesto znano še danes (čevljarstvo, tekstilstvo, kovinarstvo – kose), čeprav ni več tako močna kot v najboljših dneh. Del vodnička je posvečen prireditvam, ki ohranjajo to dediščino (npr. Šušarska nedelja, Mednarodni dnevi mineralov). Sprehodi se do vseh planinskih postojank, ob tem je opisanih nekaj planinskih poti, gremo na pašne planine, ki jih v tržiškem koncu ni malo, hkrati pa izvemo za številne možnosti športnega udejstvovanja.

Na koncu je lepo nanizana še sakralna dediščina – dober ducat cerkva. Zanimiva za planince je informacija, da je znameniti Jakob Aljaž del svoje duhovniške službe preživel tudi v Tržiču, še več, prav on je v slovenščino prevedel znamenito božično pesem *Sveto noč in prav v Tržiču* so jo leta 1871 prvič zapeli v našem jeziku. In da bralec, ki pohaja po okolici Tržiča, ne ostane brez hrane in prenočišča, je naveden še seznam turističnih kmetij. Kar sem v vodniku edino pogrešal, je seznam gostišč. Vodniku je priložen ličen zemljevid (merilo 1 : 30.000) z nekaterimi označenimi planinskimi in tematskimi potmi skupaj s podrobnim opisom, navedene pa so tudi vse znamenitosti, kočje, kmetije in planine. Menim, da so prav dejstva, ki so mnogim nepoznana, odlika območnih vodnikov, in da prav ti vodniki lahko bralcu in obiskovalcu širijo obzorje in obisku dodajo pomembno vrednost. Prijazno povabilo, ki ga je v uvodu napisal tržiški župan Borut Sajovic, odseva vso pestrost, ki čaka obiskovalca. Prav v tej pestrosti je vodnik *Po Tržiču in okolici* lepo uspel.

Marjan Bradeško

Kaj cveti v Sredozemlju?

Peter in Ingird Schönfelder: **Kaj cveti v Sredozemlju?** Prevedel Milan Lovka. Kranj, Založba Narava, 2014. 320 str.; 19,90 EUR.

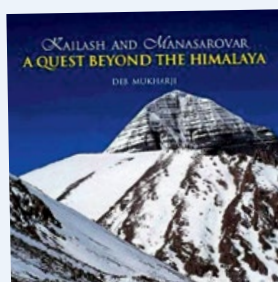


Čeprav v uvodu piše, da veliko rastlin, ki v Sredozemlju rastejo v gorah, in veliko endemičnih rastlin v knjižici ni omenjenih, pa je vendarle v njej opisanih več kot 500 cvetlic, grmov, dreves. In ne le tistih, ki rastejo kot okrasne rastline pred hoteli. Mnogo je takih, ki jih boste na svojih pohodih po pristnem svetu narave Sredozemlja odkrili še, ko boste na samotni mivkasti plaži, ko se boste zapletali v makijo ali šarili po garigi. Še več, na mnoge od njih boste naleteli še globoko v notranjosti obsredozemskih pokrajin, tudi v Sloveniji. Knjiga *Kaj cveti v Sredozemlju?* je priručnik za vsakega ljubitelja narave, ki ne gre le v gore, ampak svoje pohode usmeri tudi na obalo ali bližnjo, tudi kar bolj daljnjo okolico. Je knjiga za tiste, ki se raje sprehodijo le po parkih ali po urejeni krajini. In je knjiga, ki jo gledamo, saj je v njej skoraj 900 fotografij, posebej tiste na lihih straneh so pravi užitek, ker so dovolj velike. Avtor je ubral že preizkušeno pot za poljudne rastlinske vodnike in nam na začetku zelo razumljivo predstavlja zasnovo knjige ter nas pouči o značilnostih sredozemskega prostora in rastlinstva. Standardni je tudi slikovni del, ki na vsakomur jasen način razloži botanične pojme, ki jih bo potreboval pri določanju rastlin. Zatem pa sledi pregled rastlin: cvetje po barvi cvetov (bela, rumena, rdeča/rjava in modra), z dodatno ureditvijo glede na število venčnih listov, na koncu so rastline,

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana T: 01 2410 656, E: konzorcij@mk-trgovina.si

Izredno privlačno čtivo, sodi v sam vrh alpinistične literature.



Deb Mukharji:
**Kailash and Manasarovar:
A Quest Beyond
the Himalaya**

NIYOGI BOOKS of India, april 2014

(trda vezava; 252 strani; barvne
fotografije; cena 53,90 EUR)



Obiščite našo novo spletno stran! www.konzorcij.si

ki so pretežno zelene ali imajo zelene cvetove (praproti, iglavci, listavci, grmi, zelnate rastline). Tako po tej plati sploh ne bi smelo biti težav, ko naletite na sredozemsko rastlino in vas zanima, katera je. Opis posamezne rastline (po dve sta na eni strani) obsega ime, latinsko ime, čas cvetenja, kratko razlago, pregled značilnosti, nahajališč in razlago podobne (sorodne) rastline z njeno fotografijo. Poleg je zemljevid Sredozemlja z označenimi nahajališči (po državah oziroma regijah, od Kanarskih otokov do vzhodnega Sredozemlja). Sosednja stran ponuja veliko fotografijo opisane rastline in manjšo, ki pokaže kakšno značilnost predstavljene rastline. Nasploh so fotografije res kakovostne, so med najboljšimi v podobnih priročnikih. Ko tako listamo po knjižici, se nam zazdi, kot da so sredozemske rastline še posebej barvite, polne svetlobe, ki so je tako in tako deležne veliko. Pa ni le lepota tisto, kar nas navduši. V knjigi odkrijemo vrsto stvari, za katere morda še nismo slišali – da so

kapre pravzaprav še neodprti cvetni popki kaprovca, da je drevesasta resa dobra za metle in izdelavo pip, da je oleander smrtno strupen in vej nikakor ne smemo uporabiti za raženj, da je osjelijko mačje uho bolj podobno pajkom kot osam ... Prava učna ura, kaj še, pravi učni dnevi čakajo navdušenega bralca in raziskovalca sredozemskih pokrajin. Je kaj, kar mi ni bilo všeč? Predvsem res majhne črke, kar pa je razumljivo, saj je knjižica priročna in vsebuje ogromno informacij. Morda je avtor računal, da je v Sredozemlju veliko sonca in bo za branje dovolj svetlobe. V sklopu številnih priročnikov, ki v prevodih izhajajo pri založbi Narava, je *Kaj cveti v Sredozemlju?* gotovo med barvitejšimi, vsebinsko polnimi in preprosto – dobrimi! Naj kdaj vašo pot v gore zamenja pot v obmorske pokrajine. S tem priročnikom boste spoznali, kaj vse lepša najbolj cvetoče pomladne mesece. In pomlad v Sredozemlju pride zgodaj.

Marjan Bradeško

PLANINSKA
ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Prva seja novega 23-članskega upravnega odbora (UO) PZS je bila 8. maja na Mengeški koči na Gobavici. Sestavljajo ga predsednik PZS Bojan Rotovnik, podpredsedniki PZS Miro Eržen, Tone Jesenko in Roman Ponebšek, na skupščini PZS izvoljeni člani UO PZS Brigita Čeh, Milena Brešan, Slavica Tovšak, Jožef Bobovnik, Marija Štremfelj, Danilo Škerbinek in Štefan Keber ter predsedniki meddruštvenih odborov planinskih društev. PZS je objavila prosto delovno mesto poslovnega sekretarja PZS, društva in organe PZS so pozvali k predlaganju športnih potez ter k sodelovanju v javni obravnavi osnutka Izvedbenega načrta Nacionalnega programa športa v RS za obdobje 2014–2023.

PZS vabi na dan slovenskih planinskih doživetij 2014 oz. na dan slovenskih planincev ob 120-letnici Orožnovce koč (prve koč Slovenskega planinskega društva), ki bo v Bohinjski Bistrici 14. junija. 24. maja so skupaj s soorganizatorji pripravili že peti dan Alpske konvencije – po alpskih dolinah s kolesom in peš, na katerem se je zbralo veliko obiskovalcev. PZS je pripravila delavnico v Novem mestu o aplikaciji Naveza za planinska društva ter objavila najvišje cene prenočevanja in osnovne oskrbe v planinskih kočah 2014. Na spletni strani PZS lahko od maja dalje najdete kontaktne podatke planinskih koč na Balkanu (<http://bmu.pzs.si>). Predstavniki PZS, s predsednikom PZS Bojanom Rotovnikom na čelu, so se 25. in 26. aprila udeležili letnega sestanka s Planinsko zvezo Hrvaške (HPS) v Ogulinu, kjer so pregledali dosežene cilje in načrtali sodelovanje v prihodnje. Kot gosti HPS so se udeležili tudi praznovanja 140-letnice HPS in vzpona na Klek, kjer se je daljnega leta 1874 porodila ideja za ustanovitve HPS.

Rezervacijski center
T: +386 (0)5 38 00 480
E: info@lto-sotocje.si

ALPE ADRIA TRAIL

Pohodništvo po rajskem vrtu

3 dežele, 3 kulture, 43 pohodniških etap ... 1 nepozabno doživetje

www.alpe-adria-trail.com



Od večnega ledenika **Grossglockner**, po dolini **reke Soče**, do azurno modrega **Jadranskega morja**.

KÄRNTEN
LUST AM LEBEN

I FEEL
SLOVENIA

FRIULI VENEZIA GIULIA

Izšla je knjižnica *Vozni redi v Alpah*, ki jo je izdala CIPRA Slovenija s partnerji, tudi s PZS. V knjižnici je objavljenih 37 vozni redov avtobusov, vlakov, žičnic in ladje po slovenskih Alpah in v Avstriji. Dobite jo na sedežu PZS in v planinskih kočah tega območja, v e-obliki je dostopna na spletni strani PZS.

Upravni odbor PZS je na predlog predsednika PZS pozval društva in komisije PZS, naj predlagajo člane za obdore PZS za mandatno obdobje 2014–2018 (odbor za usposabljanje in preventivo, odbor za članstvo, odbor za pravne zadeve, odbor za založništvo in informiranje ter za člane raziskovalne skupine PZS).

PZS in Petrol sta združila moči, tako da so na Petrolovih bencinskih servisu to pomlad za vse, ki imate radi pohodništvo, pripravili ugodno ponudbo izdelkov za prosti čas Hi-Tec, skupaj s PZS so pripravili nagradno igro za najmlajše planince "v hribih je lepo", v načrtu pa je tudi možnost, da se včlanite v PZS kar na Petrolovih bencinskih servisu.

PZS skupaj z gospodarskim razstaviščem v Ljubljani vabi na razstavo Možgani, ki je na ogled do 24. avgusta. Člani PZS vstopnice dobijo ceneje. PZS je sodelovala v več televizijskih in radijskih oddajah, povabila je plezalce na snemanje TV-oglasa, odzvala pa se je tudi na razna vprašanja in pobude. Mladinska komisija (MK) je objavila razpisa za sofinanciranje planinskih taborjenj 2014 in za usposabljanje mladinskih voditeljev. Predstavili so mladinske planinske taborje v letošnjem

poletju in novosti na področju varstva pred požarom v naravnem okolju, seveda s planinskega vidika. 17. in 18. maja so skupaj s PD Savinjske orientacijske lige izvedli slovensko planinsko orientacijsko tekmovanje, ki je potekalo na Savinjskem; v desetih kategorijah se je pomerilo 83 ekip. Aprila sta se predstavnik MK odzvala na vabilo Planinske zveze Bosne in Hercegovine z namenom, da predstavita delo z otroki in mladimi na področju planinstva v Sloveniji.

Gospodarska komisija (GK) je poročala z zbora gospodarjev, ki je bil prvi po mnogih letih. Delegati so med drugim potrdili Pravilnik GK ter najvišje cene za prenočevanje in osnovno oskrbo v planinskih kočah. Za načelnika GK je bil izvoljen edini kandidat Janko Rabič, za člane IO GK PZS pa Marjeta Bricl, Zoran Kos, Ivan Likar, Andrej Marušič, Drago Dretnik, Valentin Rezar, Roman Resnik in Jože Rajh. GK PZS je objavila razpise za koriščenje helikopterskih prevozov opreme in materiala za namene ekološke sanacije planinskih koč v letu 2014 ter za pridobitev certifikatov "Okolju prijazna planinska koča" in "Družinam prijazna planinska koča". Planinska društva je pozvala k informativnim prijavam za svetovanje, ki ga nudi svetovalna pisarna PZS za planinske kočice.

Komisija za planinske poti (KPP) je objavila seznam registriranih markacistov PZS in markacistov pripravnikov v letu 2014 ter razpisa za sofinanciranje smernih tabel na planinskih poteh in posebej na Slovenski planinski poti in Razširjeni Slovenski planinski poti. Vodniška komisija (VK) je objavila seznam registriranih vodnikov PZS in pripravnikov vodnikov PZS za leto 2014, poročali so s štirih izpopolnjevanj za vodnike PZS in z usposabljanja za vodnike PZS za snežne razmere. Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je predstavila Grosupeljsko planinsko pot, ki je odslej namenjena tudi turnim kolesarjem. In prav po tej poti je potekala v začetku junija tudi tradicionalna spomladanska tura KTK PZS. Povabili so na že 6. turnokolesarski tabor, ki bo letos ponovno na Pohorju (od 12. do 17. avgusta), vse zainteresirane pa na usposabljanje za turnokolesarske vodnike, ki bo potekalo 7. in 8. junija na Mozirski koči na Golteh ter od 26. do 29. junija na Valvasorjevem domu pod Stolom.

S prvega dela že 12. usposabljanja za varuhe gorske narave, ki je potekalo na Boču in v planinski koči Velikonočnica,

so poročali v Komisiji za varstvo gorske narave (KVGNN).

Alpinisti so pospremili na pot kar tri odprave na Aljasko, prvi dve (Blaž Navršnik in Matjaž Dušič ter odprava AO PD Železnica) sta krenili 20. maja, tretja (Ivan Pešl, Matej Balazič, oba AO PD TAM Maribor) pa 24. maja. Objavili so razpis za udeležbo na taboru *Trad climbing meeting* v Italiji ter za mednarodni festival v Chamonixu. Predstavili so predlog Pravilnika Komisije za alpinizem PZS in poročali o uspešnih vzponih najuspešnejše alpinistke v letu 2013 Nastje Davidove (AP PD Ljubljana-Matica) v Franciji.

V športnem plezanju se je nadaljeval svetovni pokal (SP) v balvanškem plezanju 2014; na prvi tekmi na Kitajskem sta Mina Markovič in Jernej Kruder dosegla 13. (Jernej) in 18. mesto, na drugi tekmi v Azerbajdžanu se je Mina uvrstila prvič letos v finale in dosegla 5. mesto, Jernej pa je končal v polfinalu na 16. mestu. Na tretji tekmi v Švici so se naši uvrstili takole: Jernej 6., Mina 7., Katja Kadič 17. in Domen Škofic 33. mesto, na četrti tekmi SP pri sosedih v Innsbrucku pa je Jernej zasedel 7. mesto, njegova sestra Julija Kruder 14., Domen 18., Jure Bečan 21., Mina 39. in Katja 43. mesto. Potekala so tudi državna prvenstva v vseh kategorijah, poročali pa so tudi o uspešnih mladih plezalcih v najzahtevnejših plezalnih smereh in z zaključka pokala regij iRCC 2014 v Wolfsbergu. Plezalce so opozorili na gnezdenje postovk v plezališču Bohinjska Bela, povabili pa na odprtje plezalne stence v Komendi. Komisija za gorske športe (KGŠ) je poročala o zaključku letošnjega skupnega slovensko-hrvaškega odprtega prvenstva v lednem plezanju. V Paklenici je konec aprila potekala seja komisije za tekmovalno ledno plezanje Mednarodnega združenja planinskih organizacij UIAA, ki se je udeležil tudi slovenski predstavnik.

V sklopu preventivnih dejavnosti so se predstavniki PZS skupaj s predstavniki GRZS mudili na delovnem obisku v tovarni Petzl (Francija). Poročali pa so tudi o rezultatih literarnega natečaja Slovenskega planinskega muzeja (SPM) in o dobrodelnem filmskem večeru v SPM, katerega zbrani prostovoljni prispevki so namenjeni družinam šestnajstih Šerp, ki jih aprila letos v južni steni Everesta pod seboj pokopal snežni plaz. V SPM si lahko ogledate tudi predstavitev posoških planinskih društev "Na skrajnem ogranku".

Zdenka Mihelič



Na skrajnem ogranku – Posoška planinska društva

Na skrajnem ogranku – slovenski tej veji – bedite, drhtijo vam srčni utripi, stražarji molčeči kot stoični kipi, o, nepremakljive planine ob meji. (Ludvik Zorzut: Planine ob meji)

V Mojstrani je bila na ogled razstava, ki jo je o svoji zgodovini skupaj s Slovenskim planinskim muzejem in Planinsko zvezo Slovenije pripravil MDO PD Posočja. Na 19. panojih je v sliki in besedi prikazana planinska dejavnost vse od njenih zametkov dalje, od prve vpisne knjige, prve označene poti, prve kočice ... do danes. Vse se je resneje začelo pred več kot 150 leti. Po pomladi narodov sredi 19. stoletja so si tudi v Avstro-Ogrsko zajeti narodi poskušali izboriti svoj prostor. Monarhija jim je krila rezala z različnimi načini kolonizacije, tudi z ustanavljanjem germanskih društev, ki bi prevladala na vseh področjih. Narodi pa so snovali svoje nacionalne programe, ustanavljali društva, borili se za svoj jezik, za volilno pravico. Tudi na Primorskem se je, enako kot med drugimi Slovenci (kot beremo v prejšnji številki *Planinskega vestnika*) odvijal boj za nacionalno preživetje. Na narodnostnem robu jih ni ogrožal le germanizem, ampak so se zahodni sosedje – potomci velikega Rima – tipaje spogledovali z nekdanjimi mejami na vzhodu. Velike nacije so Primorce stiskale med svoja kladiva in nakovala.

Enako je bilo s hribi. Na skrajnem ogranku se je bilo treba, da bi "stali inu obstali", še posebej trdo boriti. Po ustanovitvi Slovenskega planinskega društva leta 1893 je za kamniško, savinjsko in radovljiško podružnico leta 1896 sledila še soška podružnica.

Obvestilo prejemnikom Planinskega vestnika

Zaradi prenove informacijskega sistema še vedno prihaja do težav pri prejemanju Planinskega vestnika. V naslednjih dneh bomo za naročnike izdali položnice za letno naročnino na revijo za leto 2014.

O morebitnih nepravilnostih nas obvestite na telefonsko številko 01 43 45 690 ali na el. pošto hedvika.petkovsek@pzs.si.

Za nastalo situacijo se vam opravičujemo in vas prosimo za razumevanje.

Strokovna sodelavka za Planinski vestnik Hedvika Petkovšek



Leta 1903 je bila ustanovljena ajdovsko-vipavska, naslednje leto še idrijska in cerkljanska. Člani soške podružnice so pod Krnom leta 1901 postavili Trillerjevo kočo, leta 1907 sta bili odprti koči na Javorniku in Poreznu. Do leta 1906 je soška podružnica nadelala in označila 46 poti v Posočju. Prve so vodile na Matajur in Krn. Organizirali so izlete, shode, skrbeli za kulturne prireditve, osveščali, izobraževali . . .

Rast in razvoj planinske dejavnosti sta bila v teh letih povezana z odkrito borbo proti poseganju tujcev v naše gore. Rodoljubi so se združevali iz narodno-obrambne nuje, primorske-mu gorskemu svetu so želeli ohraniti slovensko lice. Čeprav vojna leta društveni dejavnosti niso bila naklonjena, fašistični oblastniki so delovanja društev celo prepovedali, je takoj, ko se je odložilo orožje, planinska dejavnost nadaljevala začrtano delo. Seme je bilo uspešno posejano že mnogo prej. Sejalci na soškem so bili Stanič, Tuma, Abram, Kugy, Gregorčič, njihovo delo so nadaljevali Jug, Jelinčič, Zorzut in tako iz nove generacije v novo. Vseskozi tesno prepleteni z nacionalno nujo so utrlj globoke sledi in leta hrepenenja v okovih jih niso zabrisala.

Na teh stebrih trdno stojimo in delujemo še danes. Vso to ljubezen in delo začutimo ob razstavi MDO Posočja. Danes v 16 društvih s te in one strani meje deluje več kot 3500 članov. Planinska dejavnost je živa, razvija in spreminja se glede na čas in prostor, v katerem smo. Odsekom kot so mladinski, izletniški, markacijski, alpinistični, gospodarski, se pridružujejo novi – varstvo gorske narave, turnosmučarski, turnokolesarski, ekstremni športi . . . Isto streho so si ali pa si ponekod še delimo z jamarji, orientacisti, gorskimi reševalci. Publičistična polica je obsežna in nanjo

Direktor muzeja Miro Eržen med nagovorom ob odprtju razstave
Foto: Anka Vončina

smo še posebej ponosni. Čeprav kot majhen del Slovenije, smo enako kot naša domovina v vsem vseskozi smelo korakali ob ostalih nacijah. Razstava bo v prihodnje zaokrožila po krajih, kjer je doma in kjer bi nas radi spoznali. Pristrčno vabljeni, obiščete jo; v vročih poletnih mesecih v Podbrdu in Cerknem, jeseni v Idriji in Novi Gorici . . .

Anka Vončina



Belarjev naravoslovni dan

Triglavski narodni park vsako leto ob evropskem dnevu parkov organizira Belarjev naravoslovni dan za petošolce osnovnih šol iz neposredne



okolice narodnega parka. Že 16. Belarjevih dni se je 22. in 23. maja udeležilo 460 otrok iz trinajstih šol. Slovenskim osnovnošolcem so se pridružili še njihovi vrstniki iz narodnega parka Risnjak s Hrvaške in narodnega parka Nockberge iz Avstrije. Naravoslovni dan nosi ime po dr. Albinu Belarju, ki je leta 1906 predlagal zavarovanje Doline Triglavskih jezer, kar se je uresničilo osemnajst let pozneje, pred 90 leti.

Sodelavci TNP za Belarjev naravoslovni dan vsako leto pripravijo zanimive postaje s skritimi pismi. Njihova pot poteka ob zgornjem delu Soške poti do Informacijskega središča TNP Dom Trenta. Na ta način otroci razgibano in na zanimiv način raziskujejo posebnosti narodnega parka in predvsem Trente. S pomočjo biologov, geologov in nadzornikov TNP se radovednim očem odkrijejo stvari, ki jih sicer ne opazijo. Učence ob zaključku čaka tudi prava trentarska malica – čompe (krompir) s slano skuto.

V informacijskem središču TNP Dom Trenta so učenci sodelujočih šol pripravili razstavo z naslovom Družinsko kmetovanje in kmetije v Triglavskem narodnem parku. Organizacija Združenih narodov za prehrano in kmetijstvo je leto 2014 razglasila za mednarodno leto družinskega kmetovanja. Razstava, kako učenci razmišljajo o pridelavi kakovostne hrane in ohranjanju biotske raznovrstnosti, bo v Domu Trenta na ogled do konca junija 2014. Letošnji Belarjev naravoslovni dan je posvečen tudi evropskemu dnevu očarljivih rastlin. V akcijo je vključen

Pri Kugyjevem spomeniku v Trenti
Foto: Aleš Zdešar

Prirodoslovni muzej Slovenije, ki je udeležencem naravoslovnega dneva omogočil brezplačni obisk in vodenje po botaničnem vrtu Juliana v Trenti. Ozaveščanje in naravovarstvena vzgoja sta dve od osnovnih poslanstev narodnega parka; s pomočjo Belarjevih dni in podobnih dogodkov otroci narodni park obiščejo, ga spoznajo ter razmišljajo o pomenu ohranjene narave in kulturne dediščine.

Maja Fajdiga Komar

V SPOMIN

Janez Petrič - Šara (1950–2014)



Prav rad bi povedal kaj o Janezu, če bi mi bilo dano, v kakem drugem trenutku. Tako pa pretresen ob njegovem slovesu od tega sveta, kljub več kakor 40-letnemu prijateljstvu, težko najdem prave besede. Rojen je bil v Poljčah na Gorenjskem, zanj najlepši vasi na svetu. Tu je preživel mlada leta z mamo in dvema bratoma. Z domačega okna se mu je odpiral pogled na Triglav in gore so ga kmalu čisto prevzele. Zaneseno je prebiral gorniške knjige in plezal. Gore so mu bile gotovo tudi protiutež trdemu delu, saj se je že po osnovni šoli zaposlil v tovarni Veriga, pozneje pa v Železarni in Elanu. Najino prvo bežno gorniško poznanstvo je tragedija leta 1970 poglobila v prijateljstvo in zaznamovala za vse življenje. Z mojim bratom Silvom ju je med plezanjem v francoskih Alpah zajelo neurje, iz katerega se je na čudežen način izvlekel le Janez. Ta tragična preizkušnja ga je močno povezala tudi z našo družino in na neki način je postal njen del.

Ljubezen do gora ga je posredno pripeljala tudi do ljubezni njegovega življenja, žene Mariče. Ob njej je spoznal, da je življenje lahko spet lepo, laže je predelal tragično izkušnjo iz

francoskih Alp ter se leto po njej poročil in preselil v Ljubljano. Za plezanje ob zidanju hiše in mladi družini preprosto ni bilo več časa. A kljub temu se je, kakor pravi Gorenjec, ki se preseli v Ljubljano, dobro zavaroval. S seboj je prinesel ljubezen do Avsenikove glasbe in Planice, ki ju je ves čas skrbno negoval. Med drugim je več kakor trideset let prostovoljno zavzeto skrbel za dobro počutje planiških delavcev in skakalcev. Trije otroci so rasli in počasi že prevzemali uspešno obrt, ki sta jo ustvarila z Maričo. Vse je v trdem delu teklo nekako v pravo smer. Vem, da je bil ponosen na to, kar mu je uspelo, čeprav se ni nikoli hvallil. In ko bi moral vse bolj uživati v sadovih svojega dela, mu je leta 1993 prometna nesreča vzela hčerko. Vse se mu je podrla. Skozi leta se je znova pobiral, a popolnoma pobral se ni nikoli. Po pripovedovanju žene Mariče je najbolj užival v pokoju od leta 2008 v svoji počitniški hišici na Kavciah nad Uskovicno. Včasih v krogu družine, včasih sam. Rad se je pogovarjal, vse ga je zanimalo in rad je svoje mnenje o vsem tudi jasno povedal. Želel je, da bi bilo na svetu več ljudi v pravem, plemenitem pomenu te besede. Ljudi, ki jim največ pomenijo ljubezen, sočutje in pomoč sočloveku. Ljudi, ki se ne pustijo voditi sistemu, ki niso sebični in ne hlatajo za materialnimi dobrinami. Rad je poudaril, da se bomo morali vsi nekoč posloviti in da ničesar ne bomo mogli vzeti s seboj. Čeprav je lani hudo zbolel, nihče med nami ni mogel verjeti, da se bo Janez poslovil tako kmalu. Še pred dobrim mesecem, ko sva govorila po telefonu in je dal slutiti, da se postavlja, nisem verjel. Da je morda v slabi koži zaradi svojega počutja in vsega hudega, kar mu je prineslo življenje. Obljubil sem mu, da pridem enkrat spomladi do njega, da se malo pogovoriva in obudiva spomine, ki jih je res veliko. Pa je kar odšel, in to ravno v času njemu tako ljubega planiškega praznika. Dragi Janez, na tem svetu se fizično ne bova več srečala, prihajala pa si bova naproti v mojih mislih in spominih. Pogrešal bom tvojo glasno in močno besedo. Pogrešal bom spominske šopke rušja, ki si jih več kakor štirideset let tako skrbno in spoštljivo prinašal na grob mojega brata v Šentvid. Res je, kakor si rekel, da se bomo morali vsi nekoč posloviti. A vsakemu od nas je tudi dana možnost, da svoje kratko življenje preživi kar najbolj plemenito ter

pošteno do sebe in drugih. Janez, tebi je to uspelo, zato počivaj v miru.

Viki Grošelj

Franc Rozman - Jevodovc

(1951–2013)



Kako hitro čas beži, minilo bo skoraj leto dni, odkar smo se poslovili od Franca. Žalost nas je zagnila ob novici, da je za vedno odšel od nas. Na njegovi zadnji poti na bistriško pokopališče smo ga 5. julija 2013 spremljali domači, sodelavci, planinci, prijatelji. K večnemu počitku smo ga položili mnogo prezgodaj. Obljubili smo, da bo v mislih še vedno z nami, s svojim vedrim duhom, prešernim nasmehom pod črnimi brki, optimizmom in srčnostjo, vedno pripravljen pomagati. Rodil se je 24. januarja 1951 v Kamnjah v Spodnji Bohinjski dolini, v kleni kmečki družini. V zibelko mu je bila položena ljubezen do domače zemlje, dela, športa in planinstva. Ustvaril si je srečno družino, ki mu je vedno stala ob strani, svojo poklicno pot pa je posvetil lesu in gradbeništvu, v katerem je postal strokovnjak. Posebna zahvala gre Frenku za obnovo prve slovenske planinske kočice Slovenskega planinskega društva, Orožnove kočice na planini Za Lissem pod Črno prstjo. Letos, 15. julija 2014, bo minilo 120 let od odprtja kočice, mejnika slovenskega planinstva. Njegovo delo, zagnanost in strokovnost so vtakani v vsak košček nove Orožnove kočice. Ko njegovi prijatelji in planinci stojimo pred kočico, stojimo pred njim in z njim v mislih. Pogrešali ga bomo, ob jubileju se bomo zaman ozirali na stezo do Orožnove kočice, da bi videli, kdaj se bo prikazal, obdan z vnučinjami in najmlajšo vnučinko na rami, s svojim prešernim nasmehom in pozdravom "bogdaj". Še enkrat hvala za vse, v mislih je z nami. Za sadove njegovega dela smo mu hvaležni planinci PD Bohinjska Bistrica.

Lovrenc Vojvoda

Milan Valant


(1939–2014)



Na kranjskem pokopališču smo se 8. marca 2014 poslovili od vrhunskega alpinista, gorskega vodnika in reševalca Milana Valanta. Rodil se je v Radovljici, od koder je že v 50. letih zašel med jeseniške alpiniste in gorske reševalce. Leta 1964 je opravil izpit za gorskega vodnika, pozneje pa je pridobil tudi mednarodno licenco. Dom in družino je začel graditi v Kranju z izjemno vneto in vsestranskim elanom. Po končani Iskrini industrijski šoli v Kranju je ob delu maturiral na elektrofakulteti. Ves čas je bil zaposlen v Iskri. Zadnjih trideset let je bil tudi A član PD Kranj. V domačih gorah je preplezal skoraj vse najslabikotnejše plezalne smeri v Steni, Špiku, Jalovcu, Travniku, Draških ostenjih nad Krmo, Prisojniku, Ojstrici, Koglu. Zašel je tudi v Visoke Ture, Dolomite, Durmitor ... Večkrat je preplezal Čopov steber, Aschenbrennerjevo smer v Travniku, Zajedo Šit. Milana so gore, ostenja in grebeni privabljali tudi v zimskem času. V Julijskih in Kamniško-Savinjskih Alpah je preplezal znameniti Severozahodni greben Kočne, Ozebnik v Prisojniku, Oltar z Rokavi, Pallavicinijev žleb v Grossglocknerju, prečil je Mont Blanc. Bil je tudi navdušen turni smučar, rad je smučal v Triglavskem pogorju, v 60. letih skoraj nikoli ni zamudil zgodnje-spomladanskega triglavskega smuka. Smučal je tudi s Sonnblicka, Grossvenedigerja, Hochalm Spitze ... Leta 1962 je Milan zbral ekipo dveh navez z namenom, da bi slovenski alpinisti prvič preplezali enega najtežjih grebenov, Aiguille Noire in Aiguille Blanche de Peuterey do vrha Mont Blanca. Na odpravo je povabil mlade slovenske alpiniste in jih seznanil z alpinizmom v Centralnih Alpah. Tisti čas so nekoliko starejši alpinisti, med njimi tudi Rado Kočever, govorili, da je prečenje grebena Peuterey slavna in imenitna plezalna smer, o kateri smo lahko samo

sanjali. Odprava je popolnoma uspela, saj je bil vzpon po veličastnem grebenu kljub slabemu vremenu zaključen. Milanova naveza je kot prva slovenska naveza preplezala tudi jugozahodni greben z mesti VI. težavnostne stopnje v Aiguille Noire de Peuterey. Po opravljenem cilju odprave je Milan z vneto in zagnanostjo s soplezalcem preplezal še tehnično zahtevno smer v Velikonomem zobu (Dent du Géant) pa tudi Hudičev greben (Arête du Diable). Ti dosežki so presenetili tudi slovenskega vrhunškega alpinista Marjana Keršiča - Belača, analitika alpinističnih dejanj, ki je v osrednje slovenske medije zapisal: "Slovenski alpinisti zašli v areno mednarodnega alpinizma". To Belačevo priznanje je nehote dalo navdih in želje za nova alpinistična dejanja v svetovnih gorstvih. Na tej odpravi se je Milan seznanil s članom avstrijske odprave v Centralni Kavkaz leta 1961. Po srečni vrnitvi Milanove odprave se je "nehote" uredničila želja alpinistov in Planinske zveze Slovenije za odhod slovenskih alpinistov v Centralni Kavkaz leta 1963. Ob naglih in nenačrtovanih pripravah je prišlo do ustanovitve Komisije za odpravo v tuja gorstva (KOTG) in Prva jugoslovanska alpinistična odprava v Kavkaz (1. JAOK) je bila njena prva uradna akcija. Tam je Milan s soplezalci opravil zahtevne plezalne vzpone, seveda le tiste, ki so jih odobrili in dovolili za to zadolženi ruski "mojstri za šport in alpinizem": smeri v severni steni Nakra Tau in Shelda (Shkhelda), zahtevno grebensko prečenje štiritisočakov Bashkara-Gadil-Lekzir Tau, jugovzhodni greben Ullukara Tau, "privenstveni" vzpon po ozebniku na vrh platoja Ullukara. Lani decembra, ko nam je Milan pripravil predavanje v spomin na to odpravo in na 50. obletnico ustanovitve KOTG, si nismo mislili, da bo to njegovo zadnje alpinistično predavanje in naše zadnje srečanje ter druženje s kranjskimi alpinisti. Spomini na Milana bodo zanesljivo še dolgo živeli, pogrešali ga bomo na tradicionalnih veteranskih srečanjih alpinistov in gorskih reševalcev, ki se jih je s prijaznostjo in veseljem vedno udeleževal. Planinci, alpinisti, gorski vodniki, gorski reševalci smo Milanu Valantu hvaležni tako za delo, ki ga je namenjal mladim alpinistom, kakor tudi za vsa dejanja in velike slovenske alpinistične dosežke.

Franci Ekar



poletna
DOŽIVETJA
NARAVE

vsak petek ob 17.02h
na radiu Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja/>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri



RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz



GORENJSKI MEČASRČEK



gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net




dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija



88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.



www.pzs.si

DROBEN PRISPEVEK, MARKANTEN VTIS

Pošljite SMS na 1919
s ključno besedo POT

in prispevajte 1€
za obnovo poti.

Kaj lahko postoriš v 1 dnevu?
Se povzpneš na vrh.
Odkriješ novo smer.
Obnoviš staro prijateljstvo.
Zaželiš srečno pot.

**Pošljite SMS s ključno besedo »POT«
na 1919 in prispevajte 1€ za obnovo planinskih poti.**

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE skupaj z 276 društvi skrbi, da lahko vsako leto okoli 1,4 milijona obiskovalcev slovenskih gora na 9 TISOČ KILOMETRIH MARKIRANIH PLANINSKIH POTI nemoteno uživa naravne lepote in gorski mir ter se z razglednih vrhov vrača z novimi močmi in vtisi.

V letu 2012 bomo z vašo pomočjo obnovili planinske poti s Kredarice na Triglav, s Šije na Vogel, s Kokrškega sedla na Kalški greben, Hanzovo pot na Prisojnik ter druge razgledne poti in vsem planincem omogočili nešteto vrhunskih vtisov.



**PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE**
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

* SMS donacija lahko prispeva uporabi storitev Mobilni, Si, mobil in Tušmobil, pri čemer se telekomunikacijska podjetja odpovedujejo vsem prihodkom iz naslova donatorskih SMS-ov. Pogoji in navodila za sodelovanje pri storitvi SMS donacija so objavljeni na spletni strani www.pzs.si.

POŠLJITE SMS* NA 1919 S KLJUČNO BESEDO »POT« IN Z VAŠIM DROBNIM PRISPEVKOM SOUSTVARJAJTE MARKANTNE VTISE!